

Yrd. Doç. Dr. Hasan Tahsin Sümbüllü

1976 yılında, Erzurum'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Erzurum'da tamamladı.

2000 yılında, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bilimleri Bölümü'nü fakülte birincisi derecesi ile bitirdi.

2000 yılında, Erzurum Sabancı İÖO'da öğretmenliğe başladı.

2002 yılında, Erzurum Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bilimleri Bölümü'ne Araştırma Görevlisi olarak atandı.

2005 yılında, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi'ne görevlendirildi. 2006 yılında yüksek lisans, 2009 yılında doktora eğitimini tamamladı.

2010 yılında Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bilimleri Bölümü'ne Yardımcı Doçent olarak atandı.

Sümbüllü, Erzurum Devlet Tiyatrosu, TRT Erzurum Radyosu, TRT Ankara Radyosu, TRT Müzik Dairesine bağlı "Bergüzar", "Dem Bu Dem", "Üçü Bir Yerde", "Tatlı Dile Güler Yüze", "Çerağ", "Dem-i Devran", "Radyo Günleri" ve "Yaylaların Avazı" adlı programlarda Ud, Tanbur ve Bağlama sanatçısı olarak görev aldı.

Halen, Erzurum Atatürk Üniversitesi GSF Müzik Bilimleri Bölümünde öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

Evlü ve bir çocuk babasıdır.

ISBN : 978-975-442-697-7

Yrd. Doç. Dr. Hasan Tahsin Sümbüllü

AŞIKLARIN TELİNDEN SÜMMANİ TÜRKÜLERİ

AŞIKLARIN TELİNDEN SÜMMANİ TÜRKÜLERİ

Yrd. Doç. Dr. Hasan Tahsin Sümbüllü

**AŞIKLARIN TELİNDEN
SÜMMANİ TÜRKÜLERİ**

Yrd. Doç. Dr. Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO: 1082

Güzel Sanatlar Fakültesi Yayın No: 11

Araştırma Eserler Seri No: 10

AŞIKLARIN TELİNDEN SÜMMANİ TÜRKÜLERİ

Yrd. Doç. Dr. Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

ISBN: 978-975-442-697-7

İç Düzen: sm[art] 0442 234 70 80

Kapak Tasarım: Arş. Gör. M. Ferruh Haşiloğlu

Editör: Yrd. Doç. Dr. Bünyamin Aydemir

Baskı: Eser Basın Yayın Dağıtım Matbaacılık

Saray Bosna Cad. Altunalem Sitesi D Blok

Tlf: 0 442 2334667 -ERZURUM

Kültür Bakanlığı Yayımcı Sertifika No: 17271

İletişim: htsumbullu@atauni.edu.tr

Bu kitap, Atatürk Üniversitesi tarafından desteklenen ve 2013/195 No'lu "Aşık Sümmani ve Sümmani Ağzı Türkülere Yönelik Bir İnceleme" adlı Bilimsel Araştırma Proje kapsamında basılmıştır.

© 2015, Atatürk Üniversitesi

Bu eserin baskısından 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası Hükümleri gereğince izinsiz alıntı yapılamaz; eserin tamamı veya bir kısmı fotokopi yöntemiyle çoğaltılamaz. Fotoğraf, şekil, şema, grafik vb. yazarının izni alınmadan kopya edilemez. Eserin her türlü yayın hakkı; dil, bilim ve hukuk açısından sorumluluğu yazarına aittir.

Rahmetli Babama ve Sevgili Anneme...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
SUNUŞ.....	11
GİRİŞ.....	13

DEVİR-İ SÜMMANİ

Devr-i Sümmani.....	15
Hayatı.....	21
Kayıtlı Türküleri	27
Durum Tespiti.....	51

SAKLI NAĞMELER

Sümmani Türküleri.....	73
Beste Sümmani Türküleri.....	225
Sümmani Uzun Havaları.....	239
KAYNAKÇA	263

ÖNSÖZ

Aşıklık Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan tarihsel serüveninde devamlılığını yitirmemiş geleneklerinden yalnız biridir. Bazı gelenekler zaman içerisinde farklılaşarak değişime uğrayıp günün koşulları ile uyumlu hale gelebilir.

Orta Asya'da bilge kişi olarak görülen ve kimi zaman hakanların dahi fikirleri için müracaatta bulunduğu ozanlar kimi zaman ölüm, düğün gibi çeşitli tören ve şöenlerde önderlik yapmışlardır. Ozanlar Anadolu'ya kadar uzanan bu süreçte Saz Şairi ve Aşık olarak isimlendirilmişlerdir. Aşıklar misyon farklılığına da uğrayarak günümüzde hayatiyetini hala devam ettiren bir geleneğin temsilcileridir. Bu gelenek yüzyıllardır Türk milletinin acılarını, kederlerini, hüznlerini, sevinçlerini, duygu ve düşüncelerini dile getiren önemli bir aktarım unsurudur.

Aşık Sümmani işte bu geleneğin 19. yüzyıldaki önemli temsilcilerinden biridir. Şiirleri ile döneminde ve kendinden sonra yetişmiş aşıkları etki altına almış, ezgileri ile de kendine has bir üslup ve tavır ortaya koyan bir aşıktır.

Aşıklar kullandıkları temel ezgi kalıplarına makam/hava adını verirler. Aşıklık geleneğinde makam/hava adı ile anılan tek aşık, Sümmani'dir ve ezgi kalıbı da "Sümmani Ağzı" olarak isimlendirilir.

Aşık Sümmani adına yapılan araştırmaların tamamına yakını Halk Edebiyatı alanı ile ilgilidir. Müzik alanında Aşık Sümmani ile ilgili yapılan çalışmalar yalnız Sümmani ağzına yöneliktir. Sümmani türkülerine yönelik derleme çalışması ilk defa "Aşıkların Telinden Sümmani Türküleri" isimli bu araştırma ile ele alınmıştır.

Aşıklar arasında söylenen ve güftede Sümmani mahlası* geçen ezgiler bu çalışma ile derlenerek, sözlü kültür verilerinin kaybolmaması amaçlanmıştır. Ayrıca Erzurum'un önemli bir kültür değeri hakkında yazılı ve bilimsel kaynak oluşturmak adına, araştırma önem arz etmektedir.

Bu araştırma; 2013/195 no'lu ve "Aşık Sümmani ve Sümmani Ağzı Türküleri Yönelik Bir İnceleme" adlı Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) kapsamında Atatürk Üniversitesi tarafından desteklenmiştir.

Araştırmada İstanbul Aşık Sümmani Vakfı, Kültür Bakanlığı ve TRT gibi ilgili kamu kurum ve kuruluşların görsel ve işitsel arşivleri taranmış, aşıklar ile görüşmeler yapılarak veriler elde edilmiştir. Ayrıca Aşık Sümmani'nin aşıklık geleneği ile yetişmiş torunu olan Hüseyin Sümmanioğlu, elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi adına da temel dayanak olmuştur.

Araştırmanın Devr-i Sümmani Bölümü'nde Aşık Sümmani'nin yaşadığı dönemi daha iyi anlayabilme adına; 19. yüzyıl'da Osmanlı Devleti'nin idari, sosyal ve siyasi durumu, 19. yüzyıl Türk müziği ve Türk edebiyatı'nda yaşanan gelişmeler ve ünlü şahsiyetlerden bahsedilmiştir. Ayrıca Sümmani'nin hayatı hakkında öz bilgi verildikten sonra TRT Repertuarında bulunan Sümmani ve Sümmani Ağzı Türkü notaları ile Sümmani Türkülerine yönelik bir durum tespiti aktarılmıştır.

İkinci Bölüm'de ise araştırma kapsamında yapılan derlemelerden elde edilen Sümmani Türküleri, Beste Sümmani Türküleri ve Sümmani Uzun Havaları notaları ile verilmiştir.

Yapılan derleme çalışmasında ana kaynak aşıklar olmuştur. Özellikle Sümmani'nin aşıklık geleneğini sürdüren torunlarından merhum Aşık Nusret TORUNİ ve Aşık Hüseyin SÜMMANİOĞLU tarafından söylenen ezgiler taranmış ve farklı aşıklar arasında söylenen Sümmani ezgileri de göz önünde bulundurulmuş notaya alınmıştır. Notalar yazılırken güfteler, aşıkların söyledikleri metinler dikkate alınarak 3 kıta yazılmıştır. Güfteler, Sümmani'ye yönelik yapılan edebi çalışmalarla karşılaştırılmış ve Dr. Abdulkadir ERKAL'ın yapmış olduğu edebi çalışmalar temel alınmış ve güfte farklılıklarının görülmesi adına şiirler tam metin olarak verilmiştir. Güftelerin son hali Sümmani'nin yaşayan torunu Aşık Hüseyin SÜMMANİOĞLU ve Şeref ALTINOK ile yapılan görüşmelerle belirlenmiştir. Ayrıca bazı Sümmani Türkülerinin hikâyeleri de güfteye yönelik kullanılan edebi metinlerden sonra aktarılmıştır.

---

* Mahlas: Halk şiirlerinin son kıtasında, şiirin kime ait olduğunu gösteren isim ya da rumuz.

Elde edilen Sümmani türküleri, aşıklar ile yapılan görüşmelerde kendilerine dinletilmiş ve ezgilerin aşıklar arasındaki yaygınlığı kontrol edilmiştir. Bazı türkülerde farklı aşıkların melodileri üzerine Sümmani güftelerinin giydirildiği tespit edilmiştir. Bu tarz giydirme ezgilerin aşıklıklar arasında yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. Araştırmada, giydirme ezgilere yönelik benzer melodiler hakkında müzikal değerlendirmeler de verilmiştir.

Araştırmada, Sümmani Türküleri güftelerine göre alfabetik sıra ile verilmiştir. Ayrıca Beste Sümmani Türküler ve sözleri Sümmani'ye ait Uzun Hava örneklerine de yer verilmiştir.

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde; proje destekleri ile katkı sağlayan üniversitemiz Rektörü Prof. Dr. Hikmet KOÇAK'a, her türlü ses ve görüntü arşivini bizden esirgemeyen ve Sümmani'nin ikinci kuşak torunlarından Şeref ALTINOK'a, derlenen türküler hakkında değerlendirme yapan ve bilgisini esirgemeyen Sümmani'nin torunlarından Aşık Hüseyin SÜMMANİOĞLU'na, müzikal verilerin değerlendirilmesi adına Ali Haydar GÜL ve Salih TURHAN'a, kitabın editörü Yrd. Doç. Dr. Bünyamin AYDEMİR'e, kapak tasarımı adına M.Ferruh HAŞILOĞLU'na, kitabın iç düzen çalışmasından dolayı Sezer ERDOĞAN'a, Doç. Dr. Barış DEMİRCİ'ye, çalışmalarım sırasında her türlü manevi desteklerini benden esirgemeyen sevgili eşime ve aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Yrd. Doç. Dr. Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ
Erzurum / 2015

SUNUŞ

Erzurum binlerce yıla dayalı yaşam geleneği olan kadim bir kültür şehridir. Medeniyetler beşiği olan Anadolu'nun kavşak noktalarındandır ve bu sebeple çok çeşitli beslenme kaynaklarıyla kendini yoğurmuş mümtaz bir yerleşim merkezidir.

İlmin, irfanın, kültürün ve sanatın da neşvi nema ettiği bu topraklar, aynı zamanda çok büyük değerlerin yetişmesine de zemin hazırlamış ve bu değerleri başta milletimiz olmak üzere, tüm bir insanlığın hizmetine sunabilmiştir.

Kuşkusuz bu değerler arasında dikkate değer büyük bir isim de Aşık Sümmani'dir. Sümmani, ata yurdundan Anadolu'ya uzanan bir geleneğin önemli parçalarından biridir. Aşıklara mahsus olan bilgelik, hakemlik ve sanatçı vasıfları Onda da tebarüz etmiş ve bu vasıflarıyla döneminin ve bu bölgenin dikkate şayan isimlerinden olmuştur.

Aşık Sümmani eserleriyle yaşamaya devam etmektedir. Onun şiirleri ve türküleri önceki kuşaklardan bizlere aktarılmış, bizlerden de daha nice sonraki kuşaklara aktarılacaktır.

Bu noktada Aşık Sümmani'nin eserleri üzerine yapılan her türlü çalışmanın da, bu değerin yaşatılıp tanıtılmasına ciddi katkılar sunacağını belirtmek isterim. İşte, elinizdeki bu kitabın da böylesi önemli bir işlevi yerine getireceği kanaatindeyim.

Üniversitemiz ğretim yelerinden Yrd.Doç.Dr. Hasan Tahsin Sümbüllü'nn büyük bir özveri ve emekle hazırlamış olduğu "Aşıkların Telinden Sümmani Türküleri" başlıklı bu kitap, yaşadığımız bu coğrafyanın ne denli zengin bir kültüre sahip olduğunu ve ne büyük değerli isimleri yetiştirdiğini göstermesi açısından da önemlidir.

Üniversitemiz Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında hazırlanıp, basımı gerçekleştirilen bu eserin, başta müzik ve edebiyat alanları olmak üzere, Erzurum'un kültürel ortamına da ciddi katkı ve kazanımlar sağlayacağına olan inancım tamdır.

Bu vesileyle Erzurum'daki kültür hazinesinin değerli bir ismi olan Aşık Sümmani için hazırlanan bu eserin yazarı sayın Sümbüllü'ye teşekkür eder, çalışmalarının bundan sonra da aynı ciddiyet ve başarıyla devam etmesini dilerim.

Prof. Dr. Hikmet KOÇAK
Atatürk Üniversitesi Rektörü

GİRİŞ

Türk Halk Müziği türkü yakıcıları ve aşıklar olmak üzere iki ana kaynaktan beslenmektedir. Aşıklık geleneği geleneksel müzik türlerimiz içerisinde yer alan halk müziğinin üretkenliği adına büyük önem arz etmektedir.

Türk Halk Müziği (THM) temel kaynağı olan aşıklık geleneği, tarihsel gelişim süreci incelendiğinde İslamiyet öncesi Türklerde *Ozan* kavramı ile mana olarak eşdeğer kullanılmıştır. Ozan sözcüğü ise kökeni bakımından tartışılmakla birlikte Köprülü'ye göre “uz-oz” kökünden oluşmaktadır. Ozmak, “önce gelmek, ileri geçmek” anlamlarındadır. Ozan kavramı ilk zamanlarda büyücü, oyuncu, hekim, şarkıcı ve çalgıcı görevlerini üstlenirken sonraları şiir söyleyen, söylediği şiirleri çalgılarıyla melodi üreterek okuyan saz şairi olarak kullanılmaya başlamış ve tarih boyunca farklı görevler üstlenmiştir.

“Bu halk sanatçılarına, çeşitli Türk kavimleri tarafından ayrı adlar verilmişti. Altay Türkleri; Kam, Kırgızlar; Baksı (Bakşı), Yakutlar; Oyun, Tonguzlar; Şaman, Oğuz Türkleri de Ozan diyorlardı. Hangi adla anılırsa anılınsınlar, hangi Türk kavmine mensup olurlarsa olsunlar, görevleri aynı idi. Çeşitli zaman ve mekânlarda bunlara verilen önem, kıyafetleri, kullandıktan müzik aletleri yaptıkları işlerin şekli değişebiliyordu, fakat semadaki mabutlara kurban sunmak, ölümlerin ruhlarını semaya veya yerin dibine yollamak, fenalıklar, hastalıklar ve ölüm getiren kötü cinlerin yapacaklarına engel olmak, törenleri yönetmek hep bu halk sanatçılarının görevleriydi.”¹

1- Köprülü, Fuad. (1989). *Edebiyat Araştırmaları*. İstanbul: Ötüken Yayınları. Syf. 58

Aşıkların bu sosyal görevleri, Türkler'in İslam inancını kabul etmesi ile birlikte zamanla değişimine uğramış, görev dağılımında azalmalar ve sadeleşmeler göstererek hikaye anlatma, saz şairliği, sözlü kültür aktarıcılığı gibi görevler ile sınırlı kalmıştır.

“Eski Türklerde ozanın rolü mühim olmuştur. Çünkü söz ve musikinin rolü mühimdi. Kopuz ve sonraları bağlama çeşidinden saz çalar, irticalen söylediği manzumeleri irticalen besteleyerek okurdu. Şaman geleneklerinden uzaklaştıkça ozanın içtimaî mevkii azaldıysa da, saz şairleri daima rağbet gördüler.”²

Ozan kavramı, Türkler'in İslamiyeti kabulünden sonraki dönemlerde, muhtemelen 15–16. yy'a kadar süregelmiş ve İslam anlayışı ile yoğrulan ozanlık yerini “Aşık” kavramına bırakmıştır.

“İslâmiyetin kabulünden XVI. yüzyıla kadar olan devre, geniş halk kitleleri açısından bir geçiş devresi olmuştur. Bu devrede, eski kültürün devamcısı olan “ozan”, gerek Azerbaycan'da gerekse Anadolu'da aynı çizgiyi takip ederek yavaş yavaş yerini “âşık”a bırakmıştır. Bu geçiş döneminde bu halk şairleri için, “Ozan”, “Dede”, “Ağ-sakkal”, “Varsag”, “Yanşag”, “Varsağı-gû” gibi çeşitli adlar kullanılmış, ayrıca XIII. Yüzyıldan itibaren dinî ve tasavvufî şiirler yazan aydın şairler arasında tamamen farklı bir anlamda “âşık” kelimesi de kullanılmaya başlanmıştır. Dinî ve tasavvufî şiirler söyleyen bu şairlerin ve gündün güne bu sahada kökleşen İslâmî kültürün tesirinde kalan halk şairleri, “âşık” terimini kendilerine de yakıştırır olmuşlardır.”³

Bu gelenekle yetişen bazı aşıklar, icrasal özellikleri bakımından buldukları yöre haricinde bölgelerini de etkilemişlerdir. Erzurum yöresi aşıklarından Sümmani, bu etkiyi belirgin biçimde ortaya koyan aşıklar arasındadır. “Sümmani Ağzı” olarak ifade edilen ve kullandığı ezgi kalıpları ile farklı bir üslup oluşturan Aşık Sümmani, yalnız Erzurum'da değil ülkemizin çeşitli yörelerindeki aşıkları da etkisi altında bırakmıştır. Aşık Sümmani, ürettiği türkülerde gerek melodik gerekse ritmik unsurları ile belleklerde yer etmiş, kendinden sonraki aşıkları da etkisi altına almıştır.

2- Öztuna, Yılmaz. (1990). *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. Syf. 174

3- Oğuz, Öcal. (1995). Azerbaycan ve Türkiye Sahasında Âşık Edebiyatının XVI. Yüzyılına Dair, Ankara: İpek Yolu Üniversitesi Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri. Syf. 424

DEVİR-İ SÜMMANİ

Sümmani dönemi 19. yüzyıl, genel olarak Osmanlı Devleti açısından pekçok değişimin yaşandığı, batılılaşma hareketleri nedeni ile devlet anlayışında yeniden yapılanmaların hakim olduğu bir zaman dilimidir.

Küküoğlu'na göre 19. yüzyıl, dünya milletlerinin kendilerine yerleşecekleri toprak aradıkları, milli sınırları dışına taşarak başka kıtalarda, deniz aşırı memleketlerde kendilerine arazi veya menfaat sağlamaya çalıştıkları bir devirdir. Ayrıca bu asır milli devletlerin kuvvetle ortaya çıktıkları, bazı milletlerin milli benliklerini henüz idrak ettikleri ve milli ittihatların vuku buldukları bir zamandır.⁴ Osmanlı Devleti adına gerileme döneminin giderek hızlandığı ve çöküş sinyallerinin belirdiği bir dönemdir. Avrupa devletlerinin ise bilim ve teknolojiye gösterdikleri gelişmelerin yanı sıra güç elde etme, yeni sömürgeler oluşturma ve kendi çıkarları doğrultusunda yeni stratejik hamleler üretmeye başladıkları bir devirdir. Bu stratejik hamleler arasında zayıflama gösteren Osmanlı Devleti de kendince nasibini almış ve üç kıtada hüküm süren geniş sınırlarını giderek kaybetmiştir. Çağın savaş teknolojisi karşısında direnemeyerek aleyhte çeşitli anlaşmalar yapmaya zorlanmış, uzun süre hükmettiği tebaasından olan azınlıkların isyanları karşısında tavizler vererek küçülmeye başlamış, yeni bir dünya düzeni oluşumuna mecbur bırakılmıştır.

Akkaş'a göre özellikle 1789 yılında Fransa'da başlayan milliyetçilik akımı ve 18. yüzyıl Avrupasında yaşanan Sanayi Devrimi, çok uluslu bir toplum yapısından oluşan ve gelişen teknolojiye ayak uyduramayan Osmanlı Devleti'nde yıkıcı etkiler göstermiştir.⁵

Osmanlı Devleti'nde demokratikleşme adına gösterilen çabalar bu yüzyıl içerisinde başlamıştır. İnsan hakları, demokrasi, eşitlik, adalet, millet, hürriyet, anayasa gibi yenilikler Osmanlı toplumunu da etkilemiştir. Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, I. ve II. Meşrutiyet bu etkilenmenin en önemli sonuçları olarak görülmelidir. Yapılan yeniliklerle, Osmanlı gücünü artırma yollarına gitmiş ve idari, askeri, siyasi ıslahatlarla batılılaşma çabalarına girmiştir.

Osmanlı Devleti üzerinde oynanan oyunlarla birlikte giderek kaybedilen topraklar ve çağın modern gereklilikleri karşısında direnmek yerine, bütünüyle yerli değerleri tasfiye ederek Avrupa Devletleri'ni siyasi, kültürel ve ekonomik özellikleri ile model olarak ele alıp değişimi hızlandırma, giderek güçlenme fikri ortaya çık-

4- Küküoğlu, Erol. (2014). *8-9 Kasım 1877 Aziziye Zaferi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No:1049. Syf. 11

5 Akkaş, Salih. (2015). *Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Müzik Politikaları (1923-2000)*. Ankara: Sonçağ Yayıncılık. Syf. 22

mıştır. Buna karşılık Batıyı sadece askeri ve ekonomik teknolojilerini alarak Batı gibi olma fikri de savunulmuştur. Fakat değişim kaçınılmazdır.

Yapılan yeniliklerle, demokratikleşme adına padişahın yetkileri kısıtlanmış, devletin devamlılığı adına ise azınlıklara ayrıcalıklar tanımak zorunda kalınmıştır. Azınlıklara gösterdiği ayrıcalıklar, kapitülasyon imkanları sayesinde Osmanlı Devleti, Avrupa devletleri arasındaki rekabetten faydalanmaya çalışmış ve denge politikaları geliştirmiştir. Bu denge politikaları sayesinde zaman zaman Avrupalı devletleri birbirine rakip hale getirmiş aynı zamanda çeşitli ittifaklara da yol açmıştır. Fakat bütün bu çabalar imparatorluğun ömrünü biraz uzatmış, çöküşünü engellemeye yetmemiştir.

93 Harbi olarak adlandırılan 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı; Balkanlarda Gazi Osman Paşa ve Doğuda Ahmet Muhtar Paşa ile bazı başarılar kazanılmasına karşın Ruslar doğuda Erzurum'a batıda ise İstanbul-Yeşilköy'e kadar ilerlemiştir. Balkanlarda büyük ölçekli toprak kaybeden Osmanlı Devleti, tebaasından olan Balkan halklarının, bu dönemde bağımsız devlet kurmalarına engel olamamıştır.

Devlet anlayışında yaşanan bu gelişmeler paralelinde kültür ve sanat alanlarında da değişim sözkonusudur. Öztuna'ya göre bu yüzyıl yalnız devlet yapılanmasında değil kültürde de farklılıkların yaşandığı dönemdir. Milli değerlere bağlı kalınma çabalarının yanısıra Batı edebiyatı ve sanatının etkisi de artar. Batılılaşma, Türk kültürüne yeni ufuklar açar.⁶

“XIX. yy, hem Doğu hem Batı dünyası için çok önemli bir zaman dilimidir. “Klasik Çağ” kapanmış, yeni anlayışlara ve gereklere göre yani sanat akımları gelişmiş, edebiyat, resim müzik, heykel gibi güzel sanat kollarında bambaşka karakterde eserler ortaya konmaya başlanmıştır. Türk kültür hayatın otuz-kırk yıl gecikerek gelen bu akım en belirgin şekilde Türk musikisinde etkisini göstermiş, derin yankılar uyandırmış, yüzyılın ortalarından itibaren musiki sanatımızda “Romantik Edebiyat” doğmuştur.”⁷

Bu yüzyıl içerisinde Klasik, Romantik dönemin etkilerini de görmek mümkündür. Hatta hem klasik dönemin hem de romantik dönemin etkisini eserlerine yansıtan pek çok sanatçı olduğu gibi yalnız klasik dönem etkisinde kalan bestekâr ve edebiyatçılarımız da olmuştur.

6- Öztuna, Yılmaz. (1987). *Türk Musikisi-Teknik ve Tarih*. İstanbul: Türkp petrol Vakfı Lale Mecmuası Neşriyatı. Syf. 94

7- Özalp, M. Nazmi. (2000). *Türk Musikisi Tarihi-Cilt I*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları No: 3109. Syf. 485

Edebiyat alanında Divan edebiyatı, Halk edebiyatının yanı sıra 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı edebiyatı etkisinden kaynaklanan ve “Tanzimat Edebiyatı” olarak adlandırılan anlayış ortaya çıkmıştır.

Divan edebiyatında geleneksel anlayış bir kenara bırakılarak sadeleşme yoluna gidilmiştir. Şiirler daha yalın, anlaşılır ve dil ise sadedir. Tür bakımından Halk şiiri türlerine yaklaşmanın arttığı söylenebilir ve kimi edebiyatçılarda Batı edebiyatının etkileri de görülmeye başlamıştır. Bu dönem eserlerinde bireysel yaşantılar dile getirilmeye, toplumsal yaşayış gündeme alınmaya başlamıştır. Ayrıca mensur eserlerin çoğaldığı bir dönem olmuştur.

Dönemin ünlü Divan edebiyatı şairleri arasında Enderunlu Vasıf, Keçecizade İzzet Molla, Yenişehirli Avni, Leskofçalı Galip, Akif Paşa gibi edebiyatçılar, Divan edebiyatının bir süre daha devam etmesine katkıda bulunmuşlardır.

Bazı halk şairleri de divan şiirinin söyleyiş özelliklerine yaklaşmışlardır. Erzurumlu Emrah, Bayburtlu Zihni, Dertli, Kayserili Seyrani, Tokadlı Nuri gibi Halk şairleri, Divan şiirinin etkisinde daha çok kalmış ve bu etkiyle aruz ölçüsünü kullanmış, Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamalara daha fazla yer vermişlerdir. Ruhsati, Sümmani, Gedayi, Lütfi, Süruri, Zülali, Ceyhuni, Kemali, Nazi, Tıflı gibi aşıklar ise gazel, murabba, müstezad, muhammes, müseddes gibi divan şiiri örnekleri vermeye çalışmışlar ve yetiştikleri bölgelerde tanınmış, yaygınlık kazanmışlardır.

“19. yüzyılda aşık tarzı, yeniden bir yükseliş trendi yakalayarak nicelik ve nitelik bakımından heceyle ve sade Türkçe ile şiirler söyleyen aşıkların yanında aruzlu türleri deneyen güçlü temsilcilerin de yetişmesine zemin hazırlamıştır. Bu yüzyılda özellikle şehirlerde yetişen saz şairleri klasik şiirle daha yakın temas imkanı buldukları için büyük ölçüde bu şairleri taklide özendiler.”⁸

Köprülü’ye göre güneyde Türkmen aşiretleri arasında yetişmiş Dadaloğlu, Deli Boran, Gündeşlioğlu, Beyoğlu gibi saz şairleri ise Karacaoğlan geleneğini takip eder ve halk zevkine, halk edebiyatına daha yakındırlar. Aruz veznini kullanmazlar, şiirlerinde yabancı kelime ve terkipler yoktur. Divan edebiyatı tesirinden uzaktırlar.⁹

Klasizm, Romantizm, Realizm gibi edebi akımlar Tanzimat edebiyatının doğmasına sebep olmuş, Batı edebiyatı etkisinde gelişen Tanzimat edebiyatı ile birlikte konularını hak, adalet, özgürlük gibi kavramlar oluşturan şiirler edebiyatımızda yer bulmaya başlamış, nazım türlerin yanı sıra roman, hikâye, tiyatro, makale gibi yeni nesir türler de edebiyatımızda yer almıştır.

8- Düzgün Dilaver. (2008). *Âşık Edebiyatı*. (Türk Halk Edebiyatı, Ed. Oğuz, Öcal). Ankara: Grafiker Yayınları. Syf. 244

9- Köprülü, Fuad. (1964). *Türk Saz Şairleri*. Ankara: Milli Kültür Yayınları. Syf. 526

İstanbul başta olmak üzere büyük merkezlerde semai kahveleri olarak adlandırılan kahvehanelerde saz şairleri bir araya gelerek buralarda aşık fasılları yapmıştı. Köprülü, İstanbul'da özellikle Tavukpazarı'nda ki bir kahvenin, aşıkların en büyük merkezi olduğunu ve idari yönetimin bazen aşıklar reisi vasıtasıyla bunları kendi propagandası için kullandığından bahsetmektedir.¹⁰ Özalp ise Semai Kahveleri'nde icra edilen musikiden renk ve motifler taşıyan örneklerin olduğundan ve bu sebeple 19. yüzyılda her iki musiki arasında yer alan pek çok musiki eseri varlığından söz eder.¹¹

Müzik alanında ise 19. yüzyılda, Dede Efendi, Dellal-zade ve Zekai Dede Klasik Türk Müziği'nin son temsilcileridir. Şarkı ekolünün kurucusu Hacı Arif Bey ve Şevki Bey'de romantik akımın etkisi belirirken saz müziğinde ise Tanburi Cemil Bey, besteleri ve icrası ile günümüze kadar etkisini devam ettirmiştir. Öztuna'ya göre bu dönemin en önemli müzikal hamlesi, Romantik akımın ön plana çıkardığı Hacı Arif Bey'in şarkı ekolünün hâkim olmaya başlamasıdır.¹²

Romantik dönemin etkisi ile büyük formlu Kar, Murabba, Beste gibi din dışı sözlü formların yerine Şarkı formunda bestelenmiş eserler halk tarafından benimsenmiş daha yaygınlık kazanmıştır. Şarkı formunun tercih edilen bir form olması nedeni ile klasik Türk müziği ve Türk halk müziği arasında etkileşim artmaya başlamış, Türkü formuna yakın eserler bestelenmiştir.

Akkaş'a göre Mehterhane'nin kaldırılarak Batı müzik kuruluşu olan Müzika-i Hümayun'un kurulması, müzikte Batılılaşmanın ilk ve en önemli işaretidir.¹³

Askeri müzikte alanında Batı müziği yaylı ve nefesli sazları ile kurulan bandolar vasıtasıyla keman, klarnet, viyolonsel gibi uzun soluklu çalgıları halk tanıdığı, kendi müzik kültürü anlayışı ile bu çalgıları yoğurmuş ve Türk müziğinde kullanmaya başlamışlardır.

Batılılaşma etkisi ile klasik üslup ve klasik formlarda yazılan büyük formlu sözlü eserlerin giderek azalması müzikte bir gerileme, bozulma olarak da kabul edilir.

"Batılılaşma etkileri olarak görülen opera, tiyatro ve orkestraların resmi itibarı gitgide arttırılırken, milli musikinin okullarda öğretimi dahi yasaklanacak kadar

10- Köprülü, Fuad. (1964). *Türk Saz Şairleri*. Ankara: Milli Kültür Yayınları. Syf. 526

11- Özalp, M. Nazmi. (2000). *Türk Musikisi Tarihi-Cilt I*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları No: 3109. Syf. 488

12- Öztuna, Yılmaz. (1987). *Türk Musikisi-Teknik ve Tarih*. İstanbul: Türkpetrol Vakfı Lale Mecmuası Neşriyatı. Syf. 95

13- Akkaş, Salih. (2015). *Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Müzik Politikaları (1923-2000)*. Ankara: Sonçağ Yayıncılık. Syf. 350

aşağılanması, eski klasik fasıl icralarının gitgide seyrekleşmesi, koro icrasının so-loya hep daha fazla tercih edilir hale gelmesi, peşrevlerin bütün olarak icra edilme adetinin kalkması, eğitim arterinin kesilmesi sonucu zamanla kalitesizleşen şarkılar karşısında Gazel'in de yok edilip Taksim'in son plana atılması ve nihayet yalnız müziğin değil, bütün evrenin temeli olan ritmin önemsizleştirilerek aletin (Kudüm) kaldırılması, bu bozulmanın belli başlı sebepleri arasındadır."¹⁴

Özalp ise diğer sanat kollarında gerilemenin yanısıra muzikte ilerlemenin bir ölçüde sürdürdüğü düşüncesindedir. Bunu, Sultan III. Selim'in musikişinaslığına, musikiye verdiği değere, bu sanatı ve sanatkârları korumuş olmasına bağlamaktadır. Ancak II. Mahmud döneminde Batı etkisinin sanatçılar üzerinde etkili olduğunu vurgulamıştır.¹⁵

Sarayın müziğe olan iyiniyetli yaklaşımı sayesinde, Mevlevi Müziğinde çoğunlukla geleneğe bağlı kalınmış ve eser üretimi bakımından klasik döneme göre bu dönemde artış olmuştur. Bektaşî tekkeleri başta olmak üzere diğer tekkelerde aynı artış söz konusu değildir.

Sözlü müzik türlerinden Şarkı formunda görülen gelişmeye paralel Saz müziğinde ise Tanburi Cemil Bey ile bir yenileşme yaşanmıştır. Tanburi Cemil Bey'in tanbur, klasik kemençe ve viyolonsel ile yaptığı icralar 19. yüzyıldan günümüze kadar etkisini sürdürmüştür. Bu etki, müzik teknolojisinde yaşanan gelişmeler sayesinde plaklarla uzun süreli olmuştur. Ayrıca Tanburi Cemil Bey ile saz müziğindeki taksim formu da ön plana çıkmaya başlamıştır.

"Hacı Arif'in ses devrimini Tanburi Cemil'in saz devrimi izledi. Cemil Bey 45 yıllık yaşamında ele aldığı hemen bütün Türk musikisi sazlarını o ana kadar tasavvuru dahi imkansız olan bir müzikalite ve dinamizmle çalmış, bu dünyadan ayrıldıktan sonra da Türk musikisinin hemen bütün dal ve sanatçıları üzerinde silinmez izler bırakmıştır. Başlı başına bir form haline getirdiği taksim besteciliğinin, ilk borulu gramofon plaklarına sığdırabildiği küçük şaheserleri mızrap ve yay dilinden ifadesi gibidir. Türk saz musikisinin "yeni çağı" nı başlattı."¹⁶

Ayrıca bu yüzyılda; müzik teorisi üzerine yazdığı edvarlar ile Abdülbaki Nasır Dede'nin, nota yazısı ve mecmuaları ile Hamparsum'un, II. Mahmud dönemine ait verdiği müzik bilgileri ile Hafız Hızır İlyas Efendi'nin, 19. yüzyıl Türk Müziği

14- Tanrıkorur, Cinuçen. (2003). *Osmanlı Dönemi Türk Musikisi*. İstanbul: Dergah Yayınları. Syf. 43

15- Özalp, M. Nazmi. (2000). *Türk Musikisi Tarihi-Cilt I*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları No: 3109. Syf. 486

16- Tanrıkorur, Cinuçen. (2003). *Osmanlı Dönemi Türk Musikisi*. İstanbul: Dergah Yayınları. Syf. 45

repertuarını düzenleyip notaya aldırın Yesari-zade Ferik Ahmed Necib Paşa'nın, mecmuaları ile Haşim Bey'in, ilk nota basımı ile Emin Efendi'nin yapmış olduğu çalışmalar müzikolojik açıdan önem arz etmektedir.

Dönemin ünlü müzik şahsiyetleri arasında Hammami-zade İsmail Dede Efendi, Dellal-zade İsmail Efendi, Eyyübi Hoca Hafız Mehmed Zekai Dede, Tanburi Büyük Osman Bey, Abdülbaki Nasır Dede, Şevki Bey, Tanbûri Cemil Bey, III. Selim, II. Mahmud, Kanuni Hacı Arif Bey, Hanende Asdik, Medeni Hafız Aziz Efendi, Lavtacı Andon, Kanuni Edhem Efendi, Hacı Faik Bey, Hamparsum Limoncuyan, Nikoğos Efendi, Kemeñeci Nikolaki, Bolahenk Eyyübi Mehmed Nuri Bey, Neyzen Salim Bey, Tatyos, Vasilaki ve Notacı Emin Efendi gibi isimleri saymak mümkündür.

HAYATI (1861-1915)

Sümmani, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin özellikle Balkan ve Kafkaslar'da yaşanan savaşlar ve felaketler döneminde yaşamıştır. Osmanlı Devleti'nin gerileme ve çöküş dönemleriyle birlikte ortaya çıkan toplumsal sorunlar şiirlerine konu olmuş, ekonomik sıkıntılar içerisinde yaşamını sürdürmüştür.

“Sümmani kelimesi muhtemelen (s-m-m) kökünün sıfat-ı müşebbehesi olan ve sağır, sert, sağlam, dayanıklı, iri kaya anlamına gelen “esamm” kelimesinin çoğulu sümman'ın sonuna nisbet “y”si eklenerek “Sümmani” şekline dönüşmüştür. Kelimenin “sağlam, dayanıklı” gibi manaları dikkate alınarak Sümmani mahlasının yaşadığı sürece çektiği sıkıntıları, tahammül edilmez acıları çağrıştıran bir anlamda kullanmış olabileceğini söylenebilir.”¹⁷

Sümmani; 1861 yılında Erzurum ili, Narman ilçesi Samikale köyünde doğmuştur. Sümmani'nin doğum tarihi ile ilgili farklı görüşler vardır. Bu farklılığın sebebi Sümmani'nin şiirlerinde işaret ettiği tarihlerden kaynaklanmaktadır. Şiirlerinde hayatına dair ifadeler kullanılması, doğum tarihinin 1860 ya da 1862 olduğu yönünde tartışmalara da yol açmıştır.

Saim Sakaoğlu, Refik Ahmet Sevengil, S. Kemal Karaalioğlu, Behçet Necatigil, Hayrettin Rayman, Nesib Yağmurdereli, H. Nezihi Okay ve Mehmet Kardeş gibi bazı araştırmacılar, Sümmani'nin doğum tarihini 1860 olarak ifade etmişlerdir.

Pertev Naili Boratav, Ahmet Kabaklı, Fethi Gözler ve Hikmet Dizdaroğlu ise doğum tarihini 1962 olarak belirtirler.

Felek beni koydun gam âteşine

Gündüz hayalimde gece düşümde

Tarih seksen dokuz on bir yaşımda

Yâr âteşi cism ü cânâ düşüptür

Sümmani'nin günümüzde yaşayan ve aşıklık geleneğini sürdüren torunu Hüseyin Sümmanoğlu ile yapılan görüşmelerde ise şiirdeki “Tarih seksen dokuz on bir yaşımda” ifadesinin kaynaklara yanlış aktarıldığını iddia ederek, doğum tarihinin 1861 oldu yönünde ısrarla durmaktadır.

Tarih seksen sekiz aşkım âşikâr

Kudretin râhına eyledim tayyâr

Kendi malım ile haddimce tüccâr

Himmet pirden lutf u ihsân bizde var

Sümmani'nin gerçek adı Hüseyin'dir. Babası, Ahıska Türklerinden, Kafkaslardan göç etmiş köyünde çobanlık ile geçimini sağlayan Kasımoğulları'ndan Hasan ve annesi Nezife Hanım'dır. Hüseyin, ailenin üç evladı arasında en küçüğüdür. Babası Hasan Efendi fakir ama dürüst, namuslu, dini bilgi ve milli terbiye almış Samikale'de sevilen sayılan biridir. Oğlunu da dinî ve ahlakî yönden eğitmek istemiş olmasına rağmen Hüseyin ümmidir. Ümmi olmasına ve dini tahsil görmemesine rağmen, İslami bilgiye vakıf, değer yargıları ve anlayışı olan birisidir. Şiirlerinde içerik olarak dini bilgiler, toplumsal duyarlılık ve hassasiyet görülmektedir.

Rivayetlere göre, henüz on bir yaşındayken hayvanlarını otlattığı Ablak Taşı denilen yerde uyuyakalır. Rüyasında üç derviş yanına gelir. Birlikte abdest alıp, namaz kıldıktan sonra aşık olacağı Gülperi adındaki kızın ismini okuturlar. Ardından kızı gösterip bade sunarlar. Kendisine "Sümmani" mahlası verilerek sevdiği Gülperi'yi ömrü boyunca araması söylenir.

*Ben hâb-ı gaflette gönül hayâlde
Yetiştî üçlerin nidâsın tek tek
Gözüm cemâlinde gönlüm yolunda
Cem oldu kırkların edâsın tek tek*

*Uyandım gafletten oldum perişan
Bir nur doğdu alem oldu uruşan
Selam verdi geldi üç beş dervişan
Lisânları bir hoş sedâsın tek tek*

...

*Dediler Sümmani gel çekme elem
Adamı çürütür derd ile verem
Seninçün dünyâda kavuşmak haram
Böyle yazmış kalem Hüdâsın tek tek**

Uyandıktan sonra köyüne geri döner ve zaman sonra kendini şiirleriyle ifade etmeye başlar. Şiirlerinde Sümmani mahlası kullanan Hüseyin, henüz bağlama çalmamaktadır. Şiirlerini dinleyen bazı kişiler, Sümmani'nin bade içtiğini düşünür ve yetişmesi adına Erzurum'da dönemin aşıklarına çıraklık yapması gerektiğini babasına söylerler. Sümmani, bade içtikten sonra 12 yaşlarında babası onu Erzurum'a

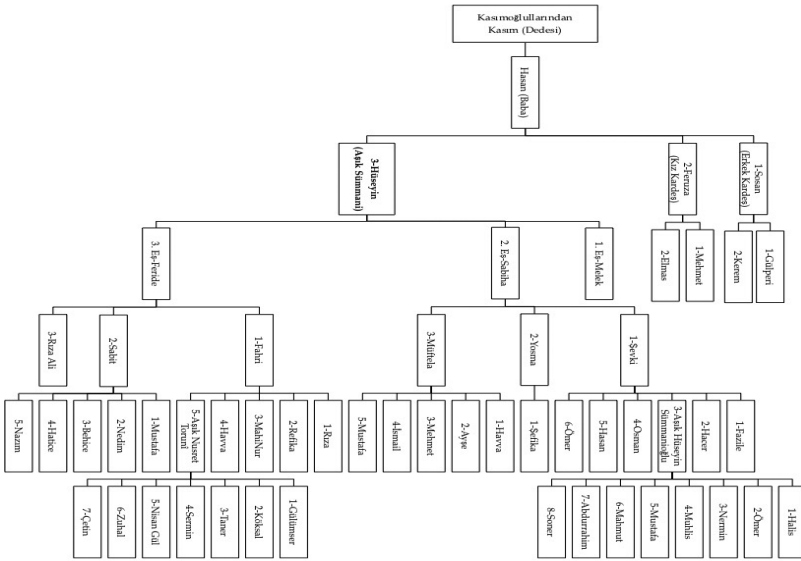
* Sümmani Türküleri, 3/B

getirir. Erbabi ile bu seyahatinde tanışır. Aşık kahvelerinde ve meclislerinde aşıklık geleneğini ve saz çalmayı öğrenir. Sümmani'nin birçok aşıktan etkilenmesine karşın, yetişmesinde dönemin ünlü aşığı Erbabi'nin önemli katkısı vardır. Saz çalmasını Erbabi'den öğrenir.

Döneminin aşıklarından Erbabi, Ümmani, Zuhuri, Şenlik, Sezai, Celali ve Nihani gibi aşıklarla tanışıklığı ve karşılaşmaları vardır. Doğu Anadolu aşık edebiyatı Çıldır Aşık Şenlik ile Narmanlı Sümmani çevresinde gelişmiştir denilebilecek kadar şöhreti yaygınlaşmıştır.

Sümmani'nin düşünde yaşadığı sevgilisini aramak için doğu illerini, Orta Asya'nın büyük bir bölümünü gezdiği söylenir. Sümmani sevgilisini bulmak için yaptığı seyahatlerden eli boş dönmüştür. Artık Gülperi'ye kavuşma hususunda ümidi kalmamıştır. Ömrünün son günlerini köyünde geçirir.

Sümmani, Melek, Sabiha, Feride adlı üç hanımla evlenmiştir. Bunlardan ikisi kız dördü erkek olmak üzere altı çocuğu olmuştur. Rıza Ali adındaki oğlu kendisi hayatta iken ölmüştür. Diğer çocuklarının adı, Şevki, Fahri ve Zabittir. Günümüzde Sümmani'nin geleneğini sürdüren Hüseyin Sümmanioğlu Şevkinin, merhum Nusret Toruni ise Fahrinin oğludur.

Şekil 1. Sümmani'nin Şeceresi

“5 Şubat 1915 yılında ölen aşığın mezarı doğduğu köy olan Samikale’dedir. Sümmani’nin mezar taşı 1934 yılında yaptırılmıştır. Bu yıllarda Narman nahiye müdürlüğü görevine atanan Faik Bey’den Narmanlılar, Sümmani’nin mezarını yaptırmamasını isterler. Fakat Faik Bey, aşıklığa fazla önem vermediği için kabul etmez. Bir gece rüyasında Sümmani’yi görür ve bu rüya üzerine mezarını yaptırmaya karar verir. Narmanlı Hasan isminde birini görevlendirir. Hasan, Oltu’lu taş ustası Emrah Çavuşa mezar taşını yaptırır. Mezar taşında şunlar yazılıdır:

Ledünni ilminin bahrine mutâbık

Hem zâhiri hem bâtını ilmîne lâyıık

Bu binâyı inşâ eden bende-i Faik

Bu makberde olan Sümmani âşık (tarih 1350/1934)

Kitabede Sümmani’nin doğum ve ölüm tarihleri yazılmamıştır. Sümmani’nin torunu Hüseyin Sümmanioğlu, kitabede Sümmani’ye ait bir beytin dahi olmaması dolayısıyla, 2008 yılında yeni bir kitabe yazdırarak bu yazının üzerine monte ettirmiştir.”¹⁸

19. yüzyılın usta halk şairi Sümmani, çıraqlar yetiştirmemiştir. Günümüzde onun izinden yürüyen, üslûbunu devam ettiren sayısız aşık vardır. Özellikle Kuzey Doğu Anadolu başta olmak üzere Erzurum, Kars, Artvin, Gümüşhane, Bayburt, Erzincan yörelerinde yaşayan aşıklarımızda onun tesirleri görülür. Sümmani’nin torunları Hüseyin Sümmanioğlu ve Nusret Toruni, Bardızlı Aşık Nihani, Mevlüt İhsani, Erol Ergani, İhsan Yavuzer, Ebubekir Zamani bu geleneği sürdüren aşıklardandır.

Sümmani; Koşma, Semai, Musammat, Müstezad, Gazel, Divan, Destan ve Lugaz gibi türlerden yazılmış, hece ve aruz kalıplarında pek çok eser bırakmıştır. Şiirlerinin çoğu 11’li hece veznindedir. Şiirlerinde çeşitli atasözü ve deyimlerin yanı sıra edebi sanatları da ustaca kullanmıştır. Konu bakımından gurbet, hasret, aşk, kendinden şikâyet, devirden şikâyet, dünya ve insanlardan şikâyet, öğüt ve ahlak, mahalli ve tarihi olaylar, din ve tasavvuf gibi konuları kullanmıştır.

Aşıklık geleneği içerisinde makam adı verilen ezgi kalıpları vardır. Bu makamlar içerisinde Sümmani’ye ait bir makam da vardır. Sümmani Makamı, Sümmani Baba Makamı ya da Sümmani Ağzı olarak adlandırılan bu kalıplaşmış ezgiler, 5 zamanlı ve 2+3 kalıp ile ölçülen usul ile ölçülendirilir. Ayrıca Ruhsati, Aşık Veysel gibi aşıklar da Sümmani Ağzı eserler bestelemişlerdir.

18- Erkal, Abdulkadir. (2012). *Aşık Sümmani Divanı*. Ankara: Birleşik Dağıtım. Syf. 3

KAYITLI TÜRKÜLERİ

Bu bölümde TRT THM Repertuarında bulunan Sümmani Türküleri ve Sümmani tavrı ile farklı aşıklar tarafından söylenmiş Sümmani Ağzı türküler, notaları ile sıralanmıştır. Sümmani Türküleri ve Sümmani Ağzı Türküler aşağıdaki gibidir:

Sıra	Rep No	Adı	Mahlas
1	3981	Ben Razı Değilem Hicrana Gama	Sümmani
2	3851	Ervah-ı Ezelde Levhi Kalemde	Sümmani
3	2384	Kalksak Bu Yerlerden Hicret Eylesek	Sümmani
4	4566	Gel Ya Hu Gel Sende Sırır Faş Eyleme	Sümmani
5	3063	Bir Küçük Dünyam Var İçimde	Veysel
6	350	Duldalanma Yâr Mevlayı Seversen	Ruhsati
7	1900	Elen Sana-Nasihât	Yok

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM İNCELEME SIRA No : 3981
İNCELEME TARİHİ : -

YÖRESİ
KUZEY-DOĞU

KİMDEN ALINDIĞI
BARDIZLI AŞIK NİHANİ

BEN RAZI DEĞİLEM HİCRANA GAMA (SÜMMANİ AĞZI)

DERLEYEN
MUZAFFER SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
MUZAFFER SARISÖZEN

BEN RA ZI DE Ğİ LEM HİC RA NA GA MA
SÜM MA Nİ YEM YA RAB GÖN LÜM HOŞ EY LE
GA RİP GÖN LÜM HAL DAN HA LA SA LAN VAR
YA SA BİR VER YA DA BAĞ RI DAŞ EY LE
SA BA VET TEN BE Rİ BİR YOL GÖZ LE RİM
YA BİR ÇİFT KA NAT VE YA BİR GÖZ LE RİM
EL ZAN NE DER U ZAH LAR DA KA LAN VAR
TEZ U LA ŞAM YAR BA ĞIN DA TA LAN VAR
SA BA VET TEN BE Rİ BİR YOL GÖZ LE RİM GÖZ LE Rİ
YA BİR ÇİFT KA NAT VE YA BİR KUŞ EY LE KUŞ EY LE
EL ZAN NE DER U ZAH LAR DA KA LAN VAR
TEZ U LA ŞAM YAR BA ĞIN DA DA TA LAN VAR

BEN RAZI DEĞİLEM HİCRANA GAMA
GARİP GÖNLÜM HALDAN HALA SALAN YÂR
SEBAVETTEN BERİ BİR YOL GÖZLERİM
EL ZANNEDER UZAHLARDA KALAN VAR

SÜMMANİ YEM YA RAB GÖNLÜM HOŞ EYLE
YA SABIR VER YA DA BAĞRIM TAŞ EYLE
YA BİR ÇİFT KANAT VEYA KUŞ EYLE
TEZ ULAŞAM YÂR BAĞINDA TALAN VAR

ELÇEK TABİP EL ÇEK YARAM ÜSTÜNDEN
SEN BENİM DERDİME DEVA BİLMEZSİN
SEN NASIL TABİBSİN YOKTUR İLACIN
YARAM YÜREKTEDİR SALABİLMEZSİN

İÇERİM YANIYOR KENDİM HEVAİ
ÇEKMEYEN NE BİLİR AŞKÜ SEVDAYI
YIKTIN VİRAN ETTİN KALBİM SERAYI
ÇÜNKİ BİR TAŞIN KOYABİLMEZSİN

EMRAH'IM DİNLEDİN BENİM SÖZLERİM
MUHABBETİN CAN EVİMDE GİZLERİM
NE DURUYON AĞLASANA GÖZLERİM
BİR DAHA YARİNİ GÖREBİLMEZSİN

Ben Razı Değilem Hicrâna Gama¹⁹

Ben razı değilem hicrâna gama
Garip gönlüm demden deme salan var
Sabâvetten beri bir yol gözlerim
El zanneder bu ahvâlda yalan var

Varıp gidem bir kâmile danışam
Alavlanıp ataşlanıp alışam
Bir güzelin âteşine yanmışam
Belki yâr yanına gidip gelen var

Dumân aldı koca dağın başını
Deyin nasıl silem gözüm yaşını
Gönül kalesinin mermer taşını
Hicrân teberiyle vurup delen var

Deryâ kenarında ufacık taşlar
Al yeşil giyinmiş fidan ağaçlar
Deryâda balıklar havada kuşlar
El zanneder uzaklarda kalan var

Der Sümmâni Yârâb gönlüm hoş eyle
Yâ sabır ver yâ bağrımı taş eyle
Yâ bir çift kanat ver yâ da kuş eyle
Tez yetişem dost bâğında talan var

19- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 420

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPARTUAR No : 3851
İNCELEME TARİHİ : 27 / 01 / 1993

DERLEYEN
SÜLEYMAN YAVUZ

YÖRESİ
ERZİNCAN

ERVAH-I EZELDE LEVHİ KALEMDE

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
YAVUZ TOP

NOTAYA ALAN
SÜLEYMAN YAVUZ

SÜRESİ : ♩ = 168

(SAZ.. . . . .)

ER VA HI E ZEL DE
A RİF Bİ LİR AŞK EH
O LAY DIM ON LA RA

LEV Hİ KA LEM DE LEV Hİ KAEM DE BU BE NİM BAH TI MI
Lİ NİNHA Lİ Nİ CA NAN HALİ Nİ KAL DI RİR GÖN LÜN DE
İK BA Lİ YA VER İK BA LİYA VER EL ET SE SEV Dİ ĞİM

KA RA YAZ MIŞ LAR (SAZ.. . . . .)
KİL LÜ KA Lİ Nİ
A CEP EL NE DER

Bİ Lİ RİM GÜL DÜR MEZ DEV Rİ A LEM DE DEV Rİ A LEM DE
HER KES DOS TA SAL MIŞ AR ZU HA Lİ Nİ AR ZU HA Lİ Nİ
BİL MEM TE CEL Lİ Mİ YOK SA Kİ KA DER YOK SA Kİ KA DER

BİR GÜ NÜ MÜ YÜZBİN ZA RA YAZ MIŞ LAR (SAZ.. . . . .)
BE NİM Kİ Nİ Ü RÜZ GÂ RA YAZ MIŞ LAR
BE Nİ BİR VE FA SIZ YA RA YAZ MIŞ LAR

ERVAH-I EZELDE LEVHİ KALEMDE

2

. . . . .) Bİ Lİ RİM GÜL DÜR MEZ
 HER KES DOS TA SAL MIŞ
 BİL MEM TE CEL Lİ Mİ
 (YA ZAN LAR LEY LA YI

DEV Rİ A LEM DE BİR GÜ NÜ MÜ YÜZ BİN
 AR ZU HA Lİ Nİ BE NİM Kİ Nİ Ü RÜZ
 YOK SA Kİ KA DER BE Nİ BİR VE FA SIZ
 MEC NUN Kİ TA Bİ SÜM MA Nİ Yİ BİR KE

ZÂ RA YAZ MIŞ LAR (SAZ. . . . .)
 GÂ RA YAZ MIŞ LAR
 YA RA YAZ MIŞ LAR
 NA RA YAZ MIŞ LAR)

htsumbullu

ERVAH-I EZELDE LEVHİ KALEMDE
 BU BENİM BAHTIMI KARA YAZMIŞLAR
 BİLİRİM GÜLDÜRMEZ DEVR-İ ÂLEMDE
 BÜR GÜNÜMÜ YÜZ BİN ZÂRA YAZMIŞLAR

ARİF BİLİR AŞK EHLİNİN HALİNİ
 KALDIRIR GÖNLÜNDE KILL-Ü K'ALİNİ
 HERKSE DOSTA SALMIŞ ARZU HALİNİ
 BENİMKİNİ ÜRÜZGÂRA YAZMIŞLAR

OLAYDIM DÜNYADA İKBÂL-İ YÂVER
 EL ETSE SEVDİĞİM ACEP EL NE DER
 BİLMEM TECELLİ Mİ YOKSA Kİ KADER
 BENİ BİR VEFASIZ YARA YAZMIŞLAR
 (YAZANLAR LEYLA'NIN MECNUN KİTABIN
 SÜMMANİ'Yİ BİR KENARA YAZMIŞLAR)

ERVAH : Ruhlar

LEVH-İ KALEM : Tanrı takdirinin, olmuş ya da olacaklarının yazılı olduğu levha

KİVL : Karar, yargı

KAVİL : Sözleşme, anlaşma

KILL-Ü K'ALİ : Dedikodu, vesvese

Ervâh-ı Ezelde Levh ü Kalemde²⁰

*Ervâh-ı ezelde levh ü kalemde
 Bu benim bahtımı kara yazdılar
 Gönül perişandır devr-i âlemde
 Bir günümü yüz bin zâre yazdılar*

*Bulmadık şâdlığın irâdesini
 Çekerim bu gamın ziyâdesini
 Herkes dosta verdi ifâdesini
 Bizimkini rûzigâra yazdılar*

*Aşk benimle eyler dâim kalmakâl
 Dahi sabretmeye kalmadı mecâl
 Derdim taksimdâra kıldım arzuhâl
 Dedi neyim bahtın kara yazdılar*

*Gönlüm gülşeninde hâr oldu diye
 Hasretlik cismimde var oldu diye
 Sevdüğim sevdiğim pîr oldu diye
 Erbâb-ı garazlar yâre yazdılar*

*Ne var bu sevdânın nihâyetinde
 Gönül gezer yârin vilâyetinde
 Herkes diyârında muhabbetinde
 Bilmem bizi ne civâra yazdılar*

*Döner mi kavlinden sıdk-ı sadıklar
 Dostunan dost oldu bağıryanıklar
 Aşk kaydına geçti bunca âşıklar
 Sümmâni'yi bir kenâra yazdılar*

20- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 408

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM İNCELEME SIRA No : 2384
İNCELEME TARİHİ : 15 / 11 / 1983

DERLEYEN
TALİP ÖZKAN

YÖRESİ
ERZURUM

KALKSAK BU YERLERDEN HİCRET EYLESEK (SÜMMANİ)

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
A. YÖRÜKTÜMEN

NOTAYA ALAN

SÜRESİ :

ORMANDAN ÇIKANI ÇEKERLER DAR
N'OLUR PİRİM BENİ BU YERDE ARA
ÖNÜMÜZE ÇIKTI BALKI BUHARA
BENİM YOLUM BİR DİYARA DÜŞÜPTÜ

ELLİ GÜNDÜR, ALTMİŞ GÜNDÜR, YÜZ GÜNDÜR
SİYAH ZÜLFÜN NAH YÜZÜNE DÜZGÜNDÜR
AÇMA TABİP YARELERİM AZGINDIR
YAREM MERYEM TUTMAZ BİLMEM KAÇ GÜNDÜR

OTURUR, OTURUR KENDİN ÖVERLER
HUZURU MAŞERDE BOYUN EĞERLER
BÜR GÜN OLUR GELİP KAPIN DÖVERLER
EĞER DÖVMÜŞ İSEN EL KAPISINI

KADİR MEVLÂM SENİN HİMMETİN ÇOKTUR
BİR KUL GÖRDÜM MERMER TAŞTAN İÇERU
KABİL GÖNÜL YIKICI OLMA
BİR GÜN OLUR YANDIRIRLAR YARA YARDAN
(NARDAN İÇERİ)

ELLİ GÜNDÜR ŞU DAĞLARI AŞALI
ALTMİŞ GÜNDÜR YAR PEŞİME DÜŞELİ
EĞLEN YİĞİT ODALARI DÖŞELİ
YARİ BULAMAZDI BİLMEM KAÇ GÜNDÜR

ASLA BU MESLEKTE ELİM OLMAZSA
BÜLBÜLE MÜNASİP GÜLÜM OLMAZSA
DAVAYINAN SULTAN OLSAN NE FAYDA
LOKMANINAN MİHMAN OLSAN NE FAYDA

Kalksak Bu Yerlerden Hicret Eylesek²¹

*Tarih seksen sekiz on bir yaşında
Aşk âteşi şirin cânâ düşüptür
Bunca müddet gezdim aşk peşinde
Benim işim el amâna düşüptür*

*Felek beni koydun gam âteşine
Gündüz hayalimde gece düşümde
Tarih seksen dokuz on bir yaşında
Yâr âteşi cism ü cânâ düşüptür*

*Kalksak bu yerlerden hicret eylesek
Yârâna abbâba minnet eylesek
Yâri arzulasak niyet eylesek
İndi yolum Gürcistan'a düşüptür*

*Gürcistan'da kılısak kavul ü kararı
Gün-be-gün artmakta ömrüm zevli
Orda bulamazsın şâh-ı maralı
Ordan yolum Küfristan'a düşüptür*

*Küfristanlar bilmez garip halinden
Bir gece ayrılmış leb-i la'linden
Bana derler yanılmışsın yolundan
Senin yolun bir ormâna düşüptür*

*Ormânda çeküben düş alsam dâra
No'lur pîrim beni o yerde ara
Önümüze çıktı Belh ü Buhara
Dedim: Belki yâr bu yana düşüptür*

21- Erkal, Abdulkadir (2015). *Aşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 730

*Dediler hep senin halin ne hâldır
Yârâb bu yarayı serimden kaldır
Yâr diyârı buraya üç aylık yoldur
Dediler yolun bir Türkmân'a düşüptür*

*Türkmân'da güzel çok nidem vâsfını
Gönül arar orda bulamaz hısmını
Onlar derler ki: biz bilmedik ismini
Derler: yolun Nemruthan'a düşüptür*

*O Nemrutlar geldiğimi duyarlar
Kement takarlar zindanlara koyarlar
Sağ adamın derisini soyarlar
Onlar şirin tatlı cana düşüptür*

*Ondan geçsek yedi deryâ çağı var
Önümüzde canavarlar dağı var
İleride sibirbazlar bağı var
Ne mümkün bir yol bu yana düşüptür*

*Âşık olan çeker âh u figânı
Her derdin dünyada olmaz dermânı
Yedi millet dil bilmezden o yanı
Yâr diyârı Bedâhşan'a düşüptür*

*Bedâhşan dediğin camdır şişedir
Çar etrafı ormânlıktır meşedir
Seksen bir mahalle dört bin köşedir
Ben garibim yar ne yana düşüptür*

*Benim atam ile yâren arası
Yüreğimde yanar aşk pervanesi
Sağ kol ıstık mahlesinde hânesi
Yâr oturmuş köşk ayvâna düşüptür*

*Âhımdann tacizdir dereleler dağlar
Şecerler âh çeker mahrûlar ağlar
Üç beş halayıkı anda el bağlar
Baş hizmetçi Şehribân'a düşüptür*

*Sümmâni âh çekip ağlama yâre
Dolansan cihâni bulunmaz çare
Dedim ne tarihte kavuşam yâre
Yevm-i mahşer o divana düşüptür*

HİKÂYESİ²²

Sümmani-Gülperi hikâyesinden alıntıdır...

Günler geçtikçe Sümmani sevdiği Gülperi'nin hasretine dayanamayacak hale gelir. Köyünde durmaz olur ve sevdiğini aramaya karar verir. Babası buna razı olmaz. Onu bir daha göremeyeceğinden korkan babası, Sümmani'yi fikrinden vazgeçirmek ister. Fakat Sümmani'nin Gülperi'ye olan hasreti kıyamete kadardır. "Ama belki bulurum veya olur ki hiç olmazsa yolunda ölürüm" der. Onu bulabilmek için verdiği bu karardan hiçbir şeyin döndüremeyeceğini söyler. Babası ve köylüler Sümmani'yi bu yoldan vaz geçiremezler. O, ısrarlara kulak asmadı. Köyünden çıkarken babasına Kalksak bu yerlerden hicret eylesek adlı koşmayı söyler.

22- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 159

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPARTUAR No : 4566
İNCELEME TARİHİ

DERLEYEN
TRT

YÖRESİ
DOĞU ANADOLU

GEL YA HU GEL SENDE SIRRI FAŞ ETME (SÜMMANİ AĞZI)

DERLEME TARİHİ
2005

KİMDEN ALINDIĞI
ALİ DELİCE

NOTAYA ALAN
NİHAT KAYA

SÜRESİ: ♩ = 190

The musical score is written in a single system with eight staves. The key signature is one flat (B-flat) and one sharp (F-sharp), and the time signature is 3/8. The melody is written in a treble clef. The score includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. There are two 'X' marks above the staves, indicating specific points in the melody. The first 'X' is above the fourth staff, and the second 'X' is above the sixth staff.

GEL YA HU GEL
BÜL BÜL GÜL DA
SÜM MA NI YEM

GEL YA HU GEL SEN DE SIRRI FAŞ ETME

2

SEN DE SIR RI FAŞ ET ME FAŞ ET ME
 LIN DAN EV VEL VAR İ ME KEN VAR İ ME KEN
 E DER SEV DİN SE VİL ME SE VİL ME

ŞEY TAN DAN ŞE FA AT OL MAZ KÂR OL MAZ (SAZ. . . . .)
 KO CA DÜN YA TEK BA SI MA DAR İ KEN (SAZ. . . . .)
 HAL DEN BİL ME YE NE SİR RI NI DE KEN ME

KO NUŞ KEN Dİ YA RE NİN LE E ŞİN LE KO NUŞ MA KÖ
 BİR Kİ Şİ NİN EV VEL VAK Tİ VAR İ KEN SON RA YOK MA KÖ
 SE V Dİ GİN YE RE ÇOK Tİ Gİ DİP GEL ME KE Sİ LİR SUL
 MU

TÜY NEN NA MÜS A RI OL MAZ (SAZ. . . . .)
 DÜŞ SE GÖ ZÜ DA RI OL MAZ (SAZ. . . . .)
 HAB BET İ Tİ BA RI OL MAZ

KO NUŞ KEN Dİ YA RE NİN LE
 BİR Kİ Şİ NİN EV VEL VAK Tİ
 SE VİL Dİ GİN YE RE ÇOK Tİ Gİ

E ŞİN LE HEY DOST HEY (SAZ. . . . .)
 VAR İ KEN HEY DOST HEY
 DİP GEL ME HEY DOST HEY

(. . . . .) KO NUŞ MA KÖ TÜY NEN NA MÜS AR OL MAZ
 SON RA YOK SULDÜŞ SE GÖ ZÜ DAR OL MAZ
 KE Sİ LİR MUHAB BET İ Tİ BAR OL MAZ

-1-

GEL YA HU GEL SEN DE SIRRI FAŞ ETME

ŞEYTANDAN ŞEFAAT ŞİFA KÂR OLMAZ

KONUŞ KENDİ YARENİNLE EŞİNLE

KONUŞMA KÖTÜYNE NAMUS AR OLMAZ

-2-

BÜLBÜL GÜL DALINDAN EVVEL VAR İKEN
 KOCA DÜNYA TEK BAŞINA VAR İKEN
 BİR KİŞİNİN EVVEL VAKTİ VAR İKEN
 SONRA YOKSUL DÜŞSE GÖZÜ DAR OLMAZ

-3-

SÜMMANİ'YEM EDER SEVDİN SEVİLME
 HALDEN BİLMEYENE SIRRINI DEME
 SEVİLDİĞİN YERE ÇOK GİDİP GELME
 KESİLİR MUHABBET İTİBAR OLMAZ

NOT : X--X işaretleri arasında, ara sazlarında icra edilmiyor, iki ölçü çift çalıyor.

Gel Ya Hu Gel Sen De Sırrı Faş Etme

*Gel ya hu gel sen de sırrı faş etme
Şeytandan Őefaata Şifa kâr olmaz
Konuş kendi yareninle eşinle
Konuşma kötüynen namus ar olmaz*

*Bülbül gül dalından evvel var iken
Koca dünya tek başına var iken
Bir kişinin evvel vakti var iken
Sonra yoksul düşse gözü dar olmaz*

*Sümmani'yem eder sevdiğin sevilme
Halden bilmeyene sırrını deme
Sevildiğın yere çok gidip gelme
Kesilir muhabbet itibar olmaz*

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPARTUAR No : 3063
İNCELEME TARİHİ

YÖRESİ
SİVAS-SARKIŞLA

KİMDEN ALINDIĞI
ÂŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU

BİR KÜÇÜK DÜNYAM VAR İÇİMDE (SÜMMANİ AĞZI)

DERLEYEN
TRT MÜZİK DAİRESİ
THM MÜDÜRLÜĞÜ

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
ALİ CANLI

(SAZ. . . . .)

AH BİR KÜ ÇÜK DÜN

YAM VAR İ ÇİM DE BE NİM MİH NE TİM ZİY NE TİM BA NA KÂ Fİ DİR

(SAZ. . . . .)

GÖ REN LER DAR GÖ RÜR GE NİŞ TİR BA NA DE BA NA SOH BE TİM MÜR

VE TİM BA NA KÂ Fİ DİR E Y

(SAZ. . . . .) GÖ REN LER DAR GÖ RÜR GE NİŞ TİR BA NA

DE BA NA SOH BE TİM MÜR VE TİM BA NA KÂ Fİ DİR E Y

(SAZ. . . . .)

A H İS TE MEM DÜN

BİR KÜÇÜK DÜNYAM VAR İÇİMDE

2

YA NİN SAL TA NA TI NI SÜS LÜ Gİ Yİ Mİ Nİ A RA BA TI NI
 (SAZ. . . . .)

Bİ LİR SEN TÜRK LÜ ĞÜN VAR KIY ME Tİ Nİ SEV Dİ Ğİ M VA TA NİM MİL
 LE TİM BA NA KÂ Fİ DİR E Y

(SAZ. . . . .) Bİ LİR SEN TÜRK LÜ ĞÜN VAR KIY ME Tİ Nİ
 SEV Dİ Ğİ M VA TA NİM MİL LE TİM BA NA KÂ Fİ DİR E Y

(SAZ. . . . .)

A H İS TER DİM HA YAT TA DÜŞ MAN
 LA SA VAŞ MİL LE Tİ ME KUR BAN O LA Y DI BU BAŞ (SAZ. . . . .)

(SAZ. . . . .) NA SİP DE ĞİL İ MİŞ ŞE HİT

BİR KÜÇÜK DÜNYAM VAR İÇİMDE

3

LİK KAR DAŞ DE KAR DA Ş İ MA NİM Nİ YE TİM BA NA KÁ Fİ DİR E

Y (SAZ. . . . .)

NA SİP DE ĞİL İ MİŞ ŞE HİT LİK KAR DAŞ DE KAR DA Ş

İ MA NİM Nİ YE TİM BA NA KÁ Fİ DİR E Y

(SAZ. . . . .)

A H

DÜNYA GE NİŞ OLSUN İS TER DAR OL SUN YE TER Kİ KAL BİM DE İ MA N VAR OL SUN

(SAZ. . . . .)

HER ZA MAN MİL LE TİM BAH Tİ YAR OL SUN DE OL SU N Ü RÜT BEM MES

NE TİM BA NA KÁ Fİ DİR E Y

BİR KÜÇÜK DÜNYAM VAR İÇİMDE

4

(SAZ. . . . .)

HER ZA MAN MİL LE TİM BAH Tİ YAR OL SUN

DE OL SU N Ü RÜT BEM MES NE TİM BA NA KÂ Fİ DİR E Y

(SAZ. . . . .)

A H İ ÇİM DE BES

LE RİM BİR BÜ YÜK OR DU ÇİÇ NE SİN DÜŞ MA NI YÜK SE L SİN YUR DU

(SAZ. . . . .)

AZ Mİ ZİH Nİ YE Tİ VEY SE LİN DER Dİ VAY DER Dİ İŞ TE BU Nİ

YE TİM BA NA KÂ Fİ DİR E Y

(SAZ. . . . .)

AZ Mİ ZİH Nİ YE Tİ VEY SE LİN DER Dİ

VAY DER Dİ İŞ TE BU Nİ YE TİM BA NA KÂ Fİ DİR E Y hisumballa

Bir Küçük Dünyam Var İçimde Benim

*Bir küçük dünyam var içimde benim
Mihnetim zîynetim bana kâfidir
Görenler dar görür geniştir bana
Sohbetim mürvetim bana kâfidir*

*İstemem dünyanın saltanatını
Süslü giyimini arap atını
Bilirsen Türklüğün var kıymetini
Vatanım milletim bana kâfidir*

*İsterdim hayatta düşmanla savaş
Milletime kurban olaydı bu baş
Nasip değil imiş şehitlik kardaş
İmanım niyetim bana kâfidir*

*Dünya geniş olsun ister dar olsun
Yeter ki kalbimde iman var olsun
Her zaman milletim bahtiyar olsun
Ürütbem mesnetim bana kâfidir*

*İçimde beslerim bir büyük ordu
Çiğnesin düşmanı yükselsin yurdu
Azmi zihniyeti Veysel'in derdi
İşte bu niyetim bana kâfidir*

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No : 350
İNCELEME TARİHİ : 22 / 06 / 1973

YÖRESİ:
KUZEY-DOĞU

KİMDEN ALINDIĞI

DULDALANMA YÂR MEVLÂYI SEVERSEN

Ruhsatî'den bir deyiş
(Sümmânî ağzı)

DERLEYEN
M. SARİSÖZEN

DERLEME TARİHİ
26 / 05 1941

NOTAYA ALAN
M. SARİSÖZEN

(SAZ. . . . .)

A MA N

1. DUL DA LAN MA YÂR MEV LÂ YI SE VER SEN YAN DI RİR Cİ
2. KA RA BE LIK ÂG GER DA NA YAS LA NIR DE LI GÖR SE
3. GAM ZE LE RİN ÖL DÜR ME YE YAY TU TAR Dİ DEM YA SI
4. Bİ LE ME DİM RUH SA TI NİN SU ÇU NU ÜÇ GÜ ZE Sİ LE

HA Nİ ŞAN LI GÖZ LE RİN A HI Rİ MEV
MAH CE MA LİN US LA NIR SAMSUN Dİ YAR
UM MAN OL MUŞ ÇAY TU TAR BE Nİ Dİ GÖ RÜR
TA RAT MIŞ TIR SA ÇI Nİ SA RA YI DİM

Tİ ME SE BEP O LUR SUN TEK BA NA GÖS TERME GAM LI
BE KİR VAN DA SES LE NİR BEL Lİ HER KA ZA DA ÜN LÜ
GÖZÜN YU MAR HUY TU ÇI TAR BE LÂ DIR BA ŞI MA CİN Lİ
AL BE Şİ GİN İ ÇI Nİ SAL LA SAM U YU SA NEN Nİ

GÖZ LE RİN A HI Rİ MEV Tİ ME SE BEP
GÖZ LE RİN SAMSUN YAR Dİ YAR KİR VAN DA
GÖZ LE RİN BE Nİ GÖ RÜR RÜR ZUN YU MAR
GÖZ LE RİN SA RA YI DİM AL BE Şİ GİN

O LUR SUN O LUR SUN TEK BA NA GÖS TER ME GAM LI
SES LE NİR SES LE NİR BEL Lİ HER KA ZA DA ÜN LÜ
HUY TU ÇI HUY TU ÇI BE LÂ DIR BA ŞI MA CİN Lİ
İ ÇI Nİ İ ÇI Nİ SAL LA SAM U YU SA NEN Nİ

GÖZ LE RİN
GÖZ LE RİN
GÖZ LE RİN
GÖZ LE RİN

tsambulla

NOT:

Sümmânî ağzı, 5 vuruşlu usul; ve bir özellik gösteren "tavır" a denir. Sivas dolaylarından başlayarak doğuya doğru giden dar bir açı ile bu yurt yöresini kaplar.

Duldalanma Yâr Mevlâyı Seversen

*Duldalanma yâr mevlâyı seversen
Yandırır cihanı şanlı gözlerin
Ahırî mevtîme sebep olursun
Tek bana gösterme gamlı gözlerin*

*Kara belik ağ gerdana yaslanır
Deli görse mahcemalin uslanır
Samsun Diyarbekir Van'da seslenir
Belli her kazada ünlü gözlerin*

*Gamzelerin oldürmeye yay tutar
Didem yaşı umman olmuş çay tutar
Beni görür gözün yumar huy tutar
Belâdır başıma cinli gözlerin*

*Bilemedim Ruhsatî'nin suçunu
Üç güzele taratmıştır saçını
Sarayıdım al beşiğin içini
Sallasam uyusa nenni gözlerin*

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPARTUAR SIRA No : 1900
İNCELEME TARİHİ : 08 / 02 / 1979

YÖRESİ
MERZİFON- HAYRETTİN KÖYÜ

KİMDEN ALINDIĞI
HÜSEYİN ONKAR

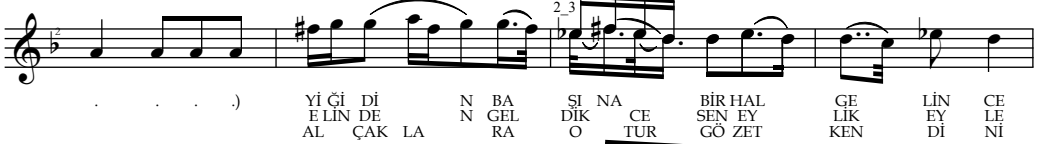
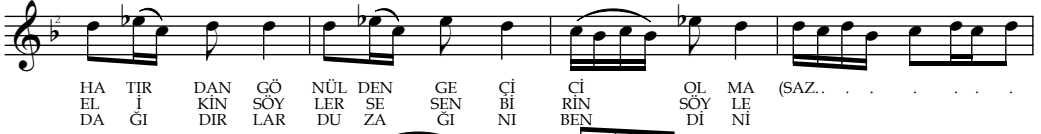
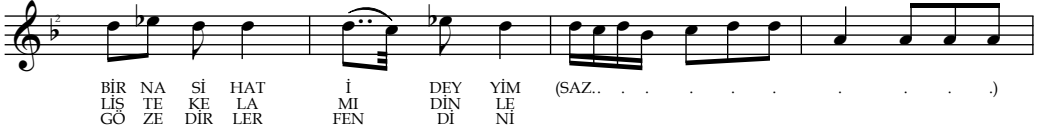
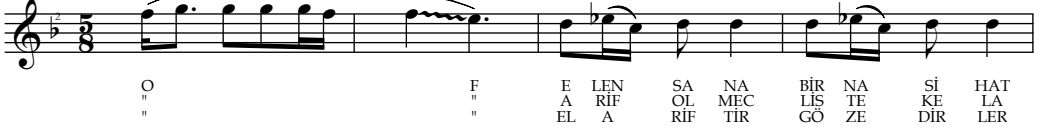
ELEN SANA (SÜMMANİ AĞZI)

DERLEYEN
D.KONSERVATUARI

DERLEME TARİHİ
07 / 07 / 1943

NOTAYA ALAN
ATEŞ KÖYOĞLU
11 / 01 / 1978

SÜRESİ : ♩ = 190

NASİHAT

2

LE RE A ÇI CI OL MA SEN OL MA HEY
BA SA GA KI CI OL MA SEN OL MA OL MA
LER DEN U ÇU CU OL MA SEN OL MA "

htsumbullu

_1_
ELEN SANA BİR NASİHAT EDEYİM
HATIRDAN GÖNÜLDEN GEÇİCİ OLMA
YİĞİDİN BAŞINA BİR HAL GELİNCE
HALİN NADENLERE AÇICI OLMA

_2_
ARİF OL MECLİSTE KELAMI DİNLE
EL İKİN SÖYLERSE SEN BİR SÖYLE
ELİNDEN GELDİKÇE SEN EYLİK EYLE
DARIPILIP DA BAŞA GAKICI OLMA

_3_
EL ARİFTİR GÖZEDİRLER FENDİNİ
DAĞIDIRLAR DUZAĞINI BENDİNİ
ALÇAKLARA OTUR GÖZET KENDİNİ
GATI YÜKSEKLERDEN UÇUCU OLMA

NOT : Sözler bazı yörelerde Pir Sultan'ın
bazılarında Karacaoğlan'ın bilinir.

Elen Sana Bir Nasihat Edeyim

*Elen sana bir nasihat edeyim
Hatırdan gönülden geçici olma
Yiğidin başına bir hal gelince
Halin nadenlere açıcı olma*

*Arif ol mecliste kelamı dinle
El ikin söylerse sen bir söyle
Elinden geldikçe sen eylik eyle
Darıpılıp da başa gacı olma*

*El ariftir gözedirler fendini
Dağıdırlar duzağını bendini
Alçaklara otur gözet kendini
Gatı yükseklerden uçucu olma*

DURUMTESPİTİ

TRT REPERTUARINDA BULUNAN SÜMMANİ AĞZI TÜRKÜLER ÜZERİNE BİR İNCELEME*

Aşıklık Geleneği Ve Sümmani

Halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getiren, çeşitli doğal olaylardan ya da sosyal yaşam kapsamında gelişen duygu ve düşüncelerin aktarımı olarak karşımıza çıkan, bestecisi belli olmayan yani anonimleşmiş-halka mal olmuş, sanat kaygısı güdülmeden üretilen, geniş alanlara yayılmış ve varyantlara sahip olan geleneksel müzik türü, Türk Halk Müziği (THM)'dir.

Geçmiş dönemlerde THM ürünlerinin yayılmasında önemli bir yer tutan aşıklık geleneği, artık bu önemini kaybetmiş ve çağın gerekliliği olarak yerini kitle iletişim araçlarına bırakmış olsa dahi, aşıklık geleneğinin günümüzde türkü üretimi bakımından hala THM ana kaynağı olduğu inkâr edilemez bir gerçektir.

“Türklerin Orta Asya’da yaşadıkları dönemde Aşık, Ozan olarak karşımıza çıkmaktadır. Ozan kavramı ilk zamanlarda büyücü, hekim, danışman, şarkıcı ve çalgıcı görevlerini üstlenirken sonraları şiir söyleyen, söylediği şiirleri çalgılarıyla melodi üreterek okuyan saz şairi olarak kullanılmaya başlamış ve tarih boyunca farklı görevler üstlenmiştir. Günümüzde ise saz şairi kavramı yerini aşık terimine bırakmıştır. Buna rağmen aşıklar arasında ozan kavramının kullanıldığını da söylemek mümkündür.”²³

Aşıklık geleneğinde doğaçlama (improvisation) olarak şiir söyleme ve melodi üretme geleneği, özellikle Doğu ve Kuzey Doğu Anadolu bölgelerinde yaygın bir gelenektir. Ülkemizin batısına doğru gidildikçe, doğaçlama şiir ve melodi üretme anlayışına sahip aşıklık geleneği yerini beste türkü üretme anlayışına bırakmakta yani türkü yakıcılık geleneği ağırlığını hissettirmeye başlamaktadır.

Özellikle bozlak kültürünün yaygın olduğu İç Anadolu bölgesinde türkü yakıcılığı geleneği ile beste türküler sanat kaygısı duymaya başlamaktadır. Sözleri ve melodik zenginliği ön planda olan ve üretilmesi doğaçlama gibi anlık olmayıp günler, aylar süren bu beste türkülerin üreticileri de kendilerine aşık, ozan gibi kavramları kullanmaktan geri kalmamışlardır. Geçtiğimiz yıllarda kaybettiğimiz ve

* Bu araştırma; Yrd. Doç. Dr. H. Tahsin SÜMBÜLLÜ ve Yakup AÇAR tarafından, Erzurum’da 2 Mayıs 2013 tarihinde I. Uluslararası Aşıklık Geleneği ve Âşık Sümmâni Sempozyumu adlı Bilgi Şöleninde bildiri olarak sunulmuştur

23- Sümbüllü, Hasan Tahsin. (2006). Türkiye’de Ayak Kavramının Geleneksel Türk Halk Müziği Kaynağında Ne Ölçüde Kullanıldığının İncelenmesi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Syf. 116

beste türkü üretmede son dönemlere damgasını vurmuş olan Aşık Mahsuni Şerif örneğinde olduğu gibi...

“Doğu ve Kuzey Doğu Anadolu bölgesi aşıklık geleneğinde melodi, söz unsuru kadar önemli kurallarla bezenmemiştir. Aşıklar arasında melodi, söze yol göstermeye yarayan eşlik aracıdır. Bazen melodik kalıplar kullanılarak tıpkı söz unsurunda olduğu gibi melodide de ayaklar kullanılır ve birden çok aşık aynı melodi üzerine söz söylemeye çalışır. Çoğunlukla melodiler, aşıkların buldukları yörenin, ritmik ve makamsal anlayışında üretilir. Aşıklık geleneğinde söz unsurundaki kafiye, ayak kavramı ile ifade edilir. Aşıklar arasında melodi adına kullanılan kavram ise Makam ya da Hava kavramlarıdır.”²⁴

Aşıklık geleneğinde, melodik ve ritmik özelliği ile dikkat çeken aşıklar da bulunmaktadır. Bu aşıklar, gerek söyledikleri şiirlerdeki mana ve söz ustalıkları, gerekse ürettikleri eserlerdeki melodi ve ritmik dokularda da aynı hünerleri göstermişlerdir. Bu ustalıkları ile yalnız yörelerinde değil yaşamış oldukları bölgelerin haricinde diğer bölgelerde dahi etkili olmuşlardır.

Aşık Sümmani, ürettiği türkülerde gerek melodik gerekse ritmik unsurları ile belleklerde yer etmiş, kendinden sonraki aşıkları da etkisi altına almıştır. Narman ilçesinin haricinde yalnız Erzurum’da değil, Doğu ve İç Anadolu bölgesinde kendine has tavır ve üslup ortaya koyan önemli bir halk ozanıdır. Türkiye’nin çeşitli yörelerindeki ünlü halk ozanları da Sümmani üslubunu kullanmıştır. Bunlar arasında Aşık Veysel, Aşık Ruhsati gibi ünlü pekçok aşık sayılabilir.

“Aşık Sümmani, ‘Sümmani Baba’ adıyla Erzurum ve yöresinde anılmaktadır. Sümmani adı, zamanla bir tavrın, bir makamın, bir ezginin adı olmuştur.”²⁵

Aşık Sümmani, “Sümmani Ağzı” ile adlandırılan kendine has çalma, söyleme üslubu ile THM kuramı içerisinde yer alan ender aşıklarımızdandır.

“Sümmani, değişlerini kendisine has bir üslupla, özel bir tavırla, oldukça ritmik söylemiştir. Bu çalıp söyleyiş biçimi, yöresinde ezgi karakterini taşıyan mükemmel bir yapıya sahiptir. Halk Müziğinde Sümmani ağzı adıyla bilinmekte ve icra edilmektedir.”²⁶

THM kuramında ve halk edebiyatında Sümmani ağzına yönelik örnek tanımlar aşağıdaki gibidir.

24- Sümbüllü, Hasan Tahsin.(2007). “Geleneksel Türk Halk Müziği Kuramı Açısından Aşıklık Geleneğinde Kullanılan “Ayak” Kavramı”, Erzurum: *Atatürk Üniversitesi Sanat Dergisi*, Sayı: 12, Syf. 57

25- Yardımcı, İlhan. (2008). *Âşık Sümmani*, Konya: Dizgi Ofset Yayınevi, Syf. 84

26- Yardımcı, İlhan. (2008). *Âşık Sümmani*, Konya: Dizgi Ofset Yayınevi, Syf. 84

Sümmani Ağzı; 5 vuruşlu usul ve bir özellik gösteren “tavır”a denir. Sivas do-laylarından başlayarak doğuya doğru giden dar bir açılı ile bu yurt yöresini kaplar (Rep. No-350- “Duldalanma Yar Mevla’yı Seversen” adlı türkü üzerinde bulunan derleme notu).

Sümmani Ağzı; “Narmanlı Aşık Sümmani’nin kendine özgü görüş, duyuş, anlayış ve anlatış özelliğine göre yapılanmış söyleyiş biçimi; değişlerini seslendirir-ken kullandığı en yaygın ezgi kalıbı: ‘Sümmani ağzı’ nın özelliklerini kendisine ait ‘Duldalanma yâr Mevlayı seversen’ deyişinde bulabiliriz. Değişmez özelliği 5 süre’li belli bir ezgiyle söylenmiş olmasıdır.”²⁷

“Türk Edebiyatı içindeki aşık tarzı; THM’nde geleneksel bir tarzıdır. Sümmani, hecenin 8, 11, 15’li dizilerinde söylediği deyişlerini uzun ve kırık hava düzeniyle ezgili olarak ve bunları bölgelerin özelliklerini yansıtarak, belli kalıplar içinde çalıp söylemiştir... Özellikle Doğu Anadolu’da yaygın olan ve Sümmani tarafından söy-lendiği için de ‘Sümmani ağzı’ olarak bilinen ezgi, 11’lik türkülerde yaygın olarak kullanılmaktadır.”²⁸

Sümmani ağzı icrasına yönelik melodik ve ritmik unsurları tanımlamaya ça-lışan Tuna’ya göre, Sümmani ağzı deyişlerinin süresi hızlı, oldukça ritmiktir. Karar perdesi la’dır. 5/8lik usulde söylenmektedir. 2+3 donanımına si için b(bemol) ko-nur. Re güçlüdür. Uşşak makamı ihtiva etmektedir. Ezginin icrasında, her dörtlü-ğün başında “Amman ey” ya da Aşık Veysel’in söyleyişindeki gibi “Ah” bulunur. Bu “Amman ey” usullü olduğu gibi, serbest şekilde de olabilir. Usullü söylendiğinde iki ölçülük 5 zaman süresi içinde (2+3)+(2+3) Amman ey icra edilir.²⁹

Bulgular Ve Yorum

Bu bölümde, TRT THM repertuarına kayıtlı, Sümmani ağzı türkülerin; ma-kam, usul ve güfte incelemesi yapılmıştır.

Araştırmada, öncelikle TRT THM repertuarından elde edilen ve Sümmani ağzı türkülerin nota üzerinde aktarılan türkü kimlik bilgileri incelenmiştir. Bu in-celeme kapsamında; Sümmani ağzı türkülerin yöresel incelemesi, Sümmani ağzı türkülerin kaynak kişi oranı, Sümmani ağzı türkülerin derleyenine, derleme tarihi-ne, notalayanına ve özel adlandırılmasına göre durum tespitleri yapılarak bulgular elde edilmiştir.

27- Özbek, Mehmet A. (1998). *Türk Halk Müziği El Kitabı-1 Terimler Sözlüğü*. Ankara: AKM Yayınları, Syf.169

28- Yardımcı, İlhan. (2008). *Âşık Sümmani*, Konya: Dizgi Ofset Yayınevi, Syf. 85

29- Tuna, Kenan. (2001). *Erzurum Türküleri ve Nazariyatı*. Ankara: Semih Ofset, Syf. 73

Sümmani ağzı türkülerin makam incelemesi; pes ses, tiz ses, ses alanı, makam, karar perdesi, güçlü perdesi, yeden perdesi, seyir, genişleme, donanım ve ses değiştirici işaretler oranlarına göre durum tespitleri yapılarak bulgular elde edilmiştir.

Sümmani ağzı türkülerin usul incelemesi; tür bakımından usul, birim bakımından usul, kalıp bakımından usul oranlarına göre durum tespitleri yapılarak bulgular elde edilmiştir.

Sümmani ağzı türkülerin güfte incelemesi; tema bakımından güfte, terennüm bakımından güfte oranlarına göre durum tespitleri yapılarak bulgular elde edilmiştir.

Sümmani Ağzı Türkülerin Durum Tespitine Yönelik Bulgular

Sümmani ağzı türkülerini durum tespitine yönelik bulgular; a. Kimlik Bilgileri b. Makamsal İnceleme c. Usul İncelemesi d. Güfte İncelemesi olmak üzere dört (4) başlık altında incelenmiştir.

Araştırma TRT THM Sözlü Eserler Repertuarı ile sınırlıdır.

Sözleri Sümmani'ye ait "Narman Kazasında Orcuk Yolunda"³⁰ gibi türkülerin notasında Sümmani'ye yönelik mahlas ya da herhangi bir bilgi bulunmayan türküler, "Çoktan Beri Terk-i Vatan Olmuşum"³¹ gibi serbest-usulsüz uzun havalar ve "Ceylan Gözlerine Kurban Olduğum" gibi TRT THM repertuarında bulunmayan beste türküler araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

Kimlik Bilgilerine Yönelik Bulgular

TRT THM Sözlü Eserler Repertuarında, Sümmani ağzı ile söylenen türkü sayısının 7 (yedi) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. TRT THM Repertuarında Bulunan Sümmani Ağzı Türküler

Sıra No	Rep. No	Repertuar Adı
1	350	Duldalanma Yar Mevlayı Seversen
2	1900	Elen Sana - Nasihat
3	2384	Kalksak Bu Yerlerden Hicret Eylesek
4	3063	Bir Küçük Dünyam Var İçimde
5	3851	Ervah-ı Ezelde Levhi Kalemde
6	3981	Ben Razı Değilem Hicrana Gama
7	4566	Gel Ya Hu Gel Sende Sırrı Faş Eyleme

30- Çil, Mehmet. (2008). *Sümmâni*. İstanbul: Âşık Sümmâni Vakfı Yayınları. Syf. 162

31- Çil, Mehmet. (2008). *Sümmâni*. İstanbul: Âşık Sümmâni Vakfı Yayınları. Syf. 271

Sümmani ağzı türkülerin kimlik bilgilerine yönelik bulgular; yöre, kaynak kişi oranı, derleyenine, derleme tarihine, notalayanına ve özel adlandırılması başlıklarına göre durum tespitleri yapılmıştır.

Sümmani Ağzı Türkülerin Repertuardaki Yöresel İncelemesi

Tablo 2. Sümmani Ağzı Türkülerin Yöre-Yüzde Tablosu

Yöresi	f	%
Doğu ve Kuzey Doğu Anadolu	3	42,9
Merzifon / Hayrettin Köyü	1	14,3
Erzurum	1	14,3
Sivas / Şarkışla	1	14,3
Erzincan	1	14,3
TOPLAM	7	100

TRT THM Sümmani ağzı türkülerin yöresi-yüzdeler dağılımı oranlarına göre; 3 türkü %42,9 oran ile Doğu ve Kuzey-Doğu Anadolu Bölgesi, 1 eser ve %14,3 oranı ile Merzifon/Hayrettin Köyü, Erzurum, Sivas/Şarkışla ve Erzincan yörelerinden toplam 7 türküden Sümmani ağzı türküler repertuarı oluşmaktadır.

Yöre-yüzdeler dağılım oranına göre Sümmani ağzı türkülerin Orta, Doğu ve Kuzey Doğu Anadolu Bölgesinde etkili olduğu görülmektedir. Erzurum Narman ilçesi doğumlu olan Aşık Sümmani'ye ait icra biçiminin yalnız Erzurum ili bünyesinde değil aynı zamanda Orta, Doğu ve Kuzey-Doğu Anadolu'yu kapsayan geniş bir alanda etkili olduğu görülmektedir.

Sümmani Ağzı Türkülerin Kaynak Kişisi Oranı

Tablo 3. Sümmani Ağzı Türkülerin Kaynak Kişi-Yüzde Tablosu

Kaynak Kişi	f	%
Belli Değil	1	14,3
Hüseyin Onkar	1	14,3
AbdurrahmanYörüktümen	1	14,3
Aşık Veysel Şatıroğlu	1	14,3
Yavuz Top	1	14,3
Bardız'lı Aşık Nihani	1	14,3
Ali Delice	1	14,3
TOPLAM	7	100

TRT THM Sümmani ağzı türkülerin kaynak kişi-yüzdeler oranına göre; Hüseyin Onkar, Abdurrahman Yörüktümen, Aşık Veysel Şatıroğlu, Yavuz Top, Barındızlı Aşık Nihâni ve Ali Delice'nin %14,3 oran ile 1'er esere kaynaklık ettikleri tespit edilmiştir.

Sümmani Ağzı Türkülerin Derleyene Göre Oranı

Tablo 4. Sümmani Ağzı Türküler Derleyen-Yüzde Tablosu

DERLEYEN	f	%
TRT Müzik D. Bşk.	2	28,6
D. Konservatuarı	1	14,3
M. Sarısözen	2	28,6
Talip Özkan	1	14,3
Süleyman Yıldız	1	14,3
TOPLAM	7	100

TRT THM Sümmani ağzı türkülerini derleyen-yüzdeler oranına göre; TRT Müzik Dai. Bşk ve Muzaffer Sarısözen %28,6 oran ile 2 eser, D. Konservatuarı, Talip Özkan ve Süleyman Yıldız %14,3 oran ile 1 eser derledikleri görülmektedir.

Yapılan bu derlemeler sonucu; %42,9 oran ile 3 eserin kurumsal, %57,1 oran ile 4 eserin ise şahıs derleme faaliyetleri ile gerçekleştiği söylenebilir.

Sümmani ağzı türkülerin repertuara kazandırılmasında; %28,6 oran ve 2 eser ile Muzaffer Sarısözen'in, en fazla katkısı olan kişi olduğu tespit edilmiştir.

Sümmani Ağzı Türkülerin Derleme Tarihi Oranı

Tablo 5. Sümmani Ağzı Türkülerin Derleme-İnceleme Tarihi Tablosu

Rep. No	Repertuar Adı	Derleme Tarihi	İnceleme Tarihi
350	Duldalanma yar mevlayı seversen	1941	1973
1900	Elen Sana - Nasihat	1943	1979
2384	Kalksak Bu Yerlerden Hicret Eylesek	Belli Değil	1983
3063	Bir Küçük Dünyam Var İçimde	Belli Değil	Belli Değil
3851	Ervah-ı Ezelden Levhi Kalemde	Belli Değil	1993
3981	Ben Rızı Değilem Hicrana Gama	Belli Değil	1973
4566	Gel Ya Hu Gel Sende Sırrı Faş Eyleme	2005	2005

Sümmani ağzı türküleri derleme tarihlerinin kısmen belli olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. Sümmani Ağzı Türkülerin Derleme Tarihi-Yüzde Tablosu

Derleme Tarihi	f	%
Var	3	42,9
Yok	4	57,1
TOPLAM	7	100

TRT THM Sümmani ağzı türkülerin derleme tarihi-yüzdeler oranına göre; %42,9 oran ile 3 eserde derleme tarihi tespit edilmiştir. Geri kalan %57,1 oran ile 4 eserde ise derleme tarihine yönelik bir bilgi mevcut değildir.

Sümmani Ağzı Türkülerin Notalayana Göre Oranı

Tablo 7. Sümmani Ağzı Türkülerin Notalayan-Yüzde Tablosu

Notalayan	f	%
M. Sarısözen	2	28,6
Ateş Köyoğlu	1	14,3
Ali Canlı	1	14,3
Süleyman Yıldız	1	14,3
Nihat Kaya	1	14,3
Belli Değil	1	14,3
TOPLAM	7	100

TRT THM Sümmani ağzı türküleri notalayan-yüzdeler oranına göre; Muzaffer Sarısözen %28,6 oran ile 2 eser ve Ateş Köyoğlu, Ali Canlı, Süleyman Yıldız ve Nihat Kaya ise %14,3 oran ile 1'er eser notaya aldıkları tespit edilmiştir.

Sümmani ağzı türkülerin notaya alınmasında; %28,6 oran ve 2 eser ile Muzaffer Sarısözen'in, en fazla katkısı olan kişi olduğu tespit edilmiştir.

Sümmani Ağzı Türkülerinde Kullanılan Özel Adlandırmalar

Araştırmada özel adlandırma; türkü başlığının altında ve ilgili türküye yönelik bilgileri kapsayan notlardan ya da alt başlıktan oluşmaktadır.

Tablo 8. Sümmani Ağzı Türkülerin Özel Ad-Yüzde Tablosu

Özel Ad	f	%
Var	6	85,7
Yok	1	14,3
Toplam	7	100

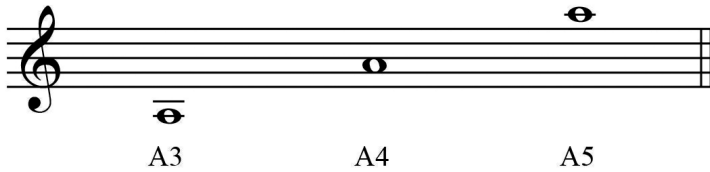
TRT THM Sümmani ağzı türküleri özel ad-yüzdeler oranına göre; %85,7 oran ile 6 eserde özel ad kullanılmıştır. %14,3 oran ile 1 eserde ise özel ad kullanımına rastlanmamıştır.

Özel ad kullanılan toplam 6 türküde, Sümmani Ağzı özel adlandırmasının 5 türküde ve Sümmani özel adlandırmasının ise 1 türküde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Makamsal İncelemeye Yönelik Bulgular

Sümmani ağzı türkülerin makamsal incelemesi; pes ses, tiz ses, ses alanı, makam, karar perdesi, güçlü perdesi, yeden perdesi, seyir, genişleme, donanım ve ses değiştirici işaret oranları göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Sümmani ağzı türkülerde, perde harf sembolleri (la:A, si:B, do:C gibi) ile oktav sınırları rakamsal olarak gösterilmiştir. Makamsal analizde ses alanı olarak kullanılan perdelerin adlandırılması Şekil 1.'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Makamsal İncelemede Kullanılan Oktavlar

Pes Ses Oranı

“Pes: Kalın ses.”³² Araştırmada pes ses, TRT THM Sümmani ağzı türkü notalarının söz bölümleri içerisindeki en kalın nota/perde/ses anlamında kullanılmıştır.

32- Uluç, Murat Özden. (2002). *Müzik Sözlüğü*. Ankara: Yurt Renkleri, Syf.157

Tablo 9. Sümmani Ağzı Türkülerin Pes Ses-Yüzde Tablosu

Pes Ses	f	%
G3	3	42,9
A4	3	42,9
FA#3	1	14,3
Toplam	7	100

Sümmani ağzı yedi (7) türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; G3 ve A4 perdelerinin %42,9 oran ile 3 eserde, FA# perdesinin ise %14,3 oran ile 1 eserde pes ses olarak kullanıldıkları görülmektedir.

Tiz Ses Oranı

“Tiz: İnce ses.”³³ Araştırmada tiz ses, TRT THM Sümmani ağzı türkü notalarının söz bölümleri içerisindeki en ince nota/perde/ses anlamında kullanılmıştır.

Tablo 10. Sümmani Ağzı Türkülerin Tiz Ses-Yüzde Tablosu

Tiz Ses	f	%
E4	1	14,3
G4	2	28,6
A5	4	57,1
Toplam	7	100

Sümmani ağzı yedi (7) türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; E4 perdesi %14,3 oranı ile 1 eserde, G4 perdesi %28,6 oran ile 2 eserde, A5 perdesi ise %57,1 oran ile 4 eserde tiz ses olarak kullanıldıkları görülmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; Sümmani ağzı türkülerde en çok kullanılan tiz sesin, A5 perdesi olduğu tespit edilmektedir.

Ses Alanı Oranı

Araştırmada ses alanı, TRT THM Sümmani ağzı türkü notalarının söz bölümleri içerisindeki en kalın ve en ince nota/perde/ses aralığı anlamında kullanılmıştır.

Tablo 11. Sümmani Ağzı Türkülerin Ses Alanı -Yüzde Tablosu

Ses Aralığı	f	%
9	2	28,6
8	3	42,9
7	2	28,6
Toplam	7	100

Sümmani ağzı yedi (7) türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; 9 ses %28,6 oranı ile 2 eserde, 8 ses %42,9 oranı ile 3 eserde ve 7 ses %28,6 oranı ile 2 ses alanı olarak kullanıldıkları görülmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; Sümmani ağzı türkülerde en çok kullanılan ses alanının, 8 ses yani 1 oktav alan olduğu görülmüştür.

Makam Oranı

“Makam: Bir dizide karar ve güçlünün önemi belirtmek ve diğer kurallara da bağlı kalmak suretiyle nağmeler meydana getirerek gezinmeye denir.”³⁴ Araştırmada; TRT THM Sümmani ağzı türküler, geleneksel yöntem kullanılarak makamsal olarak adlandırılmıştır. Fakat dizi adlandırmada tercih edilen terim, makam ön adı ile yapılmıştır.

Tablo 12. Sümmani Ağzı Türkülerin Makam-Yüzde Tablosu

Makam	f	%
Uşşak-Beyati	5	71,4
Karcıgar	2	28,6
Toplam	7	100

Sümmani ağzı yedi (7) türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; Uşşak-Beyati %71,4 oran ile 5 eser ve Karcıgar %28,6 oranı ile 2 eserde makam olarak kullanıldıkları görülmektedir.

Karar Perdesi Oranı

“Karar: Türk Musikisi’nde bir makamın seyrinin bitişi. Seyrin bittiği son ses, karargâh’dır.”³⁵ Araştırmada karar perdesi, TRT THM Sümmani ağzı türkülerin bittiği nota/perde/ses anlamında kullanılmıştır.

34- Özkan, İsmail Hakkı. (1994). *Türk Müsiki Nazariyatı ve Usulleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları, Syf.77

35- Öztuna, Yılmaz. (2000). *Türk Müsiki Kavram ve Terimler Ansiklopedisi*. Ankara: AKM Yayınları, Syf.185

Tablo 13. Sümmani Ağzı Türkülerin Karar Perdesi-Yüzde Tablosu

Karar Sesi	f	%
A4	7	100
Toplam	7	100

Sümmani ağzı yedi (7) türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; A4 perdesinin %100 oranı ile 7 eserde karar perdesi olarak kullanıldığı görülmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; Sümmani ağzı türkülerde en çok kullanılan karar perdesinin, A4 perdesi olduğu tespit edilmektedir.

Güçlü Perdesi Oranı

“Güçlü: Bir makam veya dizide durak perdesinden sonra en fazla ehemmiyet arz eden perde.”³⁶ Araştırmada güçlü perdesi, TRT THM Sümmani ağzı türkülerdeki ezgisel yoğunluğunun, karar perdesinden sonra kullanılan en yoğun yani ikincil nota/perde/ses anlamında kullanılmıştır.

Tablo 14. Sümmani Ağzı Türkülerin Güçlüsü-Yüzde Tablosu

Güçlüsü	f	%
D4	7	100
Toplam	7	100

Sümmani ağzı yedi (7) türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; D4 perdesi %100 oranı ile 7 eserde güçlü perdesi olarak kullanıldıkları görülmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; Sümmani ağzı türkülerde en çok kullanılan güçlü perdesinin, D4 perdesi olduğu tespit edilmektedir.

Yeden Perdesi Oranı

“Yeden: Karar sesinden önceki nota. 7. derece.”³⁷ Araştırmada yeden, TRT THM Sümmani ağzı türkülerde, dizinin 7. derecesi ve karar perdesine götüren nota/perde/ses anlamında kullanılmıştır.

Tablo 15. Sümmani Ağzı Türkülerin Yeden-Yüzde Tablosu

Yeden	f	%
Yok	7	100
Toplam	7	100

36- Öztuna, Yılmaz. (2000). *Türk Müsıkisi Kavram ve Terimler Ansiklopedisi*. Ankara: AKM Yayınları, Syf.136

37- Uluç, Murat Özden. (2002). *Müsık Sözlüğü*. Ankara: Yurt Renkleri, s.196

Sümmani ağzı yedi (7) türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; yeden perdesi %100 oranı ile 7 eserde kullanılmamıştır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; Sümmani ağzı türkülerde yeden perdesinin kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Seyir Oranı

“Seyir: Türk Müziğinde belirli aralık düzenine sahip dizilerin makam kimliği kazanabilmeleri için şart olan, ezgi hareketini düzenleyen kurallardır. Türk Müziğinde aynı diziyi kullanan birde fazla makam olabildiği için (örn. Uşşak, Bayati, İsfahan, Acem) seyir bilinmeden dizi bir şey ifade etmez.”³⁸ Araştırmada seyir, türkülerin belirli prensipler doğrultusundaki yapmış olduğu gezinti anlamında kullanılmıştır.

Tablo 16. Sümmani Ağzı Türkülerin Seyir-Yüzde Tablosu

Seyir	f	%
İnici-Çıkıcı	7	100
Toplam	7	100

Sümmani ağzı yedi (7) türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; İnici-Çıkıcı seyir karakteri %100 oranı ile 7 eserde seyir karakteri olarak kullanıldığı görülmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; Sümmani ağzı türkülerde en çok kullanılan seyir karakterinin, incici-çıkıcı seyir karakteri olduğu tespit edilmektedir.

Genişleme Oranı

Araştırmada genişleme, türkülerin 8 sestem oluşun dizi dışına taşması ve pes ya da tiz bölgeden yapılan ilave ses alanları anlamında kullanılmıştır.

Tablo 17. Sümmani Ağzı Türkülerin Genişleme-Yüzde Tablosu

Genişleme	f	%
Pestten	1	14,3
Yok	6	85,7
Toplam	7	100

Sümmani ağzı yedi (7) türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; %85,7 oranı ile 6 eserde dizi genişlemesi yapılmamıştır. %14,3 oranı ile 1 eserde pes bölgeden genişleme yapıldığı görülmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; Sümmani ağzı türkülerde, çoğunlukla genişlemiş bölge kullanılmadığı tespit edilmektedir.

Donanım Oranı

“Donanım: Bir musiki eserinin notasında, usul rakamlarının öncesine ve portede hemen anahtardan sonra konan değiştirme işaretleri.”³⁹ Araştırmada donanım, türkü notalarında sol anahtardan sonra usulden önce yazılan ses değiştirici işaretler anlamında kullanılmıştır. Donanım sayesinde bir notanın, ton ya da makamsal olarak adlandırılabilmesi mümkündür.

Tablo 18. Sümmani Ağzı Türkülerin Donanım-Yüzde Tablosu

Donanım	f	%
Sib2	5	71,4
Sib2-Fa#3	1	14,3
sib2-mib-Fa#	1	14,3
Toplam	7	100

Sümmani ağzı yedi (7) türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; donanım olarak %71,4 oranı ile 5 eserde Sib² perdesi, %14,3 oranı ile 1 eserde Sib²-Fa#³ perdeleri ve %14,3 oranı ile 1 eserde Sib²-Mib-Fa# perdeleri donanım olarak kullanıldığı görülmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; Sümmani ağzı türkülerde kullanılan donanımın hepsinde, Sib² perdesi kullanıldığı tespit edilmiştir.

Ses Değiştirici İşaret Oranı

Araştırmada ses değiştirici işaretler, bir eser ya da nota içerisinde kullanılan, bir tam ses aralığının 9 komaya bölünmesi ile elde edilen ve koma değerlerini şekil olarak adlandırılmakta yardımcı olan diyez-bemol işaretleri olarak kullanılmıştır.

Tablo 19. Sümmani Ağzı Türkülerin Ses Değiştirici İşaret-Yüzde Tablosu

Ses Değ İş	f	%
fa#-fanat	1	14,3
mib-fa#	1	14,3
minat	1	14,3
fa#3	1	14,3
yok	3	42,9
Toplam	7	100

Sümmani ağzı yedi (7) türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; 3 eserde ses değiştirici işaret kullanılmamıştır. 4 eser içerisinde ses değiştirici işaret mevcuttur. 4 eser içerisinde en çok kullanılan ses değiştirici işaretin Fa# olduğu görülmektedir. Sümmani ağzı türkülerde, perde kullanım sıklığına göre ses değiştirici işaretlere yönelik bulgular aşağıdaki gibidir.

Tablo 20. Sümmani Ağzı Türkülerin Ses Değiştirici İşaret-frekans Tablosu

Ses Değ İşaret	f
Fa#	2
Fa nat	1
Fa# ³	1
Mib	1
Mi nat	1

TRT THM Sümmani ağzı 4 türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; Fa# 2 eserde, Fa nat, Fa#³, Mib ve Minat 1'er eserde ses değiştirici işaret kullanıldığı görülmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; Sümmani ağzı türkülerde en çok kullanılan ses değiştirici işaretin, Fa# perdesi olduğu tespit edilmiştir.

Usul İncelemesine Yönelik Bulgular

“Usul: Belirli düzümlerden (ritim veya tartım) oluşan, kalıp halinde tespit edilmiş ölçülerdir. Bir başka ifadeyle, düzümün özel kalıplar haline getirilmiş şeklidir.”⁴⁰

Sümmani ağzı türkülerde usul incelemesi, Muzaffer Sarısözen'in verdiği nazari bilgiler doğrultusunda yapılmıştır.

7 Sümmani ağzı türkü TRT THM kırık havalar repertuarında bulunmaktadır. Bu doğrultuda, eserlerin hepsinin ritimli-usullü ve sözlü eser olduğu anlaşılmaktadır. Fakat 1 türküde, söz bölümüne giriş serbest, yani ritimsiz olarak yapılmıştır.

Tablo 21. Sümmani Ağzı Türkülerin Usul-Yüzde Tablosu

Usul	f	%
Serbest	1	14,3
Ritmik	6	85,7
Toplam	7	100

Sümmani ağzı türkülere, %85,7 oran ile 6'sı ritmik ve % 14,3 oran ile 1'i ise serbest olarak giriş yapılmıştır.

Tablo 22. Sümmani Ağzı Türkülerin Tür, Zaman, Birim-Yüzde Tablosu

Usul			f	%	
Tür	Zaman	Birim			Kalıp
Birleşik	5	8	2+3	6	85,7
Çok Usullü	8+7	8	(2+3+3) + (2+2+3)	1	14,3
Toplam				7	100

TRT THM 7 Sümmani ağzı türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; Birleşik usullerin %85,7 oranı ile 6 eserde kullanıldığı ve 1 eserde ise serbest usul kullanıldığı görülmektedir.

Sümmani ağzı türküler 5 zamanlı birleşik usullerle kurulduğu ve çoğunlukla ritmik oldukları tespit edilmektedir. Ayrıca türkülerde, 5 zamanlı usullerin 5/8'lik mertebesi ve 2+3 vuruşlu usul kalıbı kullanılmıştır.

Tablo 23. Sümmani Ağzı Türkülerin Metronom-Yüzde Tablosu

Metronom	f	%
yok	3	42,9
var	4	57,1
Toplam	7	100

TRT THM 7 Sümmani ağzı türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; %42,9 oran ile 3 eserde metronom kullanılmamış ve %57,1 oran ile 4 eserde ise metronom kullanıldığı tespit edilmiştir. Metronom kullanılan eserlerde 168, 190 (2 türkü) ve 216 hızlı ya da süratli icra değil, eserlerin orta hızlı icra edilmesi gerektiği görülmektedir.

Güfte İncelemesine Yönelik Bulgular

Sümmani ağzı yedi (7) türkü içerisinde, öncelikle mahlas kullanılan güfteler incelenmiştir.

Tablo 24. Sümmani Ağzı Türkülerde Mahlas-Yüzde Tablosu

Mahlas	f	%
Ruhsati	1	14,3
Aşık Veysel	1	14,3
Sümmani	3	42,9
Sümmani-Emrah	1	14,3
Yok	1	14,3
Toplam	7	100

TRT THM 7 Sümmani ağzı türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; %42,9 oran ile 3 eserde Sümmani mahlası kullanılmıştır. “Ben Razı Değilem Hicrana Gama” adlı türkü notasında ise 2 kıta Sümmani mahlaslı güfteden sonra 3 kıta ve “Sümmani Ağzı ile okunan Emrah’ın Deyişleri” adlı bir not ile Emrah’a ait 3 kıta daha türkü güftesine ilave edilmiştir. %14,3 oran ve 1 eserde ise Ruhsati, Veysel mahlasları kullanılmıştır. Bir (1) türküde ise mahlas kullanılmamıştır. Fakat mahlas kullanılmayan 1900-Elen Sana adlı eserde, türkü notası üzerine güftelerin bölgelere göre Pir Sultan ya da Karacaoğlan’a ait olduğu belirtilmiştir.

Sümmani ağzı ile söylenen yedi (7) türkünün güftelerinde hece vezni kullanılmıştır.

Tablo 25. Sümmani Ağzı Türkülerde Hece Ölçüsü-Yüzde Tablosu

Hece Ölçüsü	f	%
11li Hece Ölçüsü	7	100,0
Toplam	7	100

Sümmani ağzı ile söylenen bütün güftelerin, 11li hece ölçüsünde oldukları tespit edilmiştir.

Tema Bakımından Güfte

Tablo 26. Sümmani Ağzı Türkülerde Söz, Tema-Yüzde Tablosu

Söz - Tema	f	%
Sevgili	2	28,6
Nasihah	2	28,6
Seyahat	1	14,3
Devlet-Millet	1	14,3
Vefasız Yar	1	14,3
Toplam	7	100

TRT THM 7 Sümmani ağzı türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; güfteler içerisinde kullanılan temaların %28,6 oran ile 2 eserde sevgili ve nasihat konuları, %14,3 oran ile 3 eserde ise seyahat, devlet-millet ve vefasız yar konuları tema olarak kullanılmıştır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; Sümmani ağzı türküde en çok kullanılan temanın, sevgili ve nasihat olduğu tespit edilmiştir.

Terennüm Bakımından Güfte

“Terennüm; Türk musikisinin çoğunlukla büyük formlu söz eserlerinde beste-

cilerin, güfthenin anlam gücünden faydalanmaksızın da melodi yaratmadaki hünerlerini göstermek amacıyla güfteye ilave olarak düşünüp besteledikleri, çoğunlukla güfthenin veznine, ama mutlaka usulün darblarına uygun kelime, mısra, beyt veya daha uzun söz guruplarıyla, kendi aralarında tam veya yarım kafiyeli ritmik hecelerden oluşan, en az güfte kadar önemli bir süs unsurudur.”⁴¹

Lafzî, îkâî ve karışık olmak üzere üç başlıkta terennümü inceleyen Tanrıkorur; “...adı terennüm olmamakla beraber, “bağlantı” adı ile folklorik musikimizde kullanılan güfte dışı canım yar, ruhum yar, hayranın var; yar senin kaşın yar senin gözün kapkara, kapkara gönlüm yara, Diley, levâki, leylâni, leylim, lolo, loy, yalelel gibi lafzî ve îkâî ilaveler, bazen esas güfteden çok daha uzun olabilmektedir. Klasik musikimizden farklı olarak, hemen her türkü için değişik terennüm şekilleri kullanılmıştır...”⁴² Türkü formu eserlerdeki terennümlere yönelik örnekler sunmaktadır.

Tablo 27. Sümmani Ağzı Türkülerde Terennüm-Yüzde Tablosu

Terennüm	f	%
Var	5	71,4
Yok	2	28,6
Toplam	7	100

TRT THM 7 Sümmani ağzı türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; %71,4 oranı ile 5 eserde terennüm kullanıldığı ve %28,6 oranı ile 2 eserde ise terennüm kullanılmadığı görülmektedir. Terennümler eserin giriş bölümünde yapılmış ve 5 eser içerisinde 1’i serbest usullü, 4’ü ise ritmik terennümdür.

%71,4 oranı ile 5 eserde kullanılan terennümlere yönelik yapılan inceleme sonuçları, kullanım sıklığına göre aşağıdaki gibidir.

Tablo 28. Sümmani Ağzı Türkülerde Terennüm-Frekans Tablosu

Terennüm	f
Aman-amman	2
hey	2
of	1
ah	1
ey	1
dost	1

41- Tanrıkorur, Cinuçen. (1998). *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Ötügen Yayınları, Syf. 120

42- Tanrıkorur, Cinuçen. (1998). *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Ötügen Yayınları, Syf. 135

TRT THM 5 Sümmani ağzı türküden elde edilen bulgular doğrultusunda; eserler içerisinde en çok kullanılan terennümlerin aman ve hey oldukları görülmektedir. Aman-amman ve hey kelimeleri, iki (2) türküde terennüm olarak kullanılmıştır. Of, ah, ey ve dost kelimeleri ise 1 eserde terennüm olarak kullanılmıştır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; Sümmani ağzı türkülerde en çok aman ve hey kelimelerinin terennüm olarak kullanıldıkları tespit edilmiştir.

Sonuçlar Ve Öneriler

TRT THM Sümmani ağzı türkülerden elde edilen bulgular doğrultusunda, sonuçlar ve bu sonuçlara yönelik öneriler aşağıdaki gibidir.

Sonuçlar

Kimlik Bilgilerine Yönelik Sonuçlar:

Sümmani ağzı ile söylenen türkü sayısının 7 (yedi) olduğu tespit edilmiştir.

Sümmani ağzı türkü repertuarı; Doğu ve Kuzey-Doğu Anadolu Bölgesi, Merzifon/Hayrettin Köyü, Erzurum, Sivas/Şarkışla ve Erzincan yörelerinden oluşmaktadır.

Sümmani ağzı türkülerin derlenmesinde; 3 eserin kurumsal, 4 eserin ise şahıs derleme faaliyetleri ile gerçekleştiği söylenebilir ve 2 eser ile Muzaffer Sarısözen'in, en fazla katkısı olan kişi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 3 türküde derleme tarihi (1941, 1943 ve 2005) bulunmaktadır.

6 türküde özel adlandırma yapılmış ve 5 türküde "Sümmani Ağzı", 1 türküde ise yalnız "Sümmani" özel adlandırmasının kullanıldığı tespit edilmiştir.

Makama Yönelik Sonuçlar:

En pes ses %42,9 oran ile 3 eserde G3 perdesidir.

En fazla kullanılan tiz sesin, A5 perdesi olduğu tespit edilmektedir.

En çok kullanılan ses alanının, 8 ses yani 1 oktav ses alanı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

5 türküde Uşşak-Beyati ve 2 türküde ise Karcıgar, makam olarak kullanılmıştır.

Bütün türkülerde karar perdesi, A4 perdesidir.

Bütün türkülerde güçlü perdesi, D4 perdesidir.

Yeden perdesinin kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bütün türkülerde seyir karakteri, inici-çıkıcı seyir karakteridir.

Genişlemiş bölgenin çoğunlukla kullanılmadığı tespit edilmektedir.

Sib² perdesi, bütün türkülerde donanımda kullanılmıştır.

Usule Yönelik Sonuçlar:

Bütün eserler, ritimli ve sözlüdür. Fakat 2 türküde söz bölümüne giriş, serbest yani ritimsiz olarak yapılmıştır.

6 eserde 5 zamanlı usulün 5/8'lik mertebesi ile 2+3 vuruşlu usul kalıbı kullanılmıştır. 1 eserde ise çoklu usul (7+8 zamanlı) kullanılmıştır.

4 eserde metronom kullanıldığı tespit edilmektedir. Sümmani ağzı türkülerin metronomlarına göre; ♩= 168, 190(2 türkü), 216 metronomda, presto (Süratli) ya da allegro (hızlı) tempoda değil, moderato (orta hızda) icra yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Güfteye Yönelik Sonuçlar:

4 türküde Sümmani mahlası kullanılmıştır. 3 türküde ise Ruhsati, Veysel, Pir Sultan ya da Karacaoğlan mahlasları kullanılmıştır.

Bütün güftelerde hece vezni kullanılmış ve güftelerin 11li hece ölçüsünde oldukları tespit edilmiştir.

En çok kullanılan temanın, sevgili ve nasihat olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Terennümler eserin giriş bölümünde yapılmış ve 5 eser içerisinde; 1'i serbest, 4'ü ise ritmik kullanılmıştır.

Sümmani ağzı türkülerde, en çok “aman-amman” ve “hey” kelimelerinin terennüm olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

TRT THM repertuarında bulunan Sümmani ağzı türkü sayısının az olduğu düşünülmektedir. Yalnız Aşık Sümmani'ye yönelik değil yurt genelinde derleme çalışmalarının yapılması gerektiği önerilmektedir.

Sümmani ağzı türkülerin melodik ve ritmik kalıplarına yönelik deneysel çalışmaların yapılması önerilmektedir.

THM repertuarında nota yazımına yönelik sorunlar tespit edilmiştir. Örneğin; “Narman Kazasında Orcuk Yolunda” türküsünde olduğu gibi, söz bölümlerinde güftenin kime ait olduğunu belirten mahlas kullanılmaması, bir takım sorunlar teşkil etmektedir. Mahlas kullanılmayan güftelere yönelik halk edebiyatı uzmanla-

rının görüşleri doğrultusunda, mahlaslı kıtaların güfteye eklenmesi ya da nota üzerinde güftenin kime ait olduğuna yönelik bilgi, dipnot verilmesi uygun olacaktır.

TRT THM repertuarında yalnız anonim türküler değil aynı zamanda beste türkülerinde dahil edilmesi hatta buna yönelik repertuarın yeniden tasnif edilmesi önerilmektedir. Beste türkülerin repertuara kazandırılması sayesinde, Sümmani'ye ait "Ceylan Gözlerine Kurban Olduğum" gibi halka mal olmuş, geniş kitlelere ulaşmış ve kitle iletişim araçlarında sürekli dinlenen birçok beste türkünün repertuara kazandırılması gerektiği önerilmektedir.

Türkü notalarında yapılan notasyona yönelik hataların tekrardan gözden geçirilmesi ve gerekli düzeltmelerin yapılması önerilmektedir.

THM'de Sümmani biçiminde söyleme üslubu, "Sümmani Ağzı" olarak kullanılmaktadır. Ağz kavramı her ne kadar şarkı söyleme üslubu olarak algılsa dahi THM'de Sümmani kendine has ritmik ve melodik çalma üslubu olarak göz önünde bulundurulmalıdır. Bundan dolayı "Sümmani Ağzı" yerine kullanılması gereken kavramın "Sümmani Tavrı-Sümmani Üslubu" olarak yeniden ele alınması ve THM araştırmacıları tarafından tartışmaya açılması uygun olacaktır.

TRT THM repertuarı Sümmani türkeleri ve Sümmani Tavrı-Üslubu'nda okunan türkülerden elde edilen bulgular sonucunda, THM kuramında Sümmani tavrı-üslubuna yönelik yapılan tanımlamanın da gözden geçirilmesi önerilmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Sümmani Tavrı-Üslubu tanımı yapılmıştır.

Sümmani Tavrı-Üslubu; Doğu ve Kuzey Doğu Anadolu bölgesinden başlayarak batıya doğru Erzincan, Sivas, Merzifon yörelerinde yoğun olarak icra edilen, 8 sesli bir ses alanına sahip dizi oluşturan, çoğunlukla Uşşak-Beyati ve Karcıçar makamlarında la karar, re güçlü perdelerini kullanan, yedensiz ve genişleme yapmayan, 5 zamanlı birleşik usullerin 5/8lik mertebesinde ve 2+3 usul kalıbı ile kurulan, orta hızlı bir metronom anlayışına sahip, güftesinin yalnız Sümmani'ye ait olmadığı 11'li Hece ölçüsünde çoğunlukla nasihat ve aşk üzerine yazılı şiirlerin ritmik ya da serbest olarak aman-amman, hey, ey, of, ah, dost gibi terennümler ile başlayan türkü söyleme biçimi ve üslubuna denir.

SAKLI NAĞMELER

SÜMMANİ TÜRKÜLERİ

Bu bölümde aşıklardan elde edilen Sümmani Türkülerine yönelik notalar, edebi metinlerde yer alan güfteler ve hikâyeler aktarılmıştır. Derleme yapılan Sümmani Türküleri aşağıdaki gibidir:

Sıra Adı

- 1 Acaba Kişiyeye Adû Var Mı Devr-i Zaman Gibi
- 2 Acep Görünmezler Bilmem Nedendir
- 3/A Ahu Gözlüm Leblerinin Lezzeti
- 3/B Uyandım Gafletten Oldum Perişan
- 3/C Çetindir Dünyanın Çekilmez Kahır
- 3/D Ervâh-ı Ezelde Taksim Bâbında
- 3/E Kömür Gözlüm Ben Gurbete Gidende
- 4 Arzu Maksûduma Firkât Âhıma
- 5 Âşıkâ Aşkın Ateşi Gör Ne Yaradır-Müstezat-
- 6 Bâb-ı Âlişândır Ârif-i Billâh
- 7 Ben Bir Güzel Gördüm Pek Belden İnce
- 8 Ben Câhilem Benim Dilde Nâzım Yok
- 9/A Ben Razı Değilem Hicrâna Gama
- 9/B Lâmekan Şehrinden Geldim Cihâna
- 9/C Derdi Münecçime Kıldım Şikâyet
- 10 Bilmez misin Kendi Hâlinden Fikir
- 11 Bilmezsen İlm-i İbâre
- 12 Bir Dem Kararın Yok Dağlar Başında
- 13 Bir Kişi Olursa Sıdk İle Âşık
- 14 Bizi Davet Eden Hanım Analar
- 15 Bugün Vardım Dost Bağına
- 16/A Ceylan Gibi Gözün Süzen Sevdığım
- 16/B El Ele Vermiş de Gelen Güzeller
- 17 Çâr Anasırdan Halketti Tâ Ezel Hak Ademi
- 18 Ervâh-ı Ezelde Taksim Bâbında
- 19 Ervâhı Ezelde Levh-i Kalemde

- 20 Gezme Taşrada Ey Gönül
 21 Gitti Şitâ Geldi Yazlar
 22 Gönül Senin İle Kâvil Edelim
 23 Gurbetten Geldim Vatana
 24 Hakikât Bâbında Bağı Yanıklar
 25 Hansaray Destanı (Vardım Kırım Ülkesine)
 26 Her Kaçan Ki Girdin Aşk Pazarına
 27 İdrâk Et Nerede Varlık Pazarı
 28 İşitme Her Sözü Ol Gûş u Sağır
 29 Merhem Kabul Etmez Aşkın Çıbanı
 30 Müddet Tamam Oldu Rihlet Göründü
 31/A Narman Kazasında Orcuk Yolunda
 31/B Seyyâh-ı Âlemi Seyrân Ederken
 32 Öyle Bir Cânâna Âşıkâm Billah
 33 Sana Nidâ Eder Ol Ehl-i Kabir
 34 Sebâvetten Beri Gönüm Bu Sitem Yaktı Yandırdı
 35 Seherde Öter Bülbüller
 36/A Şu Karşı Ki Yüce Dağlar
 36/B Şu Karşı Ki Yüce Dağlar
 37 Tâ Ezel Teslim Olmuşam Râyına Dilber Senin
 38 Terk Ettim Ağyârı Döndüm Didâra
 39 Tövbekâr Ol Gönül Tarikten Çıkma
 40 Gece Gündüz Derûnunda Yanan Ateştir Benim

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 1

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

ACABA KİŞİYE ADÛ VAR MI DEVR-İ ZAMAN GİBİ

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

♩

(Saz . . . . .)

A MAN . . . A CA . BA Kİ Şİ YE A DÛ . . VAR MI DEV Rİ . . ZA MAN . Gİ Bİ . .
SÜM MÂ . Nİ HE VÂ YI HE VES . . YA Nİ ÇİN CÂ . . NİN YA . KAR SIN . .

A DA . MI AL DA TAN YOK TUR . . BU VE FÂ SIZ . . Cİ HÂN . Gİ Bİ . .
BİR GÖ . NÜL TA MİR E DE MEZ . . Nİ CE Bİ NA . . LAR YI . KAR SIN . .

GÜ ZEL . LİK TE GEL MİŞ MİY Dİ . . MİS RA VE ZİR . . KE NÂN . Gİ Bİ . .
VE FÂ . Sİ YOK CE FÂ Sİ ÇOK . . O LAN AĞ YA . . RE BA . KAR SIN . .

KAF TAN . KA FA HÛK MEY LE YEN . . VAR MIY DI SÛ . . LEY MAN . Gİ Bİ . .
HER KİM . DEN A Cİ SÖZ DUY SAN . . BEŞ AR TİK O . . NA BA . KAR SIN . .

Cİ HÂ . Nİ FET Hİ ÂB E DEN . . BU LUN MA DI . . MER DÂN . Gİ Bİ . .
A NA . Sİ RAN BEV LE DER SIN . . KEN DİN YU KA . . Rİ BA . KAR SIN . .

MAĞ RUR LAN MA MA LAN MÛL KEN . . OL MA AK LI . . NOK SAN . Gİ Bİ . .

ACABA KİŞİYE ADÜ VAR MI DEVR-İ ZAMAN GİBİ

2

E SER BİR SÂ . Mİ RÜ . Zİ . GÂR . DA Ğİ . TİR OT .

SA MAN . Ğİ Bİ . . . . . Saz . . . . .

MAĞ RUR LAN MA . MA LAN . MÜL . KEN . DA Ğİ . TİR OT .

SA MAN . Ğİ Bİ . . . . . E SER BİR SÂ . Mİ RÜ . Zİ . GÂR .

DA Ğİ . TİR OT . SA MAN . Ğİ Bİ . Saz . . . . .

htsumbullu

I.

Acaba kişiyeye adü var mı devr-i zamân gibi
 Adamı aldatan yoktur bu vefâsız cihân gibi
 Güzellikte gelmiş miydi Mısra vezir Kenân gibi
 Kaftan kafa hükmeyleyen var mıydı Süleyman gibi
 Cihân-ı feth-i âb eden bulunmadı merdân gibi

Mağrurlanma malan mülken olma aklı noksan gibi
 Eser bir sâmi rûzigâr dağıtır ot saman gibi

II.

Kalaydı pazuya kuvvet kalırdı Rüsteme kuvvet
 Ne sülbden izhâr olmuştur kahraman-ı katil velet
 Devletine güveneydi Karuna kalırdı devlet
 Zalim Şeddat benim diye yeryüzünde yaptı cennet
 Müyesser etmedi anı göre Cenâb-ı Hak kudret

Mağrurlanma malan mülken olma aklı noksan gibi
 Eser bir sâmi rûzigâr dağıtır ot saman gibi

III.

Sümmânî hevâ-yı bahse ya niçin cânın yakarsın
 Bir gönül tamir edemez nice binalar yıkarsın
 Vefâsı yok cefâsı çok olan ağıyâra bakarsın
 Her kimden acı söz duysan beş artık ona çakarsın
 Anasıran bevl edersin kendin yukarı bakarsın

Mağrurlanma malan mülken olma aklı noksan gibi
 Eser bir sâmi rûzigâr dağıtır ot saman gibi

Eser, kırık havadır. Aşıklarla yapılan görüşmelerde, Sümmani ezgisi olarak bilinen ve 16 heceli güfteleri seslendirmede iki farklı ezginin var olduğu ifade edilmiştir. Bu ezgiler; 1 no'lu *Acaba Kişiye Adû Var Mı Devr-i Zaman Gibi* adlı eserin melodisi ile 36 no'lu *Sebâvetten Beri Gönüm Bu Sitem Yaktı Yandırdı* adlı eserin melodisidir.

Acaba Kişiye Adû Var Mı Devr-i Zaman Gibi adlı eserin melodisi, TRT THM Repertuarında var olan 1478-*Küçük Yaşta Gurbet Elde Gezer Divana* adlı eser ile melodik benzerlik göstermektedir. 8 zamanlı usulle ölçülendirilmiş ezgi, bu eserde 7 zamanlıdır.

Acaba Kişiye Adû Var Mı Devr-i Zamân Gibi⁴³

*Acaba kişiye adû var mı devr-i zamân gibi
Adamı aldatan yoktur bu vefâsız cihân gibi
Güzellikte gelmiş miydi Mısra vezir Kenân gibi
Kaftan kafa hükmeyleyen var mıydı Süleyman gibi
Cihân-ı feth-i bâb eden bulunmadı merdân gibi
Mağrurlanma mala mülke aklı zihni noksan gibi
Eser bir sâmi rûzigâr savurur ot saman gibi*

*Kalaydı pazuya kuvvet kalırdı Rüsteme kuvvet
Ne sülbden izhâr olmuştur kahraman-ı katil velet
Devletine güveneydi Karuna kalırdı devlet
Zalim Şeddat benim diye yeryüzünde yaptı cennet
Müyyesser etmedi göre anı Cenâb-ı Hakkı Hazret
Mağrurlanma mala mülke aklı zihni noksan gibi
Eser bir sâmi rûzigâr savurur ot saman gibi*

*Kimindir âyâl ü evlâd kimindir bedende sıbhat
Dilediği günde alır elinden Cenâb-ı Kudret
Ya sen ne benim diyersin behey ahmak bî-muhannet
Ne kadar sevdiğin varsa kabrinde durmaz bir saat
Mağrurlanma mala mülke aklı zihni noksan gibi
Eser bir sâmi rûzigâr savurur ot saman gibi*

43- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmani Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 613

*Sümmâni hevâ-yı hevese ya niçin cânın yakarsın
Bir gönül tamir edemez nice binalar yıkarsın
Vefâsı yok cefâsı çok olan ağyâra bakarsın
Kimden bir acı söz duysan beş artık ona çakarsın
Anasıran bevl edersin kendin yukarı bakarsın
Mağrurlanma mala mülke aklı zihni noksan gibi
Eser bir sâmi rûzigâr savurur ot saman gibi*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 2

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Şarkışla/SIVAS

ACEP GÖRÜNMEZLER BİLMEM NEDENDİR

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Mustafa TÜRKER

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

A CEP GÖ RÜN MEZ LER BİL MEM NE . DEN DİR Saz . . . . .
SÜM MA Nİ YEM SÖY LER KEN Dİ SÖ . ZÜN DEN

GER ÇEK LE . RE HA YAL BE ZE . PER . . DE . DİR Saz . . . . .
İN SAN LI . ĞA DE ĞER VER DİM . Ö . . ZÜM . DEN

HA Kİ KAT . TEN DOĞ MUŞ GİZ Lİ . YER . . DE . DİR Saz . . . . .
KAN LI YAŞ . LAR A KAR OL DU . GÖ . . ZÜM . DEN

BEN BU HA Kİ KA TI US TAM DAN AL DIM §
MA CE RA YI ÇEŞ Mİ GİR YAN DAN AL DIM *htsumbullu*

I.
Acep görünmezler bilmem nedendir
Gerçeklere hayâl beze perdedir
Hakikatten doğmuş gizli yerdedir
Ben bu hakikati ustamdan aldım

II.
Hakikat sözüne hile katmazam
Her kişiye sıra beyan etmezam
Bilinmeyen yerde cevher satmazam
Ben bu nasihati bir candan aldım

III.
Sümmâni'yem söyler kendi sözünden
İnsanlığa değer verdim özümden
Kanlı yaşlar akar oldu gözümden
Macerayı çeşmi giryandan aldım

Eser, kırık havadır.

Acep Görünmezler Bilmem Nedendir

*Acep görünmezler bilmem nedendir
Gerçeklere hayâl beze perdedir
Hakikatten doğmuş gizli yeredir
Ben bu hakikati ustamdan aldım*

*Hakikat sözüne hile katmazam
Her kişiye sıra beyan etmezem
Bilinmeyen yerde cevher satmazam
Ben bu nasihati bir candan aldım*

*Sümmâni'yem söyler kendi sözünden
İnsanlığa değer verdim özümden
Kanlı yaşlar akar oldu gözümden
Macerayı çeşmi giryandan aldım*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 3/A

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

AHU GÖZLÜM LEBLERİNİN LEZZETİ

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

DERLEME TARİHİ
2014

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz

AM . MAN EY . . . . . A . HU GÖZ LÜM LEB LE Rİ NİN LEZ . ZE Tİ
SÜM MÂ Nİ DÜN YA DA GÖR ME Dİ . VE FÂ

ŞE KER Mİ DİR KAY MAK Mİ DİR . . . BAL . . . MI DİR Saz . . . . .
Ö NAZ LI YÂR İ LE SÜR ME . . . Dİ . . . SE FA

AK . GER DA NA DA NE DA NE Dİ . ZİL MİŞ
MÂ . ŞU KUN Â Şİ KA KIL DI Gİ . CE FÂ

AHU GÖZLÜM LEBLERİNİN LEZZETİ

2

ZÜ LÜF MÜ DÜR PER ÇEM Mİ DİR . . . TEL . . . Mİ DİR Saz . . . . .
A DET Mİ DİR KA NUN MU DUR . . . YOL . . . MU DUR

AK . . . GER DA NA DA . NE DA NE Dİ ZİL . MİŞ . . .
MA . . . ŞU KUN A ŞI . KA KIL NE Dİ Gİ CE FÂ . . .

. . . . . E FEN DİM . . . Saz . . . . .
. . . . . E FEN DİM . . . . .

ZÜ . . . LÜF MÜ DÜR . . . PER ÇEM . Mİ DİR TEL . . . Mİ DİR
A . . . DET Mİ DİR . . . KA NUN . MU DUR YOL . . . MU DUR . . . . .

htsumbullu

I.
Ahu gözlüm leblerinin lezzeti
Şeker midir kaymak mıdır bal mıdır?
Ak gerdane dane dane dizilmiş
Zülûf müdür perçem midir tel midir?

II.
Karadır hilâldir o yârin kaş
Durmadan yanıyor bağrımın baş
Gece gündüz akar gözümün yaş
Dere midir ırmak mıdır sel midir?

III.
Sümmâni dünyada görmedi vefâ
O nazlı yâr ile sürmedi sefâ
Mâşukun âşıkâ kıldığı cefâ
Adet midir kanun mudur yol mudur?

Eser, kırık havadır.

3/A, 3/B, 3/C, 3/D VE 3/E no'lu eserler güfte varyantlı olup, TRT THM Repertuarında var olan ve Sümmani Ağzı olarak özel adlandırma ile anılan ezgiler ile benzerlik göstermektedir.

Aşıklar ile yapılan görüşmelerde, Sümmani ezgisi olarak ilk icra edilen ezgi bu kalıptadır. Sümmani ezgi kalıbı olarak düşünülmesi gereken ve Sümmani Ağzı olarak ifade edilen bu ezgi kalıbının, 11'li hece ile yazılmış Sümmani güftelerinin tamamında uygulanabilirliği söz konusudur.

Sümmani Ağzı olarak ifade edilen bu ezgi kalıbına yönelik varyant sayısı oldukça fazladır. Kitapta, yalnız örnek 5 eser kullanılmıştır.

Ahu Gözlüm Leblerinin Lezzeti

Ahu gözlüm leblerinin lezzeti

Şeker midir kaymak mıdır bal mıdır?

Ak gerdana dane dane dizilmiş

Zülûf müdür perçem midir tel midir?

Karadır hilâldir o yârin kaşı

Durmadan yanıyor bağırımın başı

Gece gündüz akar gözümün yaşı

Dere midir ırmak mıdır sel midir?

Sümmâni dünyada görmedi vefâ

O nazlı yâr ile sürmedi sefâ

Mâşukun aşıkta kuldığı cefâ

Adet midir kanun mudur yol mudur?

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 3/B

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

UYANDIM GAFLETTEN OLDUM PERİŞAN

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

UYANDIM GAFLETTEN OLDUM PERİŞAN

2

UYANDIM GAFLETTEN OLDUM PERİŞAN

3

DE . . Dİ LER VA . . KİT . . TİR KI LAK NA .MA . Zİ E FEN DİM . . . . .

SİZ . . İ ÇÜN DÜN . . YA . . DA KA VUŞ MAK .HA . RAM E FEN DİM . . . . .

YI . ĞİL . Dİ AL . Dİ LAR . AB . DES TİN . . . TEK TEK . . . .

KA . LEM . BÖY LE . YAZ MIŞ . HÜ . DÂ SIN . . . TEK TEK . . . .

htsumbullu

I.
 Uyandım gafletten oldum perişan
 Bir nûr doğdu âlem oldu ürüşan
 Selam verdi geldi bir kaç dervişan
 Lisânları bir hoş sedasın tek tek

II.
 Lisânları bir hoş eyler niyâzı
 Onlarda mevcuttur ilmi el fâzı
 Dediler vakittir kılak namazı
 Yığıldı aldılar abdestin tek tek

III.
 Bedahşân dediğin zevkli ziyetli
 Atası Abbas Han nas adaletli
 Ne yatarsın deyü geldi kıratlı
 Uyandım dilimde nidâsın tek tek

IV.
 Bana derler Sümmân gel etme meram
 Kişiyi çürütür derd ile verem
 Siz için dünyada kavuşmak haram
 Kalem böyle yazmış hüdâsın tek tek

Eser, kırık havadır.

Sümmâni'nin bade içme hikâyesini anlatmasından dolayı söylediği ilk ezgilerden olduğu kabul edilmektedir.

Uyandım Gafletten Oldum Perişan⁴⁴

*Ben hâb-ı gaflette gönül hayâlde
Yetiştî üçlerin nidâsın tek tek
Gözüm cemâlinde gönlüm yolunda
Cem oldu kırkların edâsın tek tek*

*Uyandım gafletten oldum perişan
Bir nur doğdu alem oldu uruşan
Selam verdi geldi üç beş dervişan
Lisânları bir hoş sedâsın tek tek*

*Lisânları bir hoş eyler niyâzı
Onlar da okurlar harf ile sarfı
Dediler vakittir kılak namazı
Cem olup aldılar abdestin tek tek*

*Aldılar abdesti uyandım hâbdan
Aslımız yapılmış hakk u turâbdan
Okuttular üç harf yeşil yaprakdan
Okudum harfîni noktasın tek tek*

*Okudum harfîni zihnîm bulandı
Yârelerim göz göz oldu sulandı
O yârin aşkıyla gönlümüz yandı
Doldurdu verdiler bâdesin tek tek*

44- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 312

*Nûş ettim bâdesin gördüm rengini
Tam on sekiz saat sürdüm cengini
Yâr yüzünde gördüm üç beş bengini
Halbâln altında hırdasın tek tek*

*Görünce hırdasın kurdum bir divân
O zamandan gönlüm olmaz şadumân
Öğrettiler yurdu şehri Bedahşân
Seyrettim cânânın odasın tek tek*

*Bedahşân dediğin zevkli zîynetli
Atası Abbas Han nas adaletli
Ne yatarsın deyü geldi kırathı
Uyandım dilimde nidâsın tek tek*

*Dediler Sümmânî gel çekme elem
Adamı çürütür derd ile verem
Seninçün dünyâda kavuşmak haram
Böyle yazmış kalem Hüdâsın tek tek*

HİKÂYESİ⁴⁵

Sümmani ile Gülperi hikâyesinden alıntıdır...

Hüseyin'in babası Hasan, köyünde ileri gelenlerin işlerini yapmakla geçinirdi. Hüseyin on bir yaşına gelince köyün mallarını dağa çıkarıp otlatmaya başladı. O, bir iki yıl evvel köylerine uğramış ve saz çalmış olan bir âşığın söylediği hikâyeleri bir türlü unutamamış ve onları düşünmekten kendini alamamıştı. Hüseyin, aşıkta, kırk yıl saz altında dolaşan, saç ve sakalı göbeklerine varan, sazlarına bülbül kondu-
ran, kırk bir diyarın ahularını gören, aşıklara meydan olan, sohbet kuran, çocuklarına pes dedirttiren badeli saz aşıklarının şiirlerini, hikâyelerini dinlemişti.

Onların anlattığı hikâyeler, yüreğinde çarpıntılar yaratmış ve daha o yaşta tatlı bir şeyler duyar gibi olmuştu. Hüseyin, aşıklardan dinlediği hikâyeler yanında, babasından da muharebeler üzerine öyküler dinlemiş ve harpte ölen şehitlere içinde büyük bir sevgi uyanmıştı. Babasıyla beraber bir sabah köyün dışında olan mezarlı-

45- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 148

ğa gider. Otlar altında kaybolan mezarlıkta yer yer tümsekler vardı. Bu tümseklerin başında “Ablak Taşı” denilen büyükçe bir taş bulunuyordu. Buraya çoktan beri uğramamış olan babası, bu mezarların üstünü otlar ve dikenlerin kapladığını görünce:

-Eyvah oğul, buralara ne olmuş! Burada yatanlar erenler ve şehitlerdir. Bu mezarların otlarını temizle ecrini görürsün, der.

Hüseyin, babası gittikten sonra tümsekler üzerindeki otları, dikenleri temizler.

Her birinin etrafına küçük taşlarla alçak duvarlar çevirir. Güneşin sıcaklığına daha fazla dayanamayan Hüseyin’in üzerine bir gaflet çöker ve oracıkta uyumaya başlar. Rüyasına bir derviş gelerek ona bir dua öğretir ve bu duayı kırk gün boyunca okumasını ve kimseye söylememesini tembihleyerek kaybolur. Hüseyin bu rüyadan sonra her gün orada duayı okuyarak, günleri de sopasına işaretleyerek geçirir. Kırkıncı gün taşın gölgesinde uyurken rüyasında üç dervişin dikildiğini, evvelce gördüğü başları üzerinde uçmakta olan yeşil kanatlı kırk güvercinin silkinerek birer insan şekline girip etrafında bir meclis kurduklarını görür. Dervişler ona, yeşil yaprak üzerine yazdıkları (G P, G) harflerini göstererek Hüseyin’den okumasını isterler. Hüseyin bu yazıyı okuyamayınca, hemen abdest aldirarak iki rekât namaz kıldırırlar. Namazdan sonra yeşil yaprak üzerindeki yazıyı okuyabilecek kadar öğretirler. Bu harfler dervişlerin kendisine göstereceği Gülperi’nin baş, orta ve son harfleridir. Dervişlerden biri boş bir kadehi havaya kaldırarak, kadehi doldurur, sonra Hüseyin’e uzatarak:

-Al oğul, buna bade derler. Sevdiğin kız aşkınadır. Vilayeti Çini maçın, şehri Bedâhşan, babası Abbas Han, kendi adı Gülperi’dir.

Hüseyin, dervişin elinden badeyi alarak zorlukla içer. Vücuduna birden bir titreme, bir ateş düşer. Diğer bir derviş başının üzerinde uçan güvercinlerin arasından bir kızın cemalini gösterir. Bu Gülperi’dir.

-Bak oğul, tepen üzerinde gördüğün kız sevdiğin Gülperi’dir.

Hayatın boyunca onun aşkı sende kalacak, o da senin aşkına bade içecek ve sana aşık olacak, ömrü boyunca senin sevdanı çekecektir. Yalnız iyice bak. Gözünü kırpmayın, yoksa hasreti kıyamete kadar sürer. Hüseyin, kızın hüsn-i cemali karşısında gözünü kırpmadan bakamaz. Çünkü o güzel yüzünün şulesi gözlerinin kamaşmasına sebep olmuştu. Dervişler Hüseyin’e;

-Sözümüzü tutmadın, çek ömrün boyunca cezanı, derler.

Badeler içilince Gülperi ortadan kaybolur. Dervişler Hüseyin’i de yanlarına alarak o korkunç ve efsanevi diyarlardan geçirip Bedâhşan’a getirip onu Gülperi’yi bir daha gösterirler. Hüseyin uykudan uyanınca kendini kan ter içinde bulur. Yorgun argın köyüne dönerken, gecenin karanlığında uzaklardan kulağına sert ve hızla

gelen bir atın ayak sesleri çarpar. Kendine yaklaşan atın üzerinde heybetle oturmuş ak saçlı bir ihtiyâr vardı. İhtiyâr Hüseyin'e gelerek:

-*Selamün aleyküm Sümmani, der.*

Hüseyin, Sümmani kimdir diye bir telaşa kapılır. Bunu fark eden ihtiyâr:

-*Korkma oğlum, sen ereceğine erdin. Bundan sonra senin adın Sümmani'dir. Ablak Taşı'nda ne gördünse, üç ay kimseye söyleme, der ve geldiği gibi birden bire kaybolur.*

Bu olayla beraber Hüseyin'in adı Sümmani olur. Rüyanın etkisiyle kendinde olmayan Hüseyin, bu olayla da büsbütün kendini kaybetmiş ve bitap düşmüştür. Bu arada küçük Hüseyin'in kaybolduğu haberi köylüleri telaşlandırır. Köylüler Hüseyin'i aramışlar fakat bulamamışlardır. Dağılan sürüyü toplayarak köye geri dönerler. Hüseyin yaşadıklarının şoku içinde evine gider. Yaklaşık bir gündür kayıp olan Hüseyin'i evde karşılayan babası bir tokat atar. Sonra annesi Hüseyin'i babasının elinden alır. Hüseyin'de ki farklılık ve ağzının yanındaki köpük gibi şeyler ev halkını telaşlandırır. Hüseyin'in bu garip hali bütün köye yayılır. Hocaya götürürler, Hoca:

-*Buna cin çarpmış, der.*

Hüseyin:

-*Hayır, bana cin falan çarpmadı, ben gayet iyiyim, dese de köye Hüseyin'e cin çarptığı bu nedenle sara hastası olduğu söylentisi çabuk yayılır. Ama Hüseyin bunlara hiç aldırmaz. Hüseyin üç ay boyunca köylülerden uzak, içine kapanık bir hayat yaşar. Bütün gününü Ablak Taşı'nın yanında hayvanlarını otlatarak geçirir ve rüyasında gördüğü Gülperi'yi düşünür. Üç ay sonra bir kış günü köyün odasında köylüler oturmuş sıra ile türkü söyledikleri vakit Sümmani de ordadır. Sıra Sümmani'ye gelince mecliste bulunanlar, çok mahcup olan bu çocuğu daha ziyade utandırmamak için onu geçmek isterler. Hâlbuki Sümmani sırasını sabırsızlıkla beklemektedir. Köylülerin sözüne razı olmaz ve kendisinin de bir türkü söylemek istediğini bildirir. Bunun üzerine köylüler razı olurlar. Sümmani söylemeye başlar:*

Bin ikiyüz yetmiş yedi devrinde

Emrettiler geldim nöbete beni

Sübyan lisanında ekl-i şirimde

Katmadılar gayrı sobbete beni

Abeste abeste devroldu her dem

Gâbi sürür mihmân gâhi konu gam

Ondan onbirine basınca kadem

Vâris eylediler fırkâta beni

*Bir bulak başında verdiler dersi
Dü güşuma geldi erenler sesi
Kendi ara yerde aşkın kâsesi
Buyur emrettiler şerbete beni*

*Şerbet de sermest de ahval da fi'l-hâl
Ya niçin gitmedi benden ham hayâl
Vâsıtâ-i mirâs oldu pür kemâl
Saldı derde gama fırkata beni*

*Firkatte Keremem sevdada Mecnûn
Bir saçı Leylaya olmuşam meftûn
Gördüm göremirem gezerem mahzûn
Bir zemen gezdirir gurbete beni*

*Köbne pîr oldukça artar çibanım
Yâr derdinden dûr olmadı zebanım
Tut elimden kurtar beni hûbânım
Salma derde gama zillete beni*

*Sümmânî esrârın hangi kelâmda
Var mıdır taksimîn dârüs-selâmda
Kirâmen Kâtibin Levh-i kalemda
Hangi günü ister riblete beni*

Deyinince köylüler büyük bir şaşkınlık ve hayret içinde kalırlar. Mecliste bir müddet tek ses dahi çıkmaz. Herkes olayın şoku içindedir. On bir yaşındaki küçük bir çocuktan bu sözleri dinlemek, herkesin dilini lâl etmiştir. Daha sonra Hüseyin'in birkaç ay önceki durumunu hatırlayarak onun bade içtiğini anlarlar. Şaşkınlık geçtikten sonra Hüseyin'e nasıl bade içtiğini sorarlar ve küçük Hüseyin "Uyandım gafletten oldum perişan" adlı eser ile anlatır.

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 3/C

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
KARS

ÇETİNDİR DÜNYANIN ÇEKİLMEZ KAHRİ

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Murat ÇOBANOĞLU

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

ÇETİNDİR DÜNYANIN ÇEKİLMEZ KAHRI

SÖY LE ME SEN NE ÇOK KA BA . . . Dİ YER LER Saz . . .
SUL TAN OL SAN GE NE GE DA . . . Dİ YER LER

ÇOK SÖY LER SEN SE Nİ SA NAR LAR DE Lİ
ŞAH OL SAN GUR BET EL YA RAŞ MAZ SA NA

SÖY LE ME SEN NE ÇOK KA BA . . . Dİ YER LER
SUL TAN OL SAN GE NE GE DA . . . Dİ YER LER

(Saz . . . . .)

. . . . .

. . . . .

. . . . .

Bİ ÇA RE SÜM MA Nİ GUR BE TE . VAR SA Saz . . . . .

YA RA LAR SI ZI LAR BİR DOS . TU . GÖR SE Saz . . . . .

ÇETİNDİR DÜNYANIN ÇEKİLMEZ KAHRİ

3

I.
Çetindir dünyanın çekilmez kahrı
Sen can dersen onlar baba diyerler
Çok söylersen seni sanarlar deli
Söylemesen ne çok kaba diyerler

II.
Bülbülde unuttur gelir vatana
Didâımız bölendi hicrana gama
Şah olsan gurbet el yaraşmaz sana
Sultan olsan gene gedâ diyerler

III.
Bi çare Sümmâni gurbete varsa
Yaralar sızılar bir dostu görse
Yanılıp meclisten içeri girse
Ne gel otur ne merhaba diyerler

Eser, kırık havadır.

Çekmişem Çetindir Gurbetin Kahrı⁴⁶

*Çekmişem çetindir gurbetin kabrı
Sen can desen onlar baba diyerler
Çok söylersen seni sanarlar deli
Söylemesen ne çok kaba diyerler*

*Bülbül gitmek ister terk-i vatana
Sinemiz bölendi al kızıl kana
Şah olsan gurbet el gelişmez sana
Sultan olsan yine gedâ diyerler*

*Biçâre Sümmâni gurbete varsa
Derdi tazelenir sulayı görse
Yanulsa bir meclisin içine girse
Ne gel otur ne merhaba diyerler*

HİKÂYESİ⁴⁷

Sümmani'nin yolu bir gün Tiflis'e düşer. Tiflis caddelerinde gezerken aynı zamanda akşamı geçireceği bir han arar. Etrafına bakınarak gezen Sümmani'yi fark eden biri ne aradığını sorar.

-Sağa sola çok bakıyorsun. Hayırdır ne arıyorsun?

-Efendi, ben yatacak bir yer arıyorum.

Adam Sümmani'yi şöyle bir süzdükten sonra:

-Şurada bir dergâh vardır. Orada kalabilirsin ancak senin elinde saz. Dergâhtakiler saza pek hoş bakmazlar. Bu yüzden seni almayabilirler.

-Sen götür hele oraya. Bu sonuçta odundandır. Çalmayınca bir şey olmaz.

Adam Sümmani'yi dergâhın önüne kadar götürür. Dergâhtakilere:

-Size bir misafir getirdim. Kabul eder misiniz?

46- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 435

47- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 37

Dergâhtakiler Sümmani'yi içeri davet ederler ve Sümmani içeri girerek selam verir. Dergâhtakiler Sümmani'nin elinde sazı görünce pek hoş karşılamazlar. Alttan alttan nefret ve kinle bakarlar.

Sümmani bir köşeye çekilerek oturur. Kimse Sümmani ile ilgilenmez. Akşam ezanı okunur ve namaz kılınır. Namazdan sonra uzun bir süre geçtikten sonra dergâhtakiler zikir yapmak için halka kurarlar. İçlerinden biri, Sümmani'yi de işaret ederek:

-Onu da çağıralım mı? Deyince

Aralarında bir fısıldaşma başlar.

-O sazendenin zikirde işi ne? Zikrimizi de mahveder.

Gibi şeyler söylerler. Sümmani bunları duyar ve aşağıdaki Semaiyi okur:

Her vakit seher olanda

Tevhit okur lisânımız

Cezbesi cânâ dolanda

Kuvvetlenir imânımız

Biz âşıkız taşlanıruz

Her ne gelse boşlanıruz

Aşk oduna başlanıruz

Arşa çıkar figânımız

Terk ettik ârı nâmûsu

Bu la'lim tabluna gusu

Kat kat gelir aşk dalgası

Taşar bahr-i ummânımız

Boş sanma vakt-i seheri

Şavkından alır ezbârı

Gördükçe nûr-ı mazhârı

Lezzetlenir amâlîmiz

*Şad olmuŐuz dilden dile
Cân kuşu dönmiŐ bülbüle
GirmiŐiz gizli bir yola
Hakk'a gider kervânımız*

*Bindik reyhânın yoluna
İndik Arafat iline
İsmâil olduk uğruna
Cânâna kurban cânımız*

*Ben bir dertli Sümmani'yem
Hak yolunda divâne yem
Ben bir ednâ günahkâram
Hak Resûl'dur imdâdımız*

Semaiyi bitirince dergâhtakiler Sümmani'nin yanına gelerek kucaklaŐırlar ve hakkını helal etmelerini isterler. Sonra bir Şiir daha okumasını isteyince "Gezdim canan için gurbet elleri" adlı türküyü okur.

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 3/D

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

KAYNAK KİŞİ
İsrafil DAŞTAN

ERVÂH-I EZELDE TAKSİM BÂBINDA

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

DERLEME TARİHİ
2015

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

♩

(Saz . . . . .)

AM . MAN EY . ER VÂ HI E ZEL DE . TAK SİM BÂ . BIN DA
SÜM MÂ Nİ DE GİL SIN . HER İ ŞE . Â GÂH

HER KE SE BİR TÜR LÜ İH SÂN . . . E . DER LER Saz . . .
FAY DA VER MEZ GE ÇEN GÜ NE . . . AH . U VÂH

Kİ Mİ Sİ GAM CE KER HA YAL HÂ . BIN DA
İS TER SEN GE DÂ OL İS TER PÂ . Dİ ŞÂH

Kİ Mİ Nİ TAH TİN DA SUL TÂN . . . E . DER LER Saz . . .
SO NUN DA HÂK İ LE YEK SÂN . . . E . DER LER

ERVÂH-I EZELDE TAKSİM BÂBINDA

Kİ . . . Mİ Sİ GAM . . . CE . . . KER HA YAL HÂ BIN DA . . .
 İS . . . TER SEN GE . . . DÂ . . . OL İS TER PÂ Dİ ŞAH . . .

YAR . . . YAR . YAR . YAR . YAR . YAR . . . YAR . YAR . . . YAR . YAR . . . YAR . YAR . . .
 YAR . . . YAR . YAR . YAR . YAR . YAR . . . YAR . YAR . . . YAR . YAR . . .

Kİ . . . Mİ Nİ TAH . . . TİN DA . SUL . TÂN E . . . DER . . . LER . . .
 SO . . . NUN DA HÂK . . . İ LE . YEK . SÂN E . . . DER . . . LER . . .

htsumbullu

I.
 Ervâh-ı ezelde taksim bâbında
 Herkese bir türlü ihsân ederler
 Kimisi gam çeker hayâl hâbında
 Kimini tahtında sultân ederler

II.
 Adamın söz ile bağrın ezerler
 Aheste âheste râha düzerler
 Elden ele kabdan kaba süzerler
 Yoğururlar sonra insan ederler

III.
 Gene tazeledin köhne yaramı
 Herkesin bir güne arzu merâmı
 Kimse görmez gözündeki kirânı
 El gözünde çöpü destân ederler

IV.
 Sümmâni değilsin her işe âgâh
 Fayda vermez geçen güne âh u vâh
 İstersen gedâ ol ister pâdişâh
 Sonunda hâk ile yeksân ederler

Eser, kırık havadır.

Ervâh-ı Ezelde Taksim Bâbında⁴⁸

*Ervâh-ı ezelde taksim bâbında
Herkes bir türlü ihsân ederler
Kimiler gam çeker hayâl hâbında
Kimini tahtında sultân ederler*

*Adamın söz ile bağrın ezerler
Abeste âbeste râha düzerler
Elden ele kaddan kaba süzerler
Yoğururlar sonra insan ederler*

*Gene tazeledin köhne yâramı
Herkesin bir güne arzu merâmı
Kimse görmez gözündeki kirânı
El gözünde çöpü destân ederler*

*Sümmânî değılsin her işe âgâh
Fayda vermez geçen güne âh u vâh
İstersen gedâ ol ister pâdişâh
Sonunda bâk ile yeksân ederler*

48- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 434

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 3/E

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Yavuz Köyü/TRABZON

KÖMÜR GÖZLÜM BEN GURBETE GİDENDE

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Hazık BALCI

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

§

(Saz . . . . .)

AH . . . . . KÖ MÜR GÖZ LÜM BEN GUR BE TE Gİ DEN DE
SÜM MA Nİ DER E LİM YAR DAN Ü ZÜL Dİ

GE LİN HE LAL LA ŞAK NE VAKT . . . GE . . . Lİ REM Saz . . .
MEY İ ÇEN DE E LA GÖZ LER . . . SÜ . . . ZÜL Dİ

E ZEL BA HAR YAZ AY LA RI GE . LEN DE . .
TAR LA ÇIK TI KIZ LAR YO LA DÜ . ZÜL Dİ . .

KÖMÜR GÖZLÜM BEN GURBETE GİDENDE

2

Kİ REÇ Çİ KIP Gİ Yİ NEN DE . . GE . . . Lİ REM
BİR Bİ Rİ NE SÖY LE ŞEN DE . . GE . . . Lİ REM

E ZEL BA HAR YAZ AY LA RI GE LEN DE . . Saz . .
TAR LA ÇIK TI KIZ LAR YO LA DÜ ZÜL Dİ . .

Kİ REÇ Çİ KIP GE Yİ NEN . DE . . GE Lİ . REM
BİR Bİ Rİ NE SÖY LE ŞEN . DE . . GE Lİ . REM

htsumbullu

I.
Kömür gözlüm ben gurbete gidende
Gelin helallaşak ne vakt gelirem
Ezel bahar yaz ayları gelende
Kiraz çıkıp yiyilende gelirem

II.
Gurbet elde ne iş geçti başıma
Kahpe felek şirk getirdin işime
Haşiyer kervanı dağlar başına
Çadır kurup yük dökende gelirem

III.
Sümmâni der elim yardım üzüldi
Mey içinde ela gözler süzüldi
Tarla çıktı kızlar yola düzüldi
Birbirine söyleşende gelirem

Eser, kırık havadır.

Kömür Gözlüm Ben Gurbete Gidende

*Kömür gözlüm ben gurbete gidende
Gelin helallaşak ne vakt gelire
Ezel bahar yaz ayları gelende
Kiraz çıkıp yiyilende gelirem*

*Gurbet elde ne iş geçti başıma
Kahpe felek şirk getirdin işime
Haşiyer kervanı dağlar başına
Çadır kurup yük dökende gelirem*

*Sümmâni der elim yârdan üzüldü
Mey içinde ela gözler süzüldü
Tarla çıktı kızlar yola düzüldü
Birbirine söyleşende gelirem*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 4

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

ARZU MAKSÛDUMA FİRKÂT ÂHIMA

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Hüseyin SÜMMANİOĞLU

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

♩

(Saz . . . . .)

AR ZU MAK SÛ DU MA MA FİR KÂT
KU LUN DUR SÛM : DU MA NI : FİR EY : KÂT LE : . . . . .)

FİR EY : KÂT LE : Â MER : Hİ HÂ : MA MET : . . . . .

NÖ BET DOL DU VAR MA DAN MI Gİ DE YİM
ZA YIF LAR E LİN DEN TUT MAK MÜ RÜV VET : . . . . .

Gİ MÜ : DE RÜV YİM : Gİ MÜ : DE RÜV YİM : . . . . .

GÖ NÛL MAT LÛ BU MA A DİL
MÛD DE Dİ ÖM RÛ MÛZ GEÇ Tİ : . . . . .

Â GEÇ DİL ŞÂ Hİ MA
Tİ HÂ Sİ RET : . . . . .

ARZU MAKSÜDUMA FİRKÂT ÂHİMA

2

DER DE Şİ FÂ . . . SOR MA . . DAN MI . . . Gİ . . . DE YİM . . .
YA BEN YÂ Rİ . . . GÖR ME . . DEN MI . . . Gİ . . . DE YİM . . .

Gİ . . . DE YİM . . . Gİ . . . DE . . . . . YİM . . .
Gİ . . . DE YİM . . . Gİ . . . DE . . . . . YİM . . .

htsumbullu

I.

Arzu maksûduma firkât âhîma
Nöbet doldu varmadan mı gideyim
Gönül maflûbuma âdil şâhîma
Derde şifâ sormadan mı gideyim

II.

Bir bahçıvan oldum bağda var müşkül
Gonca olamadım konduram bülbül
Yeni baş gösterdi burçlarımda gül
Geldi hazân dermeden mi gideyim

III.

Kulundur Sümmânî eyle merhâmet
Zayıflar elinden tutmak mürüvvet
Müddet-i ömrümüz geçti hasiret
Ya ben yâri görmeden mi gideyim

Eser, kırık havadır.

Arzu Maksûduma Firkât Âhıma⁴⁹

*Arzu maksûduma firkât âhıma
Nöbet doldu varmadan mı gideyim
Gönül matlûbuma âdil şâbıma
Derde şifâ sormadan mı gideyim*

*Bir bahçıvan oldum bağda var müşkül
Gonca olamadım konduram bülbül
Yeni baş gösterdi burçlarımda gül
Geldi hazân dermeden mi gideyim*

*Köprüsüz bir kebir âba yanaştım
Geçit bilmez hayâl hâba yanaştım
Zaman geçti yeni bâba yanaştım
Yâr şehrîne girmeden mi gideyim*

*Ben yâri severdim yâr ederdî nâz
Ne yârim yâr dedi ne ben geçtim vaz
Bilmem ara yerde nedir itirâz
Mabzûn boyun burmadan mı gideyim*

*Kulundur Sümmâni eyle merhâmet
Zayıflar elinden tutmak mürüvvet
Müddet-i ömrümüz geçti hasiret
Ya ben yâri görmeden mi gideyim*

HİKÂYESİ⁵⁰

Sümmani, gündüz hayalinde gece düşünde yaşattığı sevgilisi Gülperi'nin peşine düşer. Kafkasya, Tiflis, İran, Afganistan, Hindistan, Kırım'ı gezer. Diyar diyar

49- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 367

50- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 164

gezen Sümmani'nin bedeni bu yorgunluğa fazla dayanamaz ve gurbet elde hastalanır. Gönül hastalığı ile beden hastalığı Sümmani'yi büsbütün harap eder. Bir handa yatan Sümmani'nin yanında derdine deva olacak hiç kimse yoktu. Yattığı hanın sekisinde, ara sıra ona bir iki bardak çay getiren hancı vardı. Sümmani, hancının yardımıyla iyileşerek köyüne dönmeye karar verir.

Köyünde tam sağlığına kavuşup tekrar Gülperi'yi arama niyetindeydi. Yola çıkmadan önce "Arzu maksûduma gûş u âhıma" adlı koşmayı söyler.

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 5

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

KAYNAK KİŞİ
Hüseyin SÜMMANİOĞLU

ÂŞIKA AŞKIN ATEŞİ GÖR NE YARADIR

(Müstezat)

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

DERLEME TARİHİ
2015

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

ÂŞIKA AŞKIN ÂTEŞİ GÖR NE YARADIR

2

LEY . Lİ . . . LEY . Lİ . . . HU . LEY LA LEY . LA

AM . MAN . . . AM . MAN . . . EL . A MAN AM . MAN

YAN . DIM . . . YAN . DIM . . . BEN . YA RE YAN . DIM

LEY . Lİ . . . LEY . Lİ . . . HU . LEY LA LEY . LA

htsumbullu

Âşika aşkın âteşi gör ne yaradır, derde çaredir
Aşkı olmayan beyvâne bey biçâredir, amma âvâredir

Her kimde ki lâ görünür ilm-i ibâre, feyzi idâre
Halledemez kelâmını yüzü karadır, fikri mudaradır

Yağma etsen âşık bağını yâdân olmaz, fikrine salmaz
Çünkü anın iştîyâkı âhi peridir, meyli zâredir

Her kim ki sahiptir olur kendi özüne, gitmez izine
Elbette o gûşların arzusu zâredir, sanma ki hâredir

Çünkü anın fi'li bozuk dek ü dubaradır, cismi mâredir
Yüzleri dost özleri düşmânına aldanma, ne derse kanma

Yâr için cân fedâ edip sakın usanma, gayriye yanma
Gayriye gönül verisen yâr nicedir, mülkün ordadır

Kazâ-i Narman bize dünyalık mekân, tenhaya diken
Sabâvetim Hüseyin'dir mahlâsım Sümmân, pederim Hasan

Bunca müddet geçirdiğim Samikaledir, kale-i baledir
Tevellüdüm seksen sekiz ondan sonradır, meslek şuaradır

Bu eser, THM'de hem uzun hava hem de kırık havaların aynı eser içerisinde birlikte kullanıldığı karma havalardandır.

TRT THM Repertuarında var olan 484 no'lu *Aşkın Ezeli Aşika İlhami Hüdadır* adlı Müstezat eser ile melodik benzerlik göstermektedir. Farklılık, yalnız bağlantı kısmında ritmik bölümde kullanılan terennümlerin ezgisel ve kelime farklılığıdır.

Aşıklar ile yapılan görüşmelerde; Müstezat olarak adlandırılan edebi türe ait şiirlerde, bu ezginin kullanıldığı ifade edilmiştir.

Dolayısıyla, aynı ezgiyi farklı bir âşığın güftesi ile dinlemek mümkündür.

Âşika Aşkın Âteşi Gör Ne Yaradır, Derde Çaredir⁵¹

*Âşika aşkın âteşi gör ne yaradır, Derde çaredir
Aşkı olmayan beyvâne bey biçâredir, Amma âvâredir*

*Her kimde ki lâ görünür ilm-i ibâre, Feyzi idâre
Halledemez kelâmını yüzü karadır, Fikri mudaradır*

*Yağma etsen âşık bâğın yâdân olmaz, Fikrine salmaz
Çünkü anın iştiyâkı âhi peridir, Meyli zâredir*

*Her kim ki sahiptir olur kendi özüne, Gitmez izine
Elbette o güçların arzusu zâredir, Sanma ki hâredir*

*Çünkü anın fi'li bozuk dek ü dubaradır, Cismi mâredir
Yüzleri dost özleri düşmânına aldanma, Ne derse kanma*

*Yâr için cân fedâ edip sakın usanma, Gayriye yanma
Gayriye gönül verirken yâr nicedir, Mülkün ordadır*

*Kazâ-i Narman bize dünyâlık mekân, Tenbaya diken
Sabâvetim Hüseyin'dir mahlâsım Sümmân, Pederim Hasan*

*Bunca müddet geçirdiğim Samikaledir, Kale-i baledir
Tevellüdüm seksen sekiz ondan sonradır, Meslek şuâradır*

51- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 620

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 6

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
İlca/ERZURUM

BÂB-I ÂLİŞÂNDIR ÂRİF-İ BİLLÂH

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Kasım AKAGÜNDÜZ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

BÂB-I ÂLİŞÂNDIR ÂRİF-İ BİLLÂH

2

2.EY - SEY . YİD . RU FÂ İ EY GAV Sİ Cİ HÂN . . .
3.RÂH DA . Â LEM A ÇAR Â HI YÂ . . . . . Gİ . . . . . Bİ . . . . .

EV LÂ DI RE SÛL DUR O ZÂ . . . Tİ . . . . . SUL . . . . . TÂN . . .
ARZ DA DAL GA VU RUR DE Rİ . . . YÂ . . . . . Gİ . . . . . Bİ . . . . .

HİM ME Tİ HA ZİR DIR . HER NUT KU . . . . . BUR . . . . . HÂN . . .
SÛM MÂ Nİ ÇEŞ MİN DE . TÛ Tİ YÂ . . . . . Gİ . . . . . Bİ . . . . .

BÂ BIN DAN DIR A . DİL . ŞÂ HI . . . GÖS . TE RİR GÖS . . . . . TE . RİR
A RA DI GİM Nİ . ŞAN . GÂ HI . . . GÖS . TE RİR GÖS . . . . . TE . RİR

htsumbullu

I.

Bâb-ı âlişândır ârif-i billâh
Hakikatten doğru râhı gösterir
Arz-ı maflûbâtı bend-i Bismillâh
Manasında vech-i mâhı gösterir

II.

Seyyid-i Rufâi ey gavs-ı cihân
Evlâd-ı resûldur o zât-ı sultân
Himmet-i hazırıdır her nutku burhân
Bâbindandır Adil Şâh'ı gösterir

III.

Bâbında reisdür Şâh-ı Murtâza
İzhârı burhândır sevne sezâ
Böyle bir cilveye böyle bir nâza
Harislere surûrgâhı gösterir

IV.

Feyz-i tecellidir fehmetmez alil
Âşîğ-ı billâhtır maksûd u celil
Bende-i âşîğın râhında delil
İrşâd eder hay ervâhı gösterir

V.

Cân vereni o dildâre yetirir
Çar-ı yârı Şâh Haydar'a yetirir
Hak muhibbi dost muhtâra yetirir
Muhtârından vechullâhı gösterir

VI.

Mest ü hayrân etmiş ol båd-ı sabâ
Ciğerin hûn etmiş ser Ali Aba
Hâki Sanamerli er Hacı Baba
Himmet eder illallâhı gösterir

VII.

Râhda âlem açar âhiyâ gibi
Arzda dalga vurur deriyâ gibi
Sümmânî çeşminde tütüyâ gibi
Aradığım nişangâhı gösterir

Eser, kırık havadır.

Rufâi tarikatı zikir ayinlerinde kullanılan bir eserdir.

Bâb-ı Âlişândır Ârif-i Billâh⁵²

*Bâb-ı âlişândır ârif-i billâh
Hakikatten doğru râhı gösterir
Arz-ı matlûbâtı bend-i Bismillâh
Manasında vech-i mâhı gösterir*

*Seyyid-i Rufâi ey gavs-ı cibân
Evlâd-ı resûldur o zât-ı sultân
Himmat-i Hızır'dır her nutku burhân
Bâbındandır Adil Şâh'ı gösterir*

*Bâbında reisdür Şâh-ı Murtâza
İzhârı burhândır sevene sezâ
Böyle bir cilveye böyle bir nâza
Harislere sürûrgâhı gösterir*

*Feyz-i tecellidir fehmetmez alil
Âşığ-ı billâhtır maksûd u celil
Bende-i âşığın râbında delil
Îrşâd eder hay ervâhı gösterir*

52- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 480

*Cân vereni o dildâre yetirir
 Çar-ı yârı Şâh Haydar-a yetirir
 Hak muhibbi dost muhtâra yetirir
 Muhtârından vechullâhı gösterir*

*Mest ü hayrân etmiş ol bâd-ı sabâ
 Ciğerin hûn etmiş ser Ali Aba
 Hâki Sanamerli er Hacı Baba
 Himmetinden eyvallâhı gösterir*

*Râhda âlem açar âhiyâ gibi
 Arzda dalga vurur deriyâ gibi
 Sümmânî çeşminde tûtiyâ gibi
 Aradığım nişângâhı gösterir*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 7

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

BEN BİR GÜZEL GÖRDÜM PEK BELDEN İNCE

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

BEN BİR GÜ . ZEL . . . GÖR . DÜM . Saz . . . PEK BEL . DEN . İN CE Saz . .
DE DİM BİR . BÜ . . . SE . VER . . . SÜM MÂN . GE . . DÂ YA

SA RI LIP . ÜÇ MA . NİN . AL LAH . İM . KÂ . Nİ MI . VAR Saz . .
DE Dİ ZÜL . FÜN VER . MEM . VER MEM . GAY . RI . MOL LÂ . YA

GÖV DE Sİ . İB Rİ . ŞİM . Saz . . . YÜ . ZÜN . DE PE . ÇE . Saz . . .
KEN DİN İS . KÂN TUT . MUŞ . . . MER . MER . KA LE . YE .

KAL DI RIP . AC . MA NİN . AL . LAH . İM KÂ . Nİ . MI VAR . . . .
YOL BU LUP . ÇIK . MA NİN . AL . LAH . İM KÂ . Nİ . MI VAR . . . .

GÖV DE Sİ . İB Rİ ŞİM . Saz . . . YÜ . ZÜN . DE . . PE ÇE Saz . . . .
KEN DİN İS . KÂN TUT MUŞ . . . MER . MER . KA . . LE YE

KAL DI RIP . AC . MA NİN . AL . LAH . İM KÂ . Nİ . MI VAR . . . .
YOL BU LUP . ÇIK . MA NİN . AL . LAH . İM KÂ . Nİ . MI VAR . . . .

hsmbullu

I.
Ben bir güzel gördüm pek belden ince
Sarılıp güçmanın imkânı mı var
Gövdesi ibrişim yüzünde peçe
Kaldırıp açmanın imkânı mı var

II.
Aslını sordum ki hüriden değil
Cisminde cânı yok bağda gül değil
Bir örük üstünde yüz on dört kâkül
Tarayıp açmanın imkânı mı var

III.
Dedim bir büse ver Sümmân gedâyâ
Dedi zülfün vermem gayrı mollâyâ
Kendin iskân tutmuş mermer kaleye
Yol bulup çıkmanın imkânı mı var

Eser, kırık havadır.

Bu güfte, mânâ bakımından Kur'ân-ı Kerim'i dilbere benzetmesi bakımından önemlidir. Bu doğrultuda, tekke musikisi ve usulü göz önünde bulundurularak icra edilmelidir.

Ben Bir Güzel Gördüm Pek Belden İnce⁵³

*Ben bir güzel gördüm çok belden ince
Sarılıp guçmanın imkânı mı var
Gövdesi ibrişim yüzünde peçe
Kaldırıp açmanın imkânı mı var*

*Aşını sordum ki hüriden değil
Cesette cânı yok bâğda gül değil
Örük üstünde yüz on dört kâkül
Tarayıp açmanın imkânı mı var*

*Altı bin altı yüz altmış altı tam
Kolunda bilezik parmakta hatem
Çeşmesi keveserden burması zemzem
Doldurup içmenin imkânı mı var*

*Oturmuş hükmeder yakın ırağa
Âb-ı zemzem akar dilden dudağa
Siyah sürme çekmiş beyaz buhağa
Öpüp öpüşmenin imkânı mı var*

*Nakkâşî billahtır zülfün teli
El değmemiş yanakların merâli
Yirmi dokuz toka yedi düğmeli
Çözdürüp açmanın imkânı mı var*

*Dedim bir büse ver Sümmân gedâya
Dedi meylim vermem gayrı mollâya
Kendin iskân etmiş mermer kaleye
Yol bulup çıkmanın imkânı mı var*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 8

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

KAYNAK KİŞİ
Hüseyin SÜMMANİOĞLU

DERLEYEN
H. Tahsin SÜMBÜLLÜ

DERLEME TARİHİ
2015

NOTAYA ALAN
H. Tahsin SÜMBÜLLÜ

BEN CÂHİLEM BENİM DİLDE NÂZİM YOK

§

AH BEN CÂ Hİ LEM BE NİM DİL DE NÂ ZİM YOK
BÜ YÜK BA DON YÜZ Nİ KA BIN NÂ DIR MIŞ

Dİ LİM PER DE TUT MAZ EL DE SA ZİM YOK
NA ZİK PAR MAK LA RIN SU YA DAL DIR MIŞ

SE NİN BA DON LA RA LA YIK SÖ ZÜM YOK NEY
GÖZ YA ŞIY LA BA NA KA DEH DOL DUR MUŞ NEY

NİM NEY NİM NEY NİM NEY NİM A ĞAM BEN NEY NİM PA ŞAM
NİM NEY NİM NEY NİM NEY NİM A ĞAM BEN NEY NİM PA ŞAM

BEN NEY NİM GÜ ZEL BEN NEY NİM HA NİM BEN NEY NİM
BEN NEY NİM GÜ ZEL BEN NEY NİM HA NİM BEN NEY NİM

§

GEL Dİ BU MEY DA NA BİR ÇİFT ŞEH ZÂ DE
KE REM KIL SÜM MÂ NA BİR ÇİFT ŞEH ZÂ DE

htsumbullu

I.
Ben câhilem benim dilde nâzım yok
Dilim perde tutmaz elde sazım yok
Senin badonlara layık sözüm yok
Geldi bu meydana bir çift şehzâde

II.
Kadir Mevlâm zâtınıza boy vermiş
Yıldızdan şuleyi zülfe müy vermiş
Hüb yaratmış nâzik güzel boy vermiş
Bend etmiş mâhtabanı bir çift şehzâde

III.
Küçük badon gayet pek nazik gezer
La'l-i leblerinden sükkeler ezer
Elinde sigara kendine benzer
Getirdi bu yana bir çift şehzâde

IV.
Büyük badon yüz nikabın kaldırmış
Nazik parmakların suya daldırmış
Gözyaşı ile bana kadeh doldurmuş
Kerem kıl Sümmân'a bir çift şehzâde

Badon: Genç Kız

copyright by htsumbullu-2015

Eser, kırık havadır.

Ben Câhilem Benim Dilde Nâzım Yok⁵⁴

*Ben câhilem benim dilde nâzım yok
Dilim perde tutmaz elde sazım yok
Sen gibi badonlara sözüm yok
Geldi bu meydana bir çift şehzâde*

*Kadir Mevlâm zâtınıza boy vermiş
Yıldızdan şuleyi zülfe müy vermiş
Hûb yaratmış nâzık güzel boy vermiş
Bend etmiş mâhtabamı bir çift şehzâde*

*Kebir cebellerin karı siz misiz
La'l ü zerbahçesinin bârı siz misiz
Şu cennetten çıkan hûri siz misiz
Cânım haric ne cânâne bir çift şehzâde*

*Senin badonların ala bürünür
Kılbadun kaftan yerden sürünür
Likabın altından şavkı görünür
Mülk-i Âl-i Osman'a bir çift şehzâde*

*Küçük badon gayet pek nazık gezer
La'l-i leblerinden sükkeler ezer
Elinde sigara kendine benzer
Getirdi bu yana bir çift şehzâde*

*Büyük badon yüz nikabın kaldırmış
Nazık parmakların suya daldırmış
Gözyaşı ile bana kadeh doldurmuş
Kerem kıl Sümmân'a bir çift şehzâde*

54- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 241

HİKÂYESİ⁵⁵

Sümmani'nin Erbâbî ile olan karşılaşmasını ve olayları duyan, aşıklara olan merakıyla bilinen Valinin hanımı Sümmani'yi tanımak ister. Ona bir adam göndererek evine misafir olmasını ister. Sümmani de bu isteği kıramayarak Vali'nin konağına gelir. Sümmani, konağa gelmeden Vali'nin hanımı bütün komşuları eve toplar. Evin iki de genç kızı vardır. Sümmani'nin aşıklığını tartmak için ona bir muamma hazırlar. Buna göre büyük kızına bir kahve yapmasını, kahvenin içine gözyaşından bir damla akıtarak parmağı ile kahveyi karıştırmasını, küçük kızına ise tablanın üzerine bir sigara koyup üstünü bir örtü ile örtmesini söyler. Kızlar da annelerinin dediklerini yaparlar. Sümmani eve gelir ve bir köşeye oturur. Kızlar ellerinde tepsi ile Sümmani'nin karşısına gelirler. Bir tepside kahve bir tepside ise sigara vardır. Sümmani bu işte bir işin olduğunu orada anlar. Acaba hangisini önce alsam diye düşünür. Kahvelerdeki ortama aklına getirerek önce sigaraya elini uzatınca, Valinin hanımı:

-*Dur!* der.

-*Önce bir kızlarımı meth et de ondan sonra al.*

Bunun üzerine Sümmani “Ben câhilem benim dilde nâzım yok” türküsü ile söze başlar.

55- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 152

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 9/A

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

BEN RAZI DEĞİLEM HİCRÂNA GAMA

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

I.
Ben razı değilem hicrâna gama
Garip gönlüm gamdan gama salan var
Sabâvetten beri bir yol gözlerim
El zanner bu ahvâlda yalan var

II.
Gözümden akıttın kanlı yaşımı
Kurtarmadın karametten başımı
Gönül kalesinin mermer taşını
Hicran kalemikle kırıp delen var

III.
Sümmani'yem Yârâb gönlüm hoş eyle
Yâ sabır ver yâ bağrımı taş eyle
Yâ bir çift kanat ver yâ da kuş eyle
Tez yetişem dost bağında talan var

Eser, kırık havadır.

9/A, 9/B ve 9/C eserleri, güfte varyantlı benzer ezgiler olup yalnız 3 örnek aktarılmıştır. Bu ezginin, aşıklar tarafından Sümmâni ezgilerinden olduğu kabul edilmektedir.

Ben Rızî Değilem Hicrâna Gama⁵⁶

*Ben rızî değilem hicrâna gama
Garîp gönlüm demden deme salan var
Sabâvetten beri bir yol gözlerim
El zanneder bu abvâlda yalan var*

*Varıp gidem bir kâmile danışam
Alavlanıp ataşlanıp alışam
Bir güzelin âteşine yanmışam
Belki yâr yanına gidip gelen var*

*Dumân aldı koca dağın başını
Deyin nasıl silem gözüm yaşını
Gönül kalesinin mermer taşını
Hicrân teberiyle vurup delen var*

*Deryâ kenarında ufacık taşlar
Al yeşil giyinmiş fidan ağaçlar
Deryâda balıklar havada kuşlar
El zanneder uzaklarda kalan var*

*Der Sümmânî Yârâb gönlüm hoş eyle
Yâ sabır ver yâ bağrımı taş eyle
Yâ bir çift kanat ver yâ da kuş eyle
Tez yetişem dost bâğında talan var*

56- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 420

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 9/B

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
ERZURUM

LÂMEKAN ŞEHRİNDEN GELDİM CİHÂNA

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Ahmet POYRAZOĞLU

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

LÂ ME KAN ŞEH RİN DEN GEL DİM . Cİ . . . . . HÂ . . . . .
SÜM MÂ Nİ ŞÖY LE Dİ SÖZ MÜF . . . . . TE . . . . . SE . . . . .

NA . . . . . Saz . . . . . CAN LAR DAN BİR EH Lİ CA NA . . . . .
RI . . . . . DES TE GİL EY LE DİM BEN DE . . . . .

YE . . . . . TİŞ . TİM . YE . . . . . TİŞ . . . . . TİM . . . . .
MUH . . . . . TA . RI . MUH . . . . . TA . . . . . RI . . . . .

EL DEN E LE KAB DAN KA BA . . . SÜ . . . ZÜL . DÜM SÜ . . . ZÜL . DÜM .
EV Lİ YA LAR EN Bİ YA LAR . . . Mİ . . . SA . Lİ Mİ . . . SA . Lİ .

SÜ . . . ZÜL . . . DÜM . . . . . DAM LA İ DİM BİR UM . MA NA . . .
Mİ . . . SA . . . Lİ . . . . . MÜR ŞİT TU TUP YOL ER . KA NA . . .

YE . . . . . TİŞ TİM . YE . . . . . TİŞ TİM . YE . . . . . TİŞ . . . TİM . . . . .
YE . . . . . TİŞ TİM . YE . . . . . TİŞ TİM . YE . . . . . TİŞ . . . TİM . . . . .

htsumbullu

I.
Lâmekan şehrinden geldim cihâna
Canlardan bir ehli cânâ yetiştim
Elden ele kabdan kaba süzüldüm
Damla idim bir ummana yetiştim

II.
Kemerbenden kemer geçti elime
Hakkın ismi ezber oldu dilime
Kudretinden su bulandı gönlüme
Onu tutup bir ummana yetiştim

III.
Sümmâni söyledi söz müfteseri
Destegil eyledim bende muhtarı
Evliyalar embiyalar misâli
Mürşit tutup yol erkâna yetiştim

Eser, kırık havadır.

Lâmekan Şehrinden Geldim Cihâna

*Lâmekan şehrinden geldim cihâna
Canlardan bir ehli cana yetiştim
Elden ele kabdan kaba süzüldüm
Damla idim bir ummana yetiştim*

*Kemberbenden kemer geçti elime
Hakkın ismi ezber oldu dilime
Kudretinden su bulandı gönlüme
Onu tutup bir ummana yeriştim*

*Sümmâni söyledi söz müfteseri
Destegil eyledim bende muhtarı
Evliyalar enbiyalar misali
Mürşit tutup yol erkâna yeriştim*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 9/C

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
ERZURUM

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nuri ÇIRAĞI

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

DERDİ MÜNECCİME KILDIM ŞİKÂYET

§

(Saz . . . . .)

DER Dİ MÜ NEC Cİ ME KIL DIM . . Şİ . . KÂ YET . . Şİ . . KÂ YET . . Şİ . . . . . KÂ . YET
SÜM MA Nİ BU DER DE OL DU . . MÜŞ . . TE REK . . MÜŞ . . TE REK . . MÜŞ . . . . . TE . REK

BİR BE . DEL BAH TI MA . GÖR NE . . FAL . . AÇ TI . . FAL . . AÇ TI . . FAL . . . . . AÇ . TI
KUL ER . MEZMEN Zİ LE . ME ĞER . . Gİ . . RE REK . . Gİ . . RE REK . . Gİ . . . . . RE . REK

TA HAMMÜL ET ME YE KOY MA . . Dİ . . ME CÂL . . AH . . ME CÂL . . AH . . . . . ME . CÂL
BU GÜN BU GÜN YA RIN YA RIN . . Dİ . . YE REK . . Dİ . . YE REK . . Dİ . . . . . YE . REK

§

BÜ SEV . DA SE RİM DE . KİY LU . . KAL . . AÇ TI . . AH . . AÇ TI . . AH . . . . . AÇ . TI
YAR Sİ . YAH ZÜL FÜM DE . BE YAZ . . GÜL . . AÇ TI . . GÜL . . AÇ TI . . GÜL . . . . . AÇ . TI

I
Derdü müneccime kıldım şikâyet
Bir bedel bahtıma gör ne fal açtı
Tahammül etmeye koymadı mecâl
Bu sevda serimde kıyl u kâl açtı

II
Yüz tutmaya hâk-i pâyı görünmez
Cemâli perdeli mâhu görünmez
Ben deryâya baktım râhu görünmez
Bazı sağ gösterir bazı sol açtı

III
Sümmâni bu derde oldu müşterek
Kul ermez menzile meğer everek
Bugün bugün yarın yarın diyerek
Yâr siyah zülfümde beyaz gül açtı

Eser, kırık havadır.

Derdi Cânânıma Kıldım Şikâyet⁵⁷

*Derdi cânânıma kıldım şikâyet
Sevgilim baktım gör ne fal açtı
Tabammül etmeye koymadı takat
Bu seoda serimde kıyl u kâl açtı*

*Yüz tutmaya hâk-i pâyı görünmez
Cemâli perdeli mâhı görünmez
Ben deryâya baktım râhı görünmez
Bazı sağ gösterir bazı sol açtı*

*Sümmânî bu derde oldu müsterek
Kul ermez menzile meğer everek
Bugün bir gün yarın iki diyerek
Yâr siyah zülfümde beyaz gül açtı*

57- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 284

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 10

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

BİLMEZ MİSİN KENDİ HÂLİNDEN FİKİR

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Hüseyin SÜMMANİOĞLU

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

BİLMEZ MİSİN KENDİ HÂLİNDEN FİKİR

GÂ . . Hİ GA FİL OL DUN GÂH ET . . . TİN . . . Zİ . KİR
SÜM . . MÂ Nİ BEN SA NA ŞEY DÂ . . . YİM . . . DER . SİN

FEH MET TİN Mİ Nİ CE ER KÂN . . . DE . . . ĞİŞ . . . . TİN . . .
YÂ Nİ ÇİN YA RA MAZ GÜL ŞÂN . . . DE . . . ĞİŞ . . . . TİN . . . .

htsumbullu

I.
Bilmez misin kendi hâlinden fikir
Bugüne dek nice mekân değiştin
Gâhi gafil oldun gâh ettin zikir
Fehmettin mi nice erkân değiştin

II.
Aldanma havanın itibârına
Şerefın şöhretin şân şikârına
Nefsin arzusuna ten hisârına
Ne kazandın bunca unvân değiştin

III.
Gördüğün mahebûba fedâyım dersin
Ben de ehl-i tevhid nidâyım dersin
Sümmânî ben sana şeydâyım dersin
Yâ niçin yaramaz gülşân değiştin

Eser, kırık havadır.

Sümmani ezgisi olarak yaygın olarak kullanılan ezgilerdendir.

Bilir misin Kendi Hâlimden Fikir⁵⁸

*Bilir misin kendi hâlimden fikir
Bugüne dek nice mekân değiştin
Gâbi gafil oldun gâh ettin zikir
Fehmettin mi nice erkân değiştin*

*Bedenimde çardır didâr-ı ihsân
Lâ diyen münkire lâzımdır burhan
Bilirim çoklara ikisi nihân
Gördüğümde nice seyrân değiştin*

*Evvelin meniden kuruldu ceset
Hicretin dünyâya edersin niyet
Tıfıllık köhnelik yetmez mi ibret
Senden sana nice nişân değiştin*

*Aldanma havanın itibârına
Şerefın şöhretin şân şikârına
Nefsin arzusuna ten hisârına
Ne kazandın bunca unvân değiştin*

*Gördüğün mabbûba fedâyım dersin
Ben de ehl-i tevbid nidâyım dersin
Sümmânî ben sana şeydâyım dersin
Yâ niçin yaramaz gülşân değiştin*

58- Erkal, Abdulkadir (2015). *Aşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 398

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 11

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

BİLMEZSEN İLM-İ İBÂRE

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

BİL MEZ SEN İL . Mİ İ BÂ . RE . İR FÂ DA MAH . . ZÜN O LUR . . SUN .
SÜM MÂ Nİ SÖY . LER EŞ Â . RI . HER YER DE AÇ . . MAZ ES RÂ . . RI .

BİR İ BÂ RE . BİR . DU BA . RE . . Lİ SÂN DA MAH . . ZÜN O LUR .
BE NİM DE MEZ . SE . MUH TA . RI . . Dİ VÂN DA MAH . . ZÜN O LUR .

SUN . . . . . BİR İ BA RE . BİR DU BA . . RE
SUN . . . . . BE NİM DE MEZ . . SE MUH TA . . RI

Lİ SÂN DA MAH . . ZÜN . O LUR . . . . . SUN . . . . .
Dİ VÂN DA MAH . . ZÜN . O LUR . . . . . SUN . . . . .

htsumbullu

I.
Bilmezsen ilm-i ibâre
İrfânda mahzûn olursun
Bir ibâre bir dubare
Lisânda mahzûn olursun

II.
Refik olursan hizâna
İşin hiç girmez düzene
Ekme tohumun hozâna
Harmanda mahzûn olursun

III.
Sen sana bak eyle nazar
Sen sana bak kime benzer
Sermayesiz açma pazar
Dükkânda mahzûn olursun

IV.
Sümmânî söyler eş'arı
Her yerde açmaz esrârı
Benim demezse muhtarı
Divânda mahzûn olursun

Eser, kırık havadır.

Bilmezsen İlm-i İbâre⁵⁹

*Bilmezsen ilm-i ibâre
İrfânda mahzûn olursun
Bir ibâre bir dubare
Lisânda mahzûn olursun*

*Refîk olursan bizâna
İşin uğramaz düzene
Ekme tohumun hozâna
Harmanda mahzûn olursun*

*Sen sana bak eyle nazar
Sen sana bak kime benzer
Sermayesiz açma pazar
Dükkânda mahzûn olursun*

*Sen sana bak eyle yazık
Sen senin yolan al azık
Sefinen çıkarsa bozuk
Ummânda mahzûn olursun*

*Sümmânî söyler eş'ârı
Her yerde açmaz esrârı
Benim demezse muhtarı
Divânda mahzûn olursun*

59- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 591

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 12

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
SİVAS

BİR DEM KARARIN YOK DAĞLAR BAŞINDA

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Sadık DİNÇER

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

BİR DEM KA . RA . RIN YOK Saz . . .
SÜM MA Nİ . BİL . ME DİN

DAĞ LAR BA . ŞIN . DA . Saz . . . Nİ CE BİR . MEC . NU NA Saz . . .
ÇEŞ Mİ Sİ . YA . HI . KEN Dİ NE . YAR . ET ME

DÖ NER SİN . GÖ . NÜL . Saz . . . CÜM LE HAL . KI . A LEM Saz . . .
DERD İ LE . A . HI . GÜN O LUR . YÜK . SE GE

KEN Dİ İ . ŞIN . DE . Saz . . . SEN AŞ KIN NA RI NA Saz . . .
ÇI KAR SAN . DA . HI . GÜN O LUR EN GI NE

YA NAR SIN . GÖ . NÜL . Saz . . . YA NAR SIN GÖ NÜL . . . Saz . . .
İ NER SIN . GÖ . NÜL . İ NER SIN GÖ NÜL . . .

I

Bir dem kararın yok dağlar başında
Nice bir mecnûna dönersin gönül
Cümle halk-ı âlem kendi içinde
Sen aşkın nârına yanarsın gönül

II

Bülbüle işaret olsa gülünden
Bülbül ayrılır mı gonca gülünden
Vefasız her câi dostun elinden
Hayatı zehretip kanarsın gönül

III

Sümmâni bilmedin çeşm-i siyahı
Kendine yâr etme derd ile âhı
Gün olur yükseğe çıkarsan dahi
Gün olur engine inersin gönül

Eser, kırık havadır.

Bir Dem Kararın Yok Dağlar Başında⁶⁰

Bir dem kararın yok dağlar başında

Nice bir mecnûna dönersin gönül

Cümle halk-ı âlem kendi işinde

Sen aşkın nârına yanarsın gönül

Cevherini her sarrafa satmazsın

Gece gündüz gamda yanıp yatmazsın

Belli bir mekânda karar kılmazsın

Her dem daldan dala konarsın gönül

Bülbüle işaret olsa gülünden

Hüb güzel maniyi söyler dilinden

Hercâi bî-vefâ yârin elinden

Zebri nûş eyleyip kanarsın gönül

Sümmâni bilmedin çeşm-i siyâhı

Kendine yâr etme zâr ile âhı

Yükseklere çıkıp gâh u bigâhı

Gâh be gâh alçağa inersin gönül

60- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 336

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 13

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

BİR KİŞİ OLURSA SİDK İLE ÂŞİK

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

BİR Kİ Şİ O LUR . SA . . . . . SİDK İ LE Â . ŞİK . .
SÜMMÂ Nİ FEHM ET . MEZ . . . . . AK ŞAM SA BA . HI . .

DE ME YE NE LA . ZİM . . . . . SÖ ZÜ İS TE . MEZ . . . . .
NE DEM Kİ SEV MEZ . SİN . . . . . TAH TI TA BA . Ğİ . . . . .

. DE RÜ NUN . DA VAR . SA . . . . . AŞ KIN A . TE . Şİ . . . . .
. SE BEP NE . HALK ET . Tİ . . . . . KA ŞI KA . BA . Ğİ . . . . .

. GAY RI DAN YAN MA . YA . . . . . KÖ ZÜ İS TE . MEZ . . . . . KÖ ZÜ . İS . TE MEZ . . . . .
. HA RA MA BAK MA . YA . . . . . GÖ ZÜ İS TE . MEZ . . . . . GÖ ZÜ . İS . TE MEZ . . . . .

DE RÜNUN DA . VAR . SA . . . . . Saz . . . . . AŞ . . KIN A . TE . Şİ . . . . . Saz . . . . .
SE BEP NE HALK . ET . Tİ . . . . . KA . . ŞI KA . BA . Ğİ

BİR KİŞİ OLURSA SİDK İLE ÂŞİK

2

GAY RI DAN YAN . MA YA . . . . . KÖ ZÜ İS . TE . MEZ . . . . .
 HA RA MA BAK . MA YA . . . . . GÖ ZÜ İS . TE . MEZ . . . . .

KÖ ZÜ İS . TE MEZ . . . . . E FEN . DİM . . . . . GEL GEL . . . . .
 GÖ ZÜ İS . TE MEZ . . . . . SUL TA . NİM . . . . . GEL GEL . . . . .

htsumbullu

I.
 Bir kişi olursa sıdk ile âşık
 Demeye ne lazım sözü istemez
 Derûnunda varsa aşkın ateşi
 Gayrıdan yanmaya közü istemez

II.
 Bizi halk eyleyen âlâdan âlâ
 Emrinde buyurmuş ta Gâlu Bela
 Bir kişi olursa şehid-i âlâ
 Yuymaya ne lazım bezi istemez

III.
 Sümmâni fehmetmez akşam sabahı
 Neden ki sevmezsin tahtı tabağı
 Sebep ne halk etti kaşı kabağı
 Harama bakmaya gözü istemez

Eser, kırık havadır.

TRT THM Repertuarında var olan 537 no'lu *Gönül Gurbet Ele Varma* adlı eserle ve karara gelirken ezgisel diziliminde ise 1502 no'lu *Çoktan Beri Yollarını Gözlerim* adlı eser ile benzerlik göstermektedir.

Bir Kişi Olursa Sıdk İle Âşık⁶¹

*Bir kişi olursa sıdk ile âşık
Demeye ne lazım sözü istemez
Derûnumda olsa aşkın ateşi
Gayriden yanmaya közü istemez*

*Bizi halk eyleyen âlâdan âlâ
Emrinde buyurmuş ta Gâlu Bela
Bir kişi olursa şehid-i âlâ
Yuymaya ne lazım bezi istemez*

*Sümmâni fehmetmez akşam sabahı
Neden ki sevmesin taht u tabağı
Sebeğ ne halk etti kaşı kabağı
Harama bakmaya gözü istemez*

61- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 540

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 14

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

BİZİ DAVET EDEN HANIM ANALAR

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

Bİ Zİ DA VET E DEN HA NİM A NA LAR HA NİM A NA LAR
Yİ NE ZİY NET LEN DİN Yİ NE BAL LAN DİM Yİ NE BAL LAN DİN

HA NİM LAR DAĞ LA RİN EL VA Nİ GEL MİŞ HA NİM LAR DAĞ
Gİ YİP AL YE Şİ Lİ BAR DA SAL LAN DİN Gİ YİP AL YE

LA RİN EL VA Nİ GEL MİŞ Saz
Şİ Lİ BAR DA SAL LAN DİN

BA RA DÜ ZÜL MÜŞ LER TEL Lİ SU NA LAR TEL Lİ SU NA LAR
Kİ RİL SIN A YAK LAR NE TEZ ÇUL LAN DİN NE TEZ ÇUL LAN DİN

KIZ LAR BU DAĞ LA RİN CEY LA Nİ GEL MİŞ KIZ LAR BU DAĞ
AÇ GÖ ZÜN GAF LET TEN SÜM MÂ Nİ GEL MİŞ AÇ GÖ ZÜN GAF

LA RİN CEY LA Nİ GEL MİŞ Saz
LET TEN SÜM MÂ Nİ GEL MİŞ

I.
Bizi davet eden hanım analar
Hanımlar dağların elvanı gelmiş
Bara düzülmüştür telli sunalar
Hanımlar dağların ceylanı gelmiş

II.
Sabah ile keklik çıkar kabana
Sallandıkça saçlar değer tabana
Beni koyup zalim geçti yabana
Hanımlar dağların sultanı gelmiş

III.
Yine ziynetlendin yine ballandın
Giyip al yeşili barda sallandın
Kırılınsın ayaklar ne tez çullandın
Aç gözün gafletten Sümmâni gelmiş

Eser, kırık havadır.

Bizi Davet Eden Hanım Analar⁶²

*Bizi davet eden hanım analar
Hanımlar dağların ceylanı gelmiş
Bara düzölmüştür telli sunalar
Hanımlar dağların seyrânı gelmiş*

*Cânân ister kura bir şâh di-vânı
Divânında kuram bir şâh devrânı
Toplamış üç karyenin sultânı
İçlerinde cânlar cânânı gelmiş*

*Medbizi edeyim tâ baştan başa
Vurgunam içizde bir kalem kaşa
Bütün bu dağları sarmış menekşe
Hanımlar dağların ekvânı gelmiş*

*Dudu kumru derler yârin âvâzı
Güneşi zapt etmiş göğsün beyâzı
Gölgede beslemiş bir körpe kuzu
Hanımlar Örtekin kurbanı gelmiş*

*Varma Aristi'ye düşme karaya
İsmi Veysor kalsın yoldan araya
Sakın ayak basma Samikale'ye
Çöl vilâyet İd'in ceylanı gelmiş*

62- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 505

*Sabah erken erken ötüşür kuşlar
Kudretten çekilmiş karadır kaşlar
Gerdana dökülmüş o siyah saçlar
Dostlar bu yerlerin maralı gelmiş*

*Yâri darda gördüm bağırim karardı
Çok sıkmayın sırma zülûf ter aldı
Ben bekledim hayıf yâd eller aldı
Bir rüzigar vursun elvânı gelmiş*

*Ben isterem tatlı cânâ ölümü
İsterisen kesin şirin dilimi
Etrafını sarmış elti görümü
İçlerinde cânlar cânânı gelmiş*

*Sabah ile kekkik çıkar kabana
Sallandıkça saçlar değer tabana
Beni koyup cânânım göçtü yabana
Ağam bu yerlerin sultânı gelmiş*

*Yine şekerlendin yine ballandın
Al yeşilin giyip barda sallandın
Kırılısın dizlerin ne tez çullandın
Aç gözün gafletten Sümmâni gelmiş*

HİKÂYESİ⁶³

Sümmani-Gülperi hikâyesinden alıntıdır...

Sümmani'nin köyü Samikale ile Soğurmek (Dağyolu) köyü arasında bulunan ve Kötek denilen bir yerde suyu hayvanlar için şifalı olarak bilinen bir küçük göl vardır. Her yıl Haziran aylarında köylüler buraya gelir dabaklı ve hasta hayvanlar bu suyun içinden geçirilir. Kadınlar ayrı erkekler de ayrı yerlerde kendilerinde bar tutar, türküler söyler, eğlenirler. Yine böyle bir günde çevre köyler ve Narman'dan da

63- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 170

gelmiş olan insanlar burada toplanmış eğlenmektedirler. Sümmani'nin Gülperi'den sonra sevdiği fakat Osman Ağa'nın oğlu ile evlenen Mine de elti ve görümceleri ile beraber bu yere gelmiştir. Eğlenenler arasında Bodu hatun isimli oldukça varlıklı bir hanım da vardı. O Sümmani'yi panayırda göremeyince bir adam göndererek çağırır. Daveti alan Sümmani'de bir tereddüt başlar. Mine'nin de orda olduğunu tahmin ettiğinden gidip gitmemekte kararsızdır. Sonunda gider. Panayır yerine yaklaştığında görür ki kızlar bar tutmuş oynamakta, bar başını ise Mine çekmektedir. Sümmani olduğu yerde oturur ve sazını eline alır:

*Bizi davet eden hanım analar
Yine bu gönlümün ceylanı gelmiş
Şimdi şem'a yanar çok pervâneler
Hanımlar dağların seyrânı gelmiş
...
Sabah erken erken ötüşür kuşlar
Kudretten çekilmiş karadır kaşlar
Gerdana dökülmüş o siyah saçlar
Dostlar bu yerlerin maralı gelmiş*

Sümmani'yi gören Mine'nin görümleri hemen Mine'nin etrafını sararak üzerine bir çarşaf örterler. Bunu gören Sümmani yine türküsüne devam eder:

*Yâri darda gördüm bağrım karardı
Çok sıkmayın sırma zülûf ter aldı
Ben bekledim hayıf yâd eller aldı
Bir rûzigâr vursun elvânı gelmiş*

*Ben isterem tatlı cânâ olümü
İsterisen kesin şirin dilimi
Etrafını sarmış elti görümü
İçlerinde cânlar cânânı gelmiş*

Üzerindeki çarşaf ve etrafını sarmış olan hısımlarından sıkılan Mine üzerindeki çarşafı atarak karşı tepeye doğru koşar ve biraz sonra olduğu yere çöker. Sümmani Mine'nin tepeye doğru tırmanışını görünce kendini alamaz ve şöyle der:

*Sabah ile keklik çıkar kabana
Sallandıkça saçlar değer tabana
Ne yazık cânânım göçtü yabana
Ağam bu yerlerin sultânı gelmiş*

*Yine şekerlendin yine ballandın
Al yeşilin giyip barda sallandın
Kırılısın dizlerin ne tez çullandın
Aç gözün gafletten Sümmânî gelmiş*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 15

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

KAYNAK KİŞİ
Hüseyin SÜMMANİOĞLU

BUGÜN VARDIM DOST BAĞINA

DERLEYEN
H. Tahsin SÜMBÜLLÜ

DERLEME TARİHİ
2015

NOTAYA ALAN
H. Tahsin SÜMBÜLLÜ

BU GÜN VAR DIM DOST BA . Ğİ . NA NE HOŞ Ö TER CÜ ŞUN BÜL . BÜL Saz . . . . .
BÜL BÜ LÜN ÇEK Tİ Ğİ . AH . TİR AŞ KIN SIR RI NA ĞA H . TİR

A ÇIL MIŞ GÜL LER MÜ . ZEY . YEN YA NE DİR TE LA ŞIN BÜL BÜL Saz . . . . .
MU RÂ DİN CE MÂ LUL . LAH . TİR SÜM MÂN OL SUN E ŞİN BÜL BÜL

A ÇIL MIŞ . GÜL LER MÜ ZEY . YEN YA NE DİR TE LA ŞIN BÜL . BÜL
MU RÂ DİN . CE MÂ LUL LAH . TİR SÜM MÂN OL SUN E ŞİN BÜL . BÜL

BÜL . . . . . BÜL BÜL . . . . . BÜL BÜL . . . . . BÜL BÜL . . . . . BÜL BÜL . . . . . BÜL BÜL . . . . . BÜL
BÜL . . . . . BÜL BÜL . . . . . BÜL BÜL . . . . . BÜL BÜL . . . . . BÜL BÜL . . . . . BÜL BÜL . . . . . BÜL

YAN ĞI NAM BÜL BÜL . . . . . DERT Lİ YEM . BÜL . BÜL . . . . .
YAN ĞI NAM BÜL BÜL . . . . . DERT Lİ YEM . BÜL . BÜL . . . . .

I.
Bugün vardım dost bağına
Ne hoş öter çüşun bülbül
Açılmış güller müzeyyen
Yâ nedir telâşın bülbül

II.
Bülbülün çektiği zârdır
Arada vasıta hârdır
Hakk'ın dört bin ismi vardır
Sende mevcüt meşkın bülbül

III.
Bülbülün çektiği ahtır
Aşkın sırrına âğahtır
Murâdın Cemâullahtır
Sümmân olsun eşin bülbül

Eser, kırık havadır.

Sümmani, bu eseri Narman'lı Edhem Baba'nın vefâtı üzerine söylemiştir.

Bir Gün Vardım Dost Bağına⁶⁴

*Bir gün vardım dost bağına
Ne hoş öter cûşun bülbül
Açılmış güller müzeyyen
Yâ nedir telâşın bülbül*

*Bülbülün çektiği zârdır
Arada vasıta hârdır
Hakk'ın dört bin ismi vardır
Sende mevcûd meşkın bülbül*

*Bini Tevrat'ta beyândır
Bini Zebâr'da ayândır
Dört kitapta dört bin tamdır
Dumânlıdır başın bülbül*

*Bülbülün ne fikri vardır
Dâim hamd u şükrü vardır
Dört bin isme zikri vardır
El zanneder kuşun bülbül*

*Bülbüllün çektiği âhdır
Aşkın sırrına âgâhtır
Murâdı cemâllullâhtır
Akar gözden yaşın bülbül*

64- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 573

*Sen bülbülsün doğru râhta
Arzun var Cemalullâhta
Artar feyzin sebergâhta
Kimse bilmez işin bülbül*

*Bülbüller hayâl bâbında
Nûşum var aşkın âbında
Dâim sen rıza bâbında
Sümmân olsun eşin bülbül*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 16/A

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Kangal/SİVAS

CEYLAN GİBİ GÖZÜN SÜZEN SEVDİĞİM

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Halis DÖNMEZ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

(Saz . . . . .)

CEY LAN Gİ Bİ GÖ ZÜN Saz . . SÜ ZEN SEV Dİ ĞİM Saz . .

BİR TAN RI SE LA MIN Saz . . . VER MEZ Mİ Sİ NİZ Saz . .

MEV LAM Sİ Zİ SÜS İ Saz . . ÇİN Mİ YA RAT MIŞ Saz . .

BİZ GEL DE ME YİN CE Saz . . GEL MEZ Mİ Sİ NİZ Saz . .

HAY DAR HAY DAR HAY DAR Saz . . GEL MEZ Mİ Sİ NİZ Saz . .

Saz . . . . .

CEYLAN GİBİ GÖZÜN SÜZEN SEVDİĞİM

GUR BE TE . Gİ . DEN LER Saz . A ZI . ĞİN . A LIR Saz .

Kİ Mİ Sİ . Gİ . DER DE Saz . Kİ Mİ . Sİ . KA LIR Saz .

Kİ Mİ SE . VAP . İ ÇİN HAY DAR KÂ BE . YE . VA RIR Saz .

KÂ BE KA . PI . NIZ DA Saz . BİL MEZ . Mİ . Sİ NİZ Saz .

HAY DAR HAY . DAR . HAY DAR Saz . BİL MEZ . Mİ . Sİ NİZ Saz .

Â ŞIK O LUP AŞ . KA Saz . . DÜŞ MEK MU RAT . TIR Saz . .

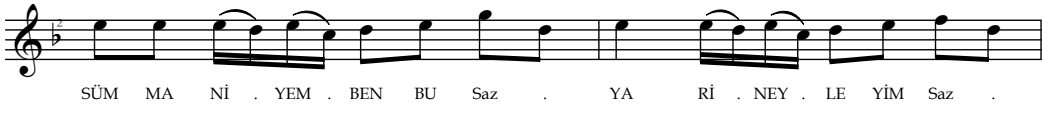
BU GÜN DÜN YA YA . RIN Saz . . AH RET GE REK . TİR Saz . .

BİR GÖ NÜL YAP MA . Sİ Saz . . YÜZ BİN SE VAP . TIR Saz . .

CEYLAN GİBİ GÖZÜN SÜZEN SEVDİĞİM

3

CEYLAN GİBİ GÖZÜN SÜZEN SEVDİĞİM

4

HAY DAR HAY DAR HAY DAR . GEL MEZ . Mİ Sİ NİZ

htsumbullu

I

Ceylan gibi gözün süzen sevdiğim
 Bir tanrı selamı vermez misiniz?
 Mevlam sizi süs için mi yaratmış
 Biz gel demeyince gelmez misiniz?

II

Gurbete gidenler azığın alır
 Kimisi giderde kimisi kalır
 Kimi sevap için kâbeye varır
 Kâbe kapınızda bilmez misiniz?

III

Âşık olup aşka düşmek murattır
 Bugün dünya yarın ahiret gerektir
 Bir gönül yapması yüz bin sevaptır
 Siz sevap yapmasını bilmez misiniz?

IV

Sümmânî'yem ben bu yâri neyleyim
 Başım alıp diyar diyar gideyim
 Yarın mahşer günü dava edeyim
 Siz mahşer yerine gelmez misiniz?

Eser, kırık havadır.

16/A ve 16/B adlı eserler, anonim olarak seslendirilen *Ceylan Gözlerine Kurban Olduğum* adlı eserin ezgisel varyantlarıdır. Güftede farklılıklar sözkonusudur.

El Ele Vermiş de Gelen Güzeller⁶⁵

*El ele vermiş de gelen güzeller
Bir Tanrı selâmın vermez misiniz?
Mevlâm sizi süs için mi yaratmış
Gel deyince bir yol gelmez misiniz?*

*Gurbete gidenler azığın alır
Kimisi döner geri kimin kalır
Kimi sevap için Kâbe'ye varır
Kâbe kapınızda bilmez misiniz?*

*Karadır kaşınız yaydan nic'olur
Bugün dünyâ yarın ahret nic'olur
Bir gönül yapması yüzbin hac olur
Siz gönül yapmasın bilmez misiniz?*

*Sümmâni'yem ben bu derdi niderim
Başım alıp diyar diyâr giderim
Yarın mahşer günü dava edeyim
Siz mahşer yerine gelmez misiniz?*

65- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 548

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 16/B

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

EL ELE VERMİŞ DE GELEN GÜZELLER

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

I.
El ele vermiş de gelen güzeller
Bir Tanrı selâmın vermez misiniz?
Mevlâm sizi süs için mi yaratmış
Biz gel demeyince gelmez misiniz?

II.
Gurbete gidenler azağın alır
Kimisi giderde kimisi kalır
Kimi sevap için Kâbe'ye varır
Kâbe kapınızda bilmez misiniz?

III.
Karadır kaşınız yayda nic'olur
Gider bu güzellik bir gün hiç olur
Bir gönül yapması yüz bin hac olur
Siz gönül yapmayı bilmez misiniz?

IV.
Sümmâni'yem ben bu derdi niderim
Başım alır diyâr diyâr giderim
Yârın mahşer günü dava ederim
Siz mahşer yerine gelmez misiniz?

Eser, kırık havadır.

El Ele Vermiş de Gelen Güzeller⁶⁶

*El Ele Vermiş de Gelen Güzeller
Bir Tanrı selâmın vermez misiniz?
Mevlâm sizi süs için mi yaratmış
Gel deyince bir yol gelmez misiniz?*

*Gurbete gidenler azağın alır
Kimisi döner geri kimin kalır
Kimi sevap için Kâbe'ye varır
Kâbe kapınızda bilmez misiniz?*

*Karadır kaşınız yaydan nic'olur
Bugün dünyâ yarın ahret nic'olur
Bir gönül yapması yüzbin hac olur
Siz gönül yapmasın bilmez misiniz?*

*Sümmâni'yem ben bu derdi niderim
Başım alıp diyar diyâr giderim
Yarın mahşer günü dava edeyim
Siz mahşer yerine gelmez misiniz?*

66- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 548

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 17

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

ÇÂR ANASIRDAN HALKETTİ TÂ EZEL HAK ADEMİ

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

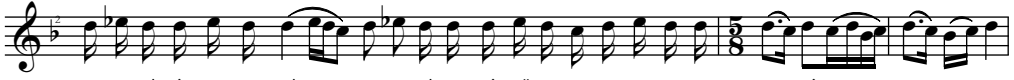
AH YAR EY YAR EY ÇÂR A NA SIR DAN HALK ET Tİ TÂ E ZEL HAK A DE Mİ
YA KU BA HAS RET LİK VER Dİ YU SÜP U KE NAN İ ÇİN

CEN NET TEN SÜR GÜN ET Tİ LER HÂ KE BAS TI KA . DE Mİ . . . GEL . GEL . GEL
Cİ HÂ Nİ SU YA GARK ET Tİ NU HA YUZ DÜR DÜ . GE Mİ . . . GEL . GEL . GEL

Saz . . . . . ÇIK TI SA REN DİP DA ĞI NA YAR . . YAR . . . YAR EY YAR EY . .
DERSÜM MÂ Nİ MU HAB BET TEN YAR . . . YAR . . . YAR EY YAR EY . .

A HU Fİ GÂN EY LE Dİ . . . AF FET Tİ MEV LÂ GÜ NAHİN MURAT AL DI EN . CÂ MI . . . OF . OF . OF
HÂ SİL OL DU MUHAMMED . . . A NİN İ ÇİN VAR EY LE Dİ ON SE KİZ BİN Â . LE Mİ . . . OF . OF . OF

Saz . . . . . ÇIK TI SA REN DİP DA ĞI NA A HU Fİ GÂN EY LE Dİ
DERSÜM MÂ Nİ MU HAB BET TEB HÂ SİL OL DU MU HAM MED . . . . .

AF FET Tİ MEV LÂ GÜ NA HI MU RAT AL DI EN . CÂ MI . . . GEL . GEL GEL
A NİN İ ÇİN VAR EY LE Dİ ON SE KİZ BİN Â . LE Mİ . . . GEL . GEL GEL

Çâr anasırdan halketti tâ ezel Hak Ademi
Cennetten sürgün ettiler hâke bastı kademi

Çün Yunus'u yuttu semek kaldı ummân içinde
Gece gündüz ricâ etti dedi gönder çâremi

Çıktı Sarendip Dağ'na âh u figân eyledi
Affetti Mevlâ günahın murat aldı encâmı

Geçirmeyip namazını borcunu edâ eyledi
Getirmedi lisânına asla dünyâ kelâmı

İsmail sahrada doğdu çünkü Hacer anadan
Ayağını yere vurup izhâr etti zemzemi

Yakub'a hasretlik verdi Yusuf-u Kenan için
Cihânı suya gark etti Nuh'a yüzdürdü gemi

Camasıb ki nüş eyledi Şâhmârân şerbetinden
Cümle çiçek sadâ verip anda yaptı merhemi

Der Sümmânî muhabbetten hâsıl oldu Muhammed
Ann için var eyledi on sekiz bin âlemi

Bu eser, THM'de hem uzun hava hem de kırık havaların aynı eser içerisinde birlikte kullanıldığı karma havalardandır.

Çâr Anasırdan Halketti Tâ Ezel Hak Ademi⁶⁷

*Çâr anasırdan halketti tâ ezel Hak Ademi
Cennetten sürgün ettiler hâke bastı kademi*

*Çıktı Sarendip Dağı'na âh u figân eyledi
Affetmez Mevlâ günahın murat aldı encâmı*

*İsmail sabrada doğdu çünkü Hacer anneden
Ayağını yere vurup izhâr etti zemzemi*

*Camasıb ki cûş eyledi Şâhmârân şerbetinden
Cümle çiçek sadâ verip anda yaptı merhemi*

*Çün Yunus'u yuttu semek kaldı ummân içinde
Gece gündüz ricâ etti dedi gönder çâremi*

*Geçirmeyip namazını borcunu edâ eyledi
Getirmedi lisânına asla dünyâ kelâmı*

*Yakub'a hasretlik verdi Yusuf-ı Kenan için
Cihânı suya gark etti Nuh'a yüzdürdü gemi*

*Der Sümmânî muhabbetten hâsıl oldu Muhammed
Anın için var eyledi on sekiz bin âlemi*

HİKÂYESİ⁶⁸

Narman'a vergileri toplamak üzere tahsildar gelir. Tahsildar muhtar ve Narman'ın ileri gelenlerinden Süleyman Ağa ile birlikte muhtarlıkta bir köşe kurar ve sıra ile halktan para alıp makbuz keser. O esnada içeriye gittiği yerlerde kendini

67- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 627

68- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 38

Sümmani diye tanıtan Aşık Sefilî lakayt şekilde içeri girer. Sefilî'nin tavır ve davranışlarından pek hoşlanmayan tahsildâr muhtara bunun kim olduğunu sorar. O da onun aşık olduğunu söyler. Tahsildâr Sefilî'ye dönerek:

-*Sen aşık mısın?*

-*Evet!*

-*Sana bir soru soracağım. Eğer bilirsen borcunu sileceğim. Yok eğer bilemezsen de iki katını alacağım. Rızı mısın?*

Sefilî kendinden emin şekilde "*Evet*" deyince tahsildâr:

-*Söyle bakalım Muhammed neden hasıl oldu?*

Sefilî düşünür, taşınır birkaç şey söyler. Ama tahsildâr Sefilî'nin sözlerini doğru kabul etmez.

-*Bilemedin. Şimdi ver bakalım iki lira. Sefilî ezilir, büzülür. Bu durum Muhtarı ve Süleyman Ağayı da üzer.*

Tahsildârın karşısında mahcup duruma düşmek onları da derinden üzer. Tahsildâr bir böbürlenme ile:

-*Efendim böyle aşıklara, başı sarılı hocalara pek inanıp güvenmeyin. Hepsinin durumu da bunun gibidir.*

Tahsildârın bu sözleri Süleyman Ağayı iyice çileden çıkarır. Yanındaki birini yanına çekerek gidip hemen Sümmani'yi bulup getirmesini söyler. Adam köye gelir ve Süleyman Ağanın selamını Sümmani'ye söyledikten sonra, Ağanın sazını alıp acilen Narman'a gelmesini istediğini söyler. Bunun üzerine Sümmani sazını alarak Narman'a gelir. Binadan içeri girerken sazını da bir köşeye saklar. Selam verir. Tahsildâr gelen Sümmani'nin kim olduğunu sorunca, Ağa biraz gururlu bir ses tonuyla:

-*Bu da bizim âştığımız Sümmani'dir.*

Aşık lafını duyan tahsildâr Sümmani'ye:

-*Aynı soruyu sana da sorayım aşık?*

Sümmani gayet salim bir üslupla:

-*Sorunuz. Eğer bildiğimiz şeyse söyleriz. Bilmediğimiz ise öğreniriz. Biz bildiğimizin âlimi bilmediğimizin talibiyiz.*

-*O zaman söyle bakalım, Muhammed neden hasıl oldu?*

Sümmani, tahsildâra:

-*Şurda bir sazım var onu alayım söyleyeyim.*

Sümmani'ye sazını uzatırlar. Sazı eline alan Sümmani "*Çâr anasırdan halketti tâ ezel Hak Ademi*" adlı eseri söylemeye başlar.

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 18

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

ERVÂH-I EZELDE TAKSİM BÂBINDA

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

ER VÂ HI E ZEL DE . . . . . TAK SİM . . . . . BÂ . BIN . DA .
DE GİL DIR SÜM MÂ Nİ . . . . . BU SİR . . . . . RA . Â . GÂH .

HER KE SE BİR TÜR LÜ . . . . . İH SÂN . . . . . E . DER LER . . . . . Kİ Mİ LE . Rİ . GE ZER . . . . .
FAY DA VER MEZ GE ÇEN . . . . . GÜ NE . . . . . Â . HU VÂH . . . . . İS TER SEN . GE . DÂ OL . . . . .

HA YÂL . HÂ . BIN . DA . . . . . Kİ Mİ Nİ . TAH . TİN DA . . . . . SUL TÂN E DER LER .
İS TER . PÂ . Dİ . ŞÂH . . . . . SO NUN DA . HÂK . İ . LE . . . . . YEK SÂN E DER LER .

Kİ Mİ LE Rİ GE ZER . . . . . HA YÂL . HÂ . BIN DA . . . . . Kİ Mİ Nİ . TAH . TİN DA . . . . .
İS TER SEN GE DÂ OL . . . . . İS TER . PÂ . Dİ ŞÂH . . . . . SO NUN DA . HÂK . İ . LE . . . . .

SUL TÂN . . . . . E . DER . LER . . . . . Kİ Mİ Nİ TAH TİN DA . . . . . SUL TÂN E DER LER
YEK SÂN . . . . . E . DER . LER . . . . . SO NUN DA HÂK İ LE . . . . . YEK SÂN E DER LER

I.
Ervâh-ı ezelde taksim bâbında
Herkesi bir türlü ihsân ederler
Kimileri gezer hayâl hâbında
Kimini tahtında sultân ederler

II.
Adamın söz ile bağrın ezerler
Aheste aheste râha düzerler
Elden ele kabdan kaba süzerler
Yoğururlar sonra insan ederler

III.
Değildir Sümmâni bu sırâ âğâh
Fayda vermez geçen güne âh u vâh
İstersen gedâ ol ister pâdişâh
Sonunda hâk ile yeksân ederler

Eser, kırık havadır.

Ervâh-ı Ezelde Taksim Bâbında⁶⁹

*Ervâh-ı ezelde taksim bâbında
Herkes bir türlü ihsân ederler
Kimiler gam çeker hayâl hâbında
Kimini tabtında sultân ederler*

*Adamın söz ile bağrın ezerler
Aheste âheste râha düzerler
Elden ele kabdan kaba süzerler
Yoğururlar sonra insan ederler*

*Gene tazeledin köhne yâramı
Herkesin bir güne arzu merâmı
Kimse görmez gözündeki kirânı
El gözünde çöpü destân ederler*

*Sümmânî değilsin her işe âgâh
Fayda vermez geçen güne âh u vâh
İstersen gedâ ol ister pâdişâh
Sonunda hâk ile yeksân ederler*

69- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 434

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 19

YÖRESİ
ERZURUM

KİMDEN ALINDIĞI
İhsan YAVUZER

ERVÂH-I EZELDE LEVH-İ KALEMDE

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

DERLEME TARİHİ
2015

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

§

(Saz . . . . .)

ER . VÂ HI E ZEL DE LEV Hİ KA LEM DE LEV Hİ . KA LEM DE .
DÖ . NER Mİ KAV LİN DEN SİT Kİ SA DİK LAR SİT Kİ . SA DİK LAR .

BU BE . NİM BAH Tİ Mİ . . . KA RA YAZ . . . DI LAR Saz . . . . .
DOS TU . NAN DOST OL DU . . . BAĞ RI YA . . . NİK LAR

GÖ . NÜL PE Rİ ŞAN DIR DEV Rİ Â LEM DE DEV Rİ . Â LEM DE .
AŞK . KAY DI NA GEÇ Tİ BUN CA Â ŞİK LAR BUN CA . Â ŞİK LAR .

BİR GÜ . NÜ MÜ YÜZ BİN . . . ZÂ RE YAZ . . . DI LAR Saz . . . . .
SÜM MÂ . Nİ Yİ DER KE . . . NÂ RA YAZ . . . DI LAR

GÖ . NÜL PE Rİ ŞAN DIR DEV Rİ . Â . . . LEM . DE
AŞK . KAY DI NA GEÇ Tİ BUN CA . Â . . . ŞİK . LAR

BİR GÜ . NÜ MÜ YÜZ . BİN ZÂ RE . YAZ DI LAR Saz . . . . .
SÜM MÂ . Nİ Yİ DER . KE NÂ RA . YAZ DI LAR

ERVÂH-I EZELDE LEVH-İ KALEMDE

GÖ . NÜL PE Rİ ŞAN DIR DEV Rİ . Â . . LEM . DE
AŞK . KAY DI NA GEÇ Tİ BUN CA . Â . . ŞIK . LAR

BİR GÜ . NÜ MÜ YÜZ . BİN ZÂ RE . YAZ DI LAR Saz . . . . .
SÜM MÂ . Nİ Yİ DER . KE NÂ RA . YAZ DI LAR

htsumbullu

I.
Ervâh-ı ezelde levh-i kalemde
Bu benim bahtımı kara yazdılar
Gönül perişandır devr-i âlemde
Bir günümü yüz bin zâre yazdılar

II.
Bulmadık şâdlığın irâdesini
Çekerim bu gamın ziyâdesini
Herkes dosta verdi ifâdesini
Bizimkini ürtüzgâra yazdılar

III.
Döner mi kavlinden sıdk-ı sadıklar
Dostunan dost oldu bağı yanıklar
Aşk kaydına geçti bunca âşıklar
Sümmâni'yi der kenâra yazdılar

Eser, kırık havadır.

TRT THM Repertuarında olan 3851 no'lu *Ervâb-ı Ezelde Levhî Kalemde* adlı eser ile melodik benzerlik göstermektedir. Eser 7 zamanlı icra edilmiştir. Farklılık, bu eserde usul değişikliğinin olmamasıdır.

Ervâh-ı Ezelde Levh ü Kalemde⁷⁰

*Ervâb-ı ezelde levh ü kalemde
Bu benim bahtımı kara yazdılar
Gönül perişandır devr-i âlemde
Bir günümü yüz bin zâre yazdılar*

*Bulmadık şâdlığın irâdesini
Çekerim bu gamın ziyâdesini
Herkes dosta verdi ifâdesini
Bizimkini rûzigâra yazdılar*

*Aşk benimle eyler dâim kalmakâl
Dahi sabretmeye kalmadı mecâl
Derdim taksimdâra kıldım arzuhâl
Dedi neynim bahtın kara yazdılar*

*Gönlüm gülşeninde hâr oldu diye
Hasretlik cismimde var oldu diye
Sevdiğim sevdiğim pîr oldu diye
Erbâb-ı garazlar yâre yazdılar*

*Ne var bu sevdânın nihâyetinde
Gönül gezer yârin vilâyetinde
Herkes diyârında muhabbetinde
Bilmem bizi ne civâra yazdılar*

*Döner mi kavlinden sıdk-ı sadıklar
Dostunan dost oldu bağı yanıklar
Aşk kaydına geçti bunca âşıklar
Sümmânî'yi bir kenâra yazdılar*

70- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 408

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 20/A

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

GEZME TAŞRADA EY GÖNÜL

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz)

1. 2.

GEZ ME TAŞ RA DA EY . GÖ . NÜL DER DİN DE VA SI SEN . DE . DİR
SÜM MÂN SEÇ A ĞI KA . RA . DAN AĞ YÂR LAR ÇIK SIN A . RA . DAN

İS TER AĞ LA İS TER . SEN . GÜL YÂ RİN SEV DÂ SI SEN . DE DİR . YÂ RİN SEV . DA . SI SEN DE DİR
BU KÂ İ NA TI YA . RA . DAN GÜ ZEL MEV LÂ SI SEN . DE DİR . GÜ ZEL MEV . LÂ . SI SEN DE DİR

İS TER AĞ LA İS TER . SEN . GÜL YÂ RİN SEV DÂ SI SEN . DE . DİR
BU KÂ İ NA TI YA . RA . DAN GÜ ZEL MEV LÂ SI SEN . DE . DİR

YÂ RİN SEV DÂ SI SEN . DE DİR . E FEN DİM . GEL GEL
GÜ ZEL MEV LÂ SI SEN . DE DİR . E FEN DİM . GEL GEL

hsumbullu

I.

Gezme taşrada ey gönül
Derdin devası sendendir
İster ağla istersen gül
Yârin sevdâsı sendendir

II.

Sümmân seç ağı karadan
Ağyârlar çıksın aradan
Bu kâinatı yaradan
Güzel mevlâsı sendendir

Eser, kırık havadır.

20/A ve 20/B no'lu eserler, güfte varyantlı ezgiler olup TRT THM Reper-tuarında olan 3627 no'lu Arayı Arayı Bulsam İzini adlı eser ile melodik benzerlik göstermektedir.

Gezme Taşrada Ey Gönül

Gezme taşrada ey gönül

Derdin devası sendedir

İster ağla istersen gül

Yârin sevdâsı sendedir

Sümmân seç ağı karadan

Ağyârlar çıksın aradan

Bu kâinatı yaradan

Güzel mevlâsı sendedir

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 20/B

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

MERHEM KABUL ETMEZ AŞKIN ÇIBANI

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

1. 2.

) MER HEM KA BUL ET MEZ . . . . . AŞ . . . KIN ÇI BA NI . . . . .
SÜM MÂ Nİ YEM HER MES . . . . . LÊ . . . GİN HÂ RA Bİ . . . . .

TEN İ ÇİN DE CÂ NA . . . . . BA TA GÖ RE SİN . . . . . BA TA GÖ . . RE SİN (Saz . . . . .
BEN TÜR KEM NE A CEM . . . . . NE DE A RA Bİ . . . . . NE DE A . . RA Bİ

) DAM LA SA DA MA ĞA . . . . . BİR . . KAT . RE NE . Mİ . NE . Mİ
BE Nİ MEC NÜN ET Tİ . . . . . KUD . . RET . ŞA RA BI . . . . .

1. 2. %

DAL GA SI UM MÂ NA . . . . . KA TA GÖ . . RE SİN (Saz . . . . . KA TA GÖ . . RE SİN . .
SEN DE O LEZ ZE TE . . . . . YE TE GÖ . . RE SİN . . YE TE GÖ . . RE SİN . .

I.
Merhem kabul etmez aşkın çıbanı
Ten içinde cânâ bata göresin
Damlasa damağa bir katre nemi
Dalgası ummâna kata göresin

II.
Bir güzel sevmişem misl-i lâ-nezir
Edâlı cilveli hükümdar vezir
Ledünni ilminin bahridir Hızır
Elini elinden tuta göresin

III.
Sümmânî'yem her mesleğin hârâbî
Ben Türkem ne Acem ne de Arâbî
Beni mecnûn etti kudret şarabı
Sen de o lezzete yete göresin

Eser, kırık havadır.

Merhem Kabul Etmez Aşkın Dikeni⁷¹

*Merhem kabul etmez aşkın dikeni
Ten içinde cânâ bata göresin
Damlasa damağa bir katre nemi
Dalgası ummâna kata göresin*

*Neden fehmi edersin merdi cömerdi
Bilen kişi yüz bin renge bölendi
Derler bana kolay sanma bu derdi
Derdin dert ehline çata göresin*

*Şitâ görmez bizim bâğın sünbülü
Nevrâğını tebdil etmez var gülü
Gönül bahçesinde aşkın bülbülü
Âh u figân ede öte göresin*

*Bir dilber sevmişim misl-i lâ-nazir
Edâlı cıvvelî hükümdâr vezir
İlm-i ledünninin bahridir Hızır
Yedinden ol yedi duta göresin*

*Bu ticâret hangi kârda bulunur
Az avratta çoğu erde bulunur
Ne aselde ne sükkârda bulunur
Bâğında bir yemiş bite göresin*

*Sümmânî'yem her mesleğin hârâbî
Ben Türkem ne Acem ne de Arâbî
Beni mecnûn etti aşkın şarabî
Sen de bu lezzete yete göresin*

71- Erkal, Abdulkadir (2015). *Aşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 448

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 21

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

GİTTİ ŞİTÂ GELDİ YAZLAR

GİT Tİ Şİ TÂ GEL Dİ . . . . . YAZ LAR . . . . .
N'OL DU SÜM MÂN SA NA . . . . . N'OL DU . . . . .

HAS RET YO LUM SE Nİ . . . . . GÖZ LER . . . . .
SA RAR DI GÜL BEN ZİN . . . . . SOL DU . . . . .

CÂ NİM KUR BAN Sİ ZE . . . . . KIZ LAR . . . . .
KA ROS MA NA GE LİN . . . . . OL DU . . . . .

SÖY LE YÂ RİM İ ÇİZ . . . . . DE Mİ . . . . .
YOK TUR YÂ RİN İ Çİ . . . . . MİZ DE . . . . .

Sümmânî
Gitti şitâ geldi yazlar
Hasret yolun seni gözler
Cânım kurban size kızlar
Söyle yârim içizde mi?

Kızlar
Alah Allâh bu ne gündür
Derdimiz doksandır bindir
Biz ne bilah yârin kimdir
Yoktur yârin içimizde

Sümmânî
Bu yollar size yol mudur?
Sümmânî size kul mudur?
Bir söylen diliz lal mudur?
Söyle yârim içizde mi?

Kızlar
N'oldu Sümmân sana n'oldu
Sarardı gül benzın soldu
Kara Osmân'a gelin oldu
Yoktur yârin içimizde

Eser, kırık havadır.

Gitti Şitâ Geldi Yazlar⁷²

Sümmani

*Gitti şitâ geldi yazlar
Hasret yolum seni gözler
Cânım kurban size kızlar
Söyle yârim içizde mi?*

*Yol üstünde törelisiz
Bilmiyorum nerelisiz
Hangi köyün maralisiz
Söyle yârim içizde mi*

*Bu yollar size yol mudur?
Sümmâni size kul mudur?
Bir söylen diliz lal mudur?
Söyle yârim içizde mi?*

*Kızlar
Alah Allâh bu ne gündür
Derdimiz doksandır bindir
Biz ne bilah yârin kimdir
Yoktur yârin içimizde*

*Sümmani
Bahçelerde güller septi
Bülbüllerin bu feryâdı
İsmi güzel Mine adı
Söyle yârim içizde mi?*

72- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 568

Kızlar

*Yâd eller gülün derdiler
Herkes murâda erdiler
Sevgilin yâda verdiler
Yoktur yârin içimizde*

Sümmani

*Kızlar bağrım ettiz talan
Hak aşkına deme yalan
Sevdiğimi kimdir alan
Söyle yârim içizde mi?*

Kızlar

*N'oldu Sümmân sana n'oldu
Sarardı gül benzini soldu
Kara Osmân'a gelin oldu
Yoktur yârin içimizde*

Sümmani

*Dilber yanağın âl olsun
Söyleyeni hal hal olsun
Ağzında dilin lal olsun
Söyle yârim içizde mi?*

Kızlar

*Vah bu kaldı bahtı kara
Âşık salma intizâra
Ne yanarsan kötü yâra
İşte göçtü içimizden*

HİKÂYESİ⁷³

Sümmani-Gülperi hikâyesinden alıntıdır...

Uzun bir müddet yine gurbette kalan Sümmani, köyüne döndüğünde ana ve babasının bu dünyadan göçmüş olduğunu görünce iyice yalnızlığa kapılır. Artık köyde hiç kimsesi kalmamıştı. Bu üzüntü içinde Narman'a teyzesi yanına gider. Bir müddet burada kalır. Sümmani, eve gidip gelirken sokakta adı Münevver olan ve yakınları tarafından Mine diye çağrılan bir kız görür. Bu kızın yüzü Gülperi'ye benzemektedir. Bu benzerlikten dolayı Sümmani de Mine'ye karşı bir hayranlık doğmaya başlar. Teyzesi Sümmani'nin evlenmesi için sürekli baskı yapar. Artık yaşının gelip de geçtiğini ve bir yuva kurması gerektiğini her defasında söyler. Bu ısrarlara dayanamayan Sümmani:

-O zaman şu karşıdaki kıızı iste, der.

Teyzesi kıızı zaten yakından tanımaktadır. Mine'nin babası vefat etmiş, annesi ile yaşamaktadır. Teyzesi Sümmani'den de bu cevabı aldıktan sonra hemen gider ve Mine'yi ister. Mine'nin anası razı görünse de, usulen büyüklere de danışmak gerektiğini söyler. Sümmani'nin Mine'yi istettiği kısa sürede herkesin kulağına gider. Mine'nin amcası olan Kara Osman Ağa da Mine'yi kendi oğluna almak niyetindeydi. Bu haberi duyunca biraz bozulur. Bir gün yolda Sümmani ile karşılaşır. Selam hatırdan sonra, olayın doğruluğunu öğrenmek için Sümmani'nin ağzını aramaya başlar. Sümmani de olanları anlatır. Osman Ağa:

-Senin düğününü ben yapacağım. Lakin sen Erzurum'a git düğün hazırlarını tamamla, eksikliklerini gider ve gel, düğünü kuralım.

Bu habere sevinen Sümmani hiç vakit kaybetmeden atına atlayarak Erzurum'un yolunu tutar. Erzurum'da birkaç gün kalarak bütün ihtiyaçlarını karşılar. Bu arada Sümmani'yi Erzurum'a gönderen Osman Ağa hiç vakit kaybetmeden Mine'yi kendi oğluna nişanlar. Her şeyden habersiz mutlu şekilde Narman'a doğru gelen Sümmani, kasabanın girişinde tarlada çapa yapan kızları görür ve onlara Mine'yi sorar:

Gitti şitâ geldi yazlar

Hasret yolum seni gözler

Cânım kurban size kızlar

Söyle yârim içizde mi

...

73- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmani Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 166

Kızlar:

Mahbûb kâldı bahtı kara

Âşık salma intizara

Ne yanarsan göçen yâra

İşte göçtü içimizden

Bu haber üzerine yıkılan Sümmâni olduğu yere yığılır kalır. Sazını eline alır ve şunları söyler:

Eyleyin bacılar durun analar

Cânân burda yok olduğun bilmedim

Şimdi şem'a yanar pervâneler

Kader bende yok olduğun bilmedim

Yazın dertlerimi bir kalem ile

Ağ kâğıt üstüne hoş kelâm ile

Benden yâre gidin bir selam ile

Hayf ya da yâr olduğun bilmedim

Soldu Sümmâni'nin gonca gülleri

Ördek uçtu virân kaldı gölleri

Bize nasip oldu gurbet elleri

Çöl olacak vilâyette gülmedim

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 22

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
ERZURUM

GÖNÜL SENİN İLE KÂVİL EDELİM

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Mehmet Ali ALPAY

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

§

(Saz . . . . .)

1. 2.

GÖ NÜL SE . NİN . İ LE . . . . . KÂ VİL . . E DE YİM . . . .
AK LIN SA . NA . SEN AK . . . . . LI NA . . YAR İ SEN . . . .

YA SEN YAR . DAN . YA BEN . . . . . SER DEN . . GE ÇE LİM . . . .
NA Sİ HA . TİM . DİN LE . . . . . BE NİM . . ER İ SEN . . . .

YA LAN . SÖ . ZÜ . ÇÜ RÜK . . . . . FİK . Rİ . NE . DE . LİM . . . .
SÜM MA . Nİ . DER . ŞAD O . . . . . LA . YİM . DER . İ . SEN . . . .

1. 2. §

YA . SEN . YAR . DAN . YA BEN . . . . . SER DEN . GE ÇE LİM Saz . . . . . SER DEN . GE ÇE LİM . . . .
YA . SEN . YAR . DAN . YA BEN . . . . . SER DEN . GE ÇE LİM . . . . . SER DEN . GE ÇE LİM . . . .

hsunbullu

I
Gönül senin ile kâvil edelim
Yâ sen yârdan yâ ben serden geçelim
Yalan sözü çürük fikri nedelim
Yâ sen yârdan yâ ben serden geçelim

II
Kerem eyle dost cânım tendedir
Kıymetin bilmeyen bir yar bendedir
Suç senindir ama günâh kimdedir
Yâ sen yârdan yâ ben serden geçelim

III
Aklın sana sen aklına yâr isen
Nasihatim dinle benim er isen
Sümmânî der şâd olayım der isen
Yâ sen yârdan yâ ben senden geçelim

Eser, kırık havadır.

Gönül Senin İle Kâvil Edelim⁷⁴

*Gönül senin ile kâvil edelim
Yâ sen yârdan yâ ben senden geçeyim
Yalan sözü çürük fikri nedelim
Yâ sen yârdan yâ ben serden geçeyim*

*Sen sanırsın yâr imdâda erişir
Benim sinem aşk oduna tutuşur
Yeter çektim yâr kabrın yetişir
Yâ sen yârdan yâ ben serden geçeyim*

*Kerem eyle şimdi cânım tendedir
Kıymetin bilmez biryara bendedir
Suç senindir ama günâh bendedir
Yâ sen yârdan yâ ben serden geçeyim*

*Bir nâ-ehle sırrımızı açmadan
İkimiz de ecel câmin içmeden
Cân kuşu kafesten çıkıp uçmadan
Yâ sen yârdan yâ ben serden geçeyim*

*Aklın sana sen aklına yâr isen
Nasihatim dinle benim er isen
Sümmânî der şâd olayım der isen
Yâ sen yârdan yâ ben senden geçeyim*

74- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 366

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 23

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

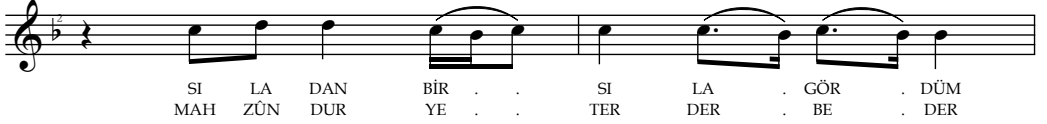
YÖRESİ
Narman/ERZURUM

GURBETTEN GELDİM VATANA

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Hüseyin SÜMMANİOĞLU

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

I.
Gurbetten geldim vatana
Sıladan bir sıla gördüm
Uğradım bir lâ mekâna
Kal'adan bir kal'a gördüm

II.
Gezerken açtım bir bâbı
Oldum o mescide tabî
Hacerden değil mihrâbî
Cilâdan bir cilâ gördüm

III.
Lâyık olsa Sümmân kemter
Mahzûndan beter derbeder
Arar iken mahbûb dilber
Alâdan bir alâ gördüm

Eser, kırık havadır.

Gurbetten Geldim Vatana⁷⁵

*Gurbetten geldim vatana
Sıladan bir sıla gördüm
Uğradım bir lâ mekâna
Kal'adan bir kal'e gördüm*

*Uydum sözü gerçeklere
Döndüm özü göğçeklere
Haris oldum çiçeklere
Lâleden bir lâle gördüm*

*Gâh piyade gâh süvari
Orya müştâk cümle varı
Dedim sıvam bu duvarı
Maladan bir mala gördüm*

*Gezerken açtım bir bâbı
Oldum o mescide tabi
Hacerden değil mihrâbi
Cilâdan bir selâ gördüm*

*Lâyık olsa Sümmân kemter
Mahzûndan yeter derbeder
Arar iken mahbûb dülber
Elâdan bir alâ gördüm*

75- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 583

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 24

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

HAKİKÂT BÂBINDA BAĞRI YANIKLAR

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

HA Kİ KAT BÂ BIN DA BAĞ RI YA NIK LAR NIK LAR . .
E LES TÜ BEZ MİN DE LEB BEYK Nİ DA SI DA SI . .

DÂ İM BÂ Kİ GÖ NÜL GÖ ZÜ NEN Gİ DER
SE HER LER DEN GE LİR BÜL BÜL SE DA SI . .

DÖ NER Mİ KAV LİN DEN SID KI SA DİK LAR
CUM LE NİN AH RE TE VAR HE Dİ YE SI . .

DOS TU NA DOST DOĞ RU SÖ ZÜ NEN Gİ DER
Bİ ÇA RE SÜM MÂ Nİ SA Zİ NAN Gİ DER

htsmbullu

I.
Hakikat bâbında bağı yanıklar
Dâim bâki gönül gözünen gider
Döner mi kavlınden sıdk-ı sadıklar
Dostuna dost doğru sözünen gider

II.
Kalmaz bu dünyânın bayı gedası
Herkesin bir güne arzu hevesi
Dağların sefâsı bağın cilâsı
Devr olur devrânı yazınan gider

III.
Elestü bezminde lebbeyk nidası
Seherlerden gelir bülbül sedası
Cümlelerin ahrete var hediyesi
Bî çare Sümmânî sazınan gider

Eser, kırık havadır.

Reyhani'nin söylediği Çiçek adlı eser ile melodik benzerlik göstermektedir.

Hakikat Bâbında Bağrı Yanıklar⁷⁶

*Hakikat bâbında bağı yanıklar
Dâim bâki gönül gözünen gider
Döner mi kavlinden sıdk-ı sadıklar
Dostuna dost doğru sözünen gider*

*Kalmaz bu dünyânın bâyı gedâsı
Herkesin bir güne arzu hevesi
Dağların sefâsı bâğın cilâsı
Devr olur devrânı yazınan gider*

*Esrârın pinhân et düş olma dile
Tecelli bây olur sebep vesile
Bütün dünyâ senin olsa da bile
Ahır üç beş arşın bezinen gider*

*Zaman devroldukça çekilmez yası
Zikrullâh diyip sil kalbinden pası
Herkesin ahrette var hediyesi
Bu sefil Sümmân da sazınan gider*

76- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 427

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 25

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

HÂNSARAY DESTANI

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

(Vardım Kırım Ülkesine
Divânı Hânsarayın)

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

1.-2. KITA *a tempo*

(Saz . . . . .)

1.VAR DIM Kİ RİM ÜL KE Sİ NE Dİ VÂ Nİ HAN SA RA YIN . . . .
2.EH Lİ Â RIF SİD Kİ SÂ DİK SER Gİ RİF TAR OR DA DIR . . . .

GÖN LÜ MÜ MÜ ŞER REF ET Tİ DÖRT YA Nİ HAN SA RA YIN .
HER VE Sİ LE MÂ Hİ ÜZ RE GÜ ŞU AĞ YAR OR DA DIR .

GEL . GEL . Saz . . . . .
GEL . GEL .

GÖ RÜP BEN SEY RÂN EY LE DİM YAR . . . YAR . . . YAR EY YAR . EY
OL HA Bİ BİN SAN ÇAK TA DIR YAR . . . YAR . . . YAR EY YAR . EY

BÂ Ğİ Nİ BOS TA Nİ Nİ . . OL BAĞ Kİ Cİ HA NA BEN . ZER . .
ME LİK EJ DER OR DA DIR . . HİM ME Tİ ZA HİR O LUN . SUN . .

GÜL ŞE Nİ HAN SA RA YIN . GEL . GEL .
İR FÂ Nİ HAN SA RA YIN . GEL . GEL .

HÂNSARAY DESTANI

2

(Saz . . . . .)

3. KITA

3.VAR DIM PÂ Yİ TAHT YE Rİ NE BU GÖN LÜM SA FÂ İ LE . . . .

ŞÂH O MEV Kİ Yİ TERK ET MİŞ GÖR Nİ CE CE FÂ İ LE . GEL . GEL .

Saz . . . . .

SEY Rİ Mİ ZE SE BEP O LAN YAR . . . YAR . . . YAR EY YAR . EY

MU HAR REM US TA İ LE . . SÜM MÂ Nİ DEN KAL DI E . SER . .

DES TA Nİ HAN SA RA YIN . GEL . GEL .

Saz . . . . .

HÂNSARAY DESTANI

3

I.

Vardım Kırım ülkesine divanı Hânsarayın
Gönlümü müşerref etti dört yanı Hânsarayın
Görüp ben seyrân eyledim bağını bostanını
Ol bağ-ı cinâna benzer gülşanı Hânsarayın

II.

Ehl-i ârif sıdk-ı sâdık ser-giriftar ordadır
Her vesile mâhi üzre gûşu ağyâr ordadır
Ol hâbibin sancaktarı malik ejder ordadır
Himmeti zâhir olunsun irfânı Hânsarayın

III.

Vardım pâyitaht yerine bu gönlüm safâ ile
Şâh o mevkiyi terk etmiş gör nice cefâ ile
Seyrimize sebep olan Muharrem Usta ile
Sümmânî'den kaldı eser destânı Hânsarayın

Bu eser, THM'de hem uzun hava hem de kırık havaların aynı eser içerisinde birlikte kullanıldığı karma havalardandır.

Vardım Kırım Ülkesine Divânı Hânsarayın⁷⁷

*Vardım Kırım ülkesine divânı Hânsarayın
Gönlümü müşerref etti dört yanı Hânsarayın
Görüben seyrân eyledim bâğın bostanını
Ol bâğ-ı cinâna benzer gülşânı Hânsarayın*

*Ol sarayı bezetmişler ne güzel nâkış ile
Gören gözler hûn olup dolar çeşmi yaş ile
Limon portakal karpuzu ol elmas tıraş ile
Yemeden terk-i cân eylemiş sultânı Hânsarayın*

*Ehl-i ârif sıdk-ı sâdık ser-giriftâr ordadır
Her vesile mâhî üzere gûş u ağyâr ordadır
Ol hâbibin sancaktadır melik ejder ordadır
Himmeti zâhir olunsun irfânı Hânsarayın*

*Üç yüz elli beş talebe ders okurlar ihyası
Babr-i muhit gibi çoşar bu deminde kimyâsı
Dağistanlı bir müderris ol ilminde deryâsı
Sini otuz beş yaşında sultânı Hânsarayın*

*Yüz seksen mürşidân var bunların böyle işi
Kimi Rufâi Mevlevî kimi tarik-i Nakşî
Bâbında var selasil kullara mehenk taşı
Adamı mehenge çeker o cânı Hânsarayın*

*Vardık pâyitaht yerine gönlüm doldu harâret
Hamd olsun hamd u senâlar gözüm kıldi ziyaret
Bir ceylanın derisine yazılı o âyetül- beyyinât
Osmân-ı Zinnureyn yazmış bu hattı Hânsarayın*

77- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 722

*Yirmi dört odası var bilin bayı gedâsı
Ayeti hadisle yazılı her güne ifâdesi
Leğen ibrik peşrih ile sarılı seccâdesi
Sanarsın bugün sarılmış erkânı Hânsarayın*

*Altın gümüşten yaymışlar ne güzel hamamları
Sedre ser döşeli her yeri Horasan halıları
Yarı yanmış yarı sönmüş var altın şamdanları
Her tarafi cilâ vermiş rüşâmı Hânsarayın*

*Bana derler vasfedersen var mı bunun dabası
Bir hazineye mâliktir bir taşın pahası
Bâbında var bir bekçisi devirmiş ejderhası
İbtidâ hasmı oymuş düşmânı Hânsarayın*

*Gelip bir bir âlimleri hoş emir sarığ ile
Dost ile dost olmaktadır gezmenler fârîğ ile
Beş yüz elli beş efendim böyle bir tarih ile
O tarihe makam tutmuş makâmı Hânsarayın*

*Vardım pâyitaht yerine bu gönlüm safâ ile
Şâh o mevkîyi terk etmiş gör nice cefâ ile
Seyrimize sebep olan Muharrem Usta ile
Sümmânî'den kalsın eser destânı Hânsarayın*

HİKÂYESİ⁷⁸

Bir gece Sümmâni'nin rüyasına bir pîr gelerek Kırım'a bir seyahat yapmasını ister. Sümmâni yaşanan bunca olaylardan sonra bir yere çıkmak istemez. Yine Gülperi'nin ardından gitmek için izin istese de, pîr ona izin vermeyerek Kırım'a gitmesini ısrar eder. Sümmâni belki bunda bir hikmet vardır diyerek ertesi gün istemeye istemeye yola çıkar. Belki de Gülperi'yi orada bulacaktı da pîr onu evvelden haber verdi. Böyle nice hayaller kurarak Kırım'a doğru yola koyulur. Yolu Trabzon'a düşer. Polathaneli Aşık Kararı ile tanışır ve onunla atışmalar yapar. Trabzon'dan sonra

78- Erkal, Abdulkadir (2015). *Aşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 173

Kırım'a gelen Sümmani, Kırım sokaklarında dolaşırken bir fırıncıya uğrar. Fırıncı ise İspirli Muharrem Usta'dır.

Muharrem Usta, Sümmani'nin koşmalarından onun hemşerisi olduğunu anlar. Ona kim olduğunu, nereden geldiğini sorar. Sümmani başından geçenleri bir bir anlatır. Muharrem Usta Sümmani'nin namını daha önce duymuştu. Onu böyle zamansız, vakitsiz karşısında görünce çok şaşırır ve hürmet eder. Günlerden bir gün fırının tezgâhında otururlarken, Muharrem Usta Kırım'da bir saraydan bahseder. Sarayın kapısında bir taşın asılı olduğunu, içeri girmek isteyenler günahsız iseler girebildiklerini, günahı olanların ise gireceği sırada taşın başlarına vurduğunu anlatır. Muharrem Usta, Sümmani'yi saraya girmeye teşvik eder. Sümmani, evvelâ korkar ama sonra girmeye razı olur. Abdest alır ve kapıya korka korka yaklaşır. Yavaş yavaş taşın altına girer ve yürümeye devam eder. Taş başına inmeden içeri girer. Sarayın her yerini gezer, görmediği yer kalmaz. Taş inmeden dışarı çıkar. Muharrem Usta'nın yanına gelir. "Vardım Kırım ülkesine divanı Hansarayın" eseri ile birlikte gördüklerini oradaki halka anlatmaya başlar.

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 26

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

HER HAÇAN Kİ GİRDİN AŞK PAZARINA

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Havva ALTINOK

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

HER HA ÇAN Kİ GİR DİN AŞK PA ZA RI NA
SÜM MÂ Nİ BEN DE DİR YOL YA VA ŞI NA

SE REF AR BUR CU NU YIK TIN BEK TA ŞI
DER YA LAR DA YAN MAZ Dİ DEM YA ŞI NA (Saz . . . . .)

Ö ZÜN TES LİM ET TİN HAK Hİ SÂ RI NA
BU DEM İH VÂN LA RI SA RA BA ŞI NA

HAL KA ŞI NA PAR MAK TAK TIN BEK TA ŞI
TI Gİ MÜJ GÂN LA RI SOK TUN BEK TA ŞI

I.
Her haçan ki girdin aşk pazarına
Şeref ar burcunu yıktın Bektaşî
Özün teslim ettin hak hisârına
Halkasına parmak taktın Bektaşî

II.
Gönül ayrılamaz müptelasından
İsmin yad olmadı ten kalesinden
Maşukun diyârı Kerbelâsından
Kaza-i Narman'ı yıktın Bektaşî

III.
Sümmânî bendedir yol yavaşına
Deryâlar dayanmaz didem yaşına
Bu dem ihvânları sara başına
Tiğ-ı müjgânları soktun Bektaşî

Eser, kırık havadır.

Narman'da yaşanan "Bektaşî" adında bir kişinin ölümü üzerine yakılan bir türküdür.

Her Haçan Ki Girdin Aşk Pazarına⁷⁹

*Her haçan ki girdin aşk pazarına
Şeref ar burcunu yıktın Bektaşî
Özün teslim ettin hak hisârına
Halkasına parmak taktın Bektaşî*

*Olur mu görüşmek dâr-ı dünyada
Gündüz hayalimde gece rüyada
Elveda nutkunu tuttun kazada
Ciğerler hûn ettin yaktın Bektaşî*

*Asla olmaz sarıldığın bâb gibi
Gece gündüz rüya gibi ğâb gibi
Ezel bahar coşmuş gelir âb gibi
Acep ne diyâra aktın Bektaşî*

*Semâver kaynayıp dem boş oldukça
Arzumuz Kur-ân'a rahman oldukça
İhvân bülbülleri her dem oldukça
Gül-i ra'na gibi kaktun Bektaşî*

*Gönül ayrılamaz üftâdesinden
İsmin yad olmuş ten kalesinden
Âşığın didârı Kerbelâsından
Kaza-i Narman'ı yıktın Bektaşî*

*Sümmânî bendedir yol yavaşına
Deryâlar dayanmaz didem yaşına
Bu dem ihvânları sara başına
Tiğ-i müjgânları soktun Bektaşî*

79- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 308

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 27

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

İDRÂK ET NEREDE VARLIK PAZARI

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

) İD RÂK ET NE RE DE VAR LIK PA ZA RI . . . Saz . . . . .
SÜM MÂ Nİ BU BAH RE DAL MAK İS TER SEN . . . . .

YOK OL VAR O LA SIN AN DA BU . . . . . LU NUR EY Saz . . . . .
DE RÜ NAN BİR MER HEM ÇAL MAK İS . . . . . TER SEN EY

NER DE A RA MA LI GON CA Şİ KÂ RI . . . Saz . . . . .
GİZ Lİ BİR HA Zİ NE BUL MAK İS TER SEN . . . . .

GÜL A RA SAN Dİ KEN LİK TE BU LU NUR . . . BU LU NUR . . .
ŞEH RÜ HA RAP Vİ RÂN LİK TA BU LU NUR . . . BU LU NUR . . .

BU LU NUR . . . BU LU NUR . . . NER DE A RA MA LI GON CA
BU LU NUR . . . BU LU NUR . . . GİZ Lİ BİR HA Zİ NE BUL MAK

Şİ KÂ RI . . . Saz . . . . . GÜL A RA SAN Dİ KEN LİK TE
İS TER SEN . . . . . ŞEH RÜ HA RAP Vİ RÂN LİK TA

İDRÂK ET NEREDE VARLIK PAZARI

BU LU . NUR . . . BU LU . NUR . . . BU LU . NUR . . . BU LU . NUR . . . EY Saz . . . . .
 BU LU . NUR . . . BU LU . NUR . . . BU LU . NUR . . . BU LU . NUR . . . EY

htsumbullu

I.
 İdrâk et nerede varlık pazarı
 Yok ol var olasıñ anda bulunur
 Nerde aramalı gonca şikârı
 Gül ararsan dikenlikte bulunur

II.
 Derûnunda sözü halleden insan
 Ona nispet seyret mahlûk-i cihân
 Kendinin kadrini bilmeyen insan
 Öz özüne düşmanlıkta bulunur

III.
 Sümmâni bu bahre dalmak istersen
 Derûnan bir merhem çalmak istersen
 Gizli bir hazine bulmak istersen
 Şehr ü harap virânlıkta bulunur

Eser, kırık havadır.

Eser, Mersinli İsmail tarafından seslendirilen *Bir Nazar Eyledim O Cemâline* adlı eser ile melodik benzerlik göstermektedir.

İdrak Et Nerede Varlık Pazarı⁸⁰

*İdrâk et nerede varlık pazarı
Yok ol var olasıñ anda bulunur
Nerde aramalı gonca şikârı
Gül arasan dikenlikte bulunur*

*Bir hâli devretmez bu dem-i devrân
Onunla hoşlanır dehânda ziyân
İlm-i ibâreden bilmeyen insan
Her kelâm noksanlıkta bulunur*

*Barbarlık bârını ekleden dehân
Ona nispet seyret mablûk-i cihân
Kendi kadrini bilmeyen insan
Öz özüne düşmânlıkta bulunur*

*Kâr etmez arsızza arlının ye'si
Çünkü arsızlıkta arzu hevesi
Hebâya harc eder her bir nefesi
Yelken açar tufanlıkta bulunur*

*Şeb düdünü gözler sarrâflık eder
Kuldan nihân Hak'tan havf etmez gider
Bu fikirde olan hayvanı nider
Baksan cebr-i erzânlıkta bulunur*

*Sümmâni bu bahre dalmak istersen
Derûnan bir merhem çalmak istersen
Gizli bir hazine bulmak istersen
Hanı haraþ virânlıkta bulunur*

80- Erkal, Abdulkadir (2015). *Aşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 494

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 28

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

İŞİTME HER SÖZÜ OL GÜŞ U SAĞIR

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

İ ŞİT ME HER SÖ : ZÜ : OL GÜ ŞU : SA : ĞİR :
SÜM MA Nİ DÂ İ : MA : İ LİM DEN : BİK : MAZ :

BE LA DAN SA KIN : MAK : NOK SAN LİK : MI : DIR
AK LI O LAN YOL : DAN : KE NA RA : ÇIK : MAZ

İM KÂN SIZ BİR İ : SE : BA ĞİR HA : BA : ĞİR
Yİ ĞİT O DUR GÜ : CÜ : YET Tİ ĞİN : YİK : MAZ :

BAR BAR LİK EY LE : MEK : İN SAN LİK : MI : DIR
DÜŞ KÜ NÜ ÖL DÜR : MEK : AS LAN LİK : MI : DIR

htsumbullu

I.
İşitme her sözü ol güş u sağır
Beladan sakınmak noksanlık mıdır?
İmkânsız bir işe bağır ha bağır
Barbarlık eylemek insanlık mıdır?

II.
Ârifler her vakit nasihât eyler
Aklı olmayanlar öğüdü neyleyler
Dost dostun her sözü yüzüne söyler
Doğru söz söylemek düşmanlık mıdır?

III.
Sümmânî dâima ilimden bıkmaz
Aklı olan doğru yolundan çıkmaz
Yiğit odur gücü yettiğin yıkamaz
Ölmüşü öldürmek aslanlık mıdır?

Eser, kırık havadır.

İşitme Her Sözü Ol Gûş-ı Sağır⁸¹

*İşitme her sözü ol gûş u sağır
Beladan sakınmak noksanlık mıdır?
İmkânsız bir işe bağır ha bağır
Barbarlık eylemek insanlık mıdır?*

*Ârifler her vakit nasibât eyler
Akl olmayanlar öğüdü neyleyler
Dost dostun her sözü yüzüne söyler
Doğru söz söylemek düşmânlık mıdır?*

*İrfan mektebinden çıkma kenâra
Yakma vücûdun beyhûde nâra
Ârif ol ayıbı kendinde ara
El ayıbın görmek irfânlık mıdır?*

*Sümmâni dâima ilimden bıkmaz
Akl olan yoldan kenara çıkmaz
Yiğit odur gücü yettiğın yıkmaz
Ölmüşü öldürmek aslanlık mıdır?*

81- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 448

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 29

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

MÜDDET TAMAM OLDU RIHLET GÖRÜNDÜ

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

YAR . . . . . MÜDDET TA MAMOL DURİHLET GÖRÜN DÜ . . . BOZLUDUDEVİRANIMKALMA DI RAHAT . .
TA RIHTEB DİL OLDU BO ZULDU Â LEM . . . YA ZI DE ÇİŞ LE NİR YAS TU TARKALEM . .

EV LÂT E YÂL BÜ TÜN YA SA BÜ RÜN DÜ . . HER KES BU BÂ DE DEN İ ÇER A Kİ BET . .
GÜN DEN GÜ NE DİN ZA YIF LAR VES SE LAM . . TER Kİ DİN O LA NA E Rİ ŞİR Â FÂT . .

GEL . . . . . GEL . . . . . GEL . . . . . GEL . . . . . GEL . . . . . GEL . . . . . GEL . . . . .
GEL . . . . . GEL . . . . . GEL . . . . . GEL . . . . . GEL . . . . . GEL . . . . . GEL . . . . .

HAL EH Lİ O . LAN LAR Saz . . . . . BU . NA AÇ . LAN MAZ Saz . . . . .
SÜM MÂ Nİ SIR . RI NI EY . LE Dİ . İZ . HÂR

ÂH E Dİ BEN . Cİ ÇE . . . . . Rİ Nİ DAĞ . LAN MAZ Saz . . . . .
U ZA Dİ Şİ . TÂ MİZ . . . . . GEL ME Dİ . BA . HÂR

MÜDDET TAMAM OLDU RİHLET GÖRÜNDÜ

2

BU KA DAR DÜN . YÂ YA Saz . . . ME YİL BAÇ . LAN . MAZ Saz . . .
GÖ RÜ NE YA . KIN DA MEH Dİ Yİ . HÜN . KÂR

KÜL LÜ NEF SİN . MEVT . . . BU YÜR MUŞ . A YET . . .
YOK SA Cİ HÂN . O LUR . . . BÜ TÜN HA . RA BAT . . .

BU . YUR . MUŞ . A . YET . . . BU YUR . MUŞ A . YET . . .
BÜ . TÜN . HA . RA . BAT . . . BÜ TÜN . HA RA . BAT . . .

I.
Müddet tamam oldu rihlet göründü
Bozuldu devrânım kalmadı rahat
Evlât eyâl bütün yasa büründü
Herkes bu bâdeden içer akıbet

II.
Hal ehli olanlar buna ağlanmaz
Âh ediben ciğerini dağlanmaz
Bu kadar dünyâya meyil bağlanmaz
Küllü Nefsin mevt buyurmuş ayet

III.
Tarih tebdil oldu bozuldu âlem
Yazı deyişlenir yas tutar kalem
Günden güne din zayıflar vesselam
Terk-i din olana erişir âfât

IV.
Sümmâni sırrını eyledi izhâr
Uzadı şitâmız gelmedi bahâr
Görüne yakında mehdi-yi hünkâr
Yoksa cihân olur bütün harabat

Bu eser, THM'de hem uzun hava hem de kırık havaların aynı eser içerisinde birlikte kullanıldığı karma havalardandır.

TRT THM Repertuarında olan 1502 no'lu Çoktan Beri Yollarını Gözlerim adlı eserin, kırık hava bölümü ile melodik benzerlik göstermektedir.

Müddet Tamam Oldu Rihlet Göründü⁸²

*Müddet tamam oldu rihlet göründü
Bozuldu devrânım kalmadı rabat
Evlât eyâl bütün yasa Büründü
Herkes bu bâdeden içer akıbet*

*Hâl ehli olanlar buna ağlanmaz
Âh ediben ciğerini dağlanmaz
Bu kadar dünyâya meyil bağlanmaz
Küllü Nefsîn mevt buyurmuş ayet*

*Tarih bin üç yüz otuzdan sonra
Ekseri nas düşer bütün inkâra
Dini hak bilenler çıkar kenara
Dert üstüne dert artırır katbekat*

*Tarih tebdil oldu bozuldu âlem
Yazı deyişlenir yas tutar kalem
Günden güne din zayıflar vesselam
Terk-i din olana erişir âfât*

82- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 510

İyi olmaz dünyânın mecrûh yarası
Çoğu az dert görür kâğıt parası
Karşırsa firkaların arası
Çek külahın başına halvette yat

Nisâlar dal bacak eder seyrânı
Bâki zannederler fâni cihânı
Şedi dul ikaptır nirân mihmâni
Divân-ı ulyâda olmaz şikâyet

Sümmâni sırrını eyledi izhâr
Uzadı şitâmız gelmedi bahâr
Görüne yakında mehdî-yi hünkâr
Yoksa cihân olur bütün harabat

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 30/A

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

NARMAN KAZASINDA ORCUK YOLUNDA

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

NAR MAN KA ZA SIN DA OR CUK YO LUN DA
AL DI SÜM MA Nİ Yİ GA MIN ME RA ĞİN

NAR MAN KA ZA SIN DA OR CUK YO LUN
AL DI SÜM MA Nİ Yİ GA MIN ME RA

DA BEN BİR GE LİN GÖR DÜM O RAK E LİN
ĞİN KA MIŞ TIR PAR MA ĞİN SE DEF TIR NA

DE HA TA YOK TUR ŞU GE Lİ NİN Dİ LİN
ĞİN CE BEL LER KA Rİ SIN YAY LA KAY MA

NARMAN KAZASINDA ORCUK YOLUNDA

2

DE GIN SOR DUM AL LI GE LIN KI MIN YA RI
SOR DIM AL LI GE LIN KI MIN YA RI

SEN SAL LA DI BA ŞI NI DÖN DÜ BİR YA
SEN SAL LA DI BA ŞI NI DÖN DÜ BİR YA

NA SA NAR SIN GÜ NEŞ TİR AM MAN
NA SA NAR SIN GÜ NEŞ TİR AM MAN
AM MAN AM MAN AM MAN

AM MAN ÇA LAR HER YA NA
AM MAN ÇA LAR HER YA NA

I.
Narman kazasında Orcuk yolunda
Ben bir gelin gördüm orak elinde
Hata yoktur şu gelinin dilinde

Bağlantı
Sordum allı gelin kimin yârisen
Salladı başını döndü bir yana
Sanarsın güneştir aman çalar her yana

II.
Nasıl kıymış yollanışlar tarlıye
Huriler periler zülfün tariye
Narman güzelleri sana cariye

Bağlantı

III.
Aldı Sümmâni'yi gamun merağın
Kamuştır parmağın sedef tırnağın
Cebeller karısın yayla kaymağın

Bağlantı

Bu eser, THM'de hem uzun hava hem de kırık havaların aynı eser içerisinde birlikte kullanıldığı karma havalandır.

30/A ve 30/B eserleri, güfte varyantlı benzer ezgiler olup aşıklar tarafından Sümmani ezgilerinden olduğu kabul edilmektedir. Hatta TRT THM Repertuarında olan 3875 no'lu *Narman Kazasında Orcuk Yolunda* adlı eserin ezgi varyantı olduğu görülmüştür. Aşıklar arasında bu eser yaygın olarak bilinmektedir.

TRT THM Repertuarında olan 1369 no'lu *Bugünde Günlerden Cumadır Cuma* adlı eser ile melodik benzerlik göstermektedir.

Narman Kazasında Orcuk Yolunda⁸³

*Narman kazasında Orcuk yolunda
Ben bir gelin gördüm orak elinde
Nutuğu yok şu gelinin dilinde
Sordum allı gelin kimin yârisan
Salladı başını döndü bir yana
Sanarsın güneştir çalar her yana*

*Başına bağlamış sarı leçeği
Sanarsın ki karşı dağın çiçeği
Her gördüğüm güzellerden göğçeği
Sordum allı gelin kimin yârisan
Salladı başını döndü bir yana
Sanarsın güneştir çalar her yana*

*Nasıl kıymış yollamışlar tarlaya
Huriler periler zülfün taraya
Dünya güzelleri olsun cariye
Sordum allı gelin kimin yârisan
Salladı başını döndü bir yana
Sanarsın güneştir çalar her yana*

83- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 222

*Sardı Sümmâni'yi gamın merağın
 Kamıştır parmağın sedef tırnağın
 Cebeller karısın yayla kaymağın
 Sordum allı gelin kimin yârısın
 Salladı başını döndü bir yana
 Sanarsın güneştir çalar her yana*

HIKÂYESİ⁸⁴

Sümmani'nin yolu Narman'ın Orcuk köyüne düşer. Köyün girişinde birkaç adamla karşılaşır. Havanın da sıcaklığından etkilenmiş olan Sümmani adamlardan su ister. Köylüler suları olmadığını söylerler. Bu arada yan tarafta bir tarlada ekin biçmekte olan kadınlardan biri Sümmani'yi tanır. Destiden tasa su doldurur, aç olduğunu da düşünerek biraz yoğurt ve ekmeği çıkarır. Tarladakilerden birini çağırarak bunları yolda duran kişiye götürmesini ister. Kadının çağırdığı genç kız yeni evlenmiş, sağır ve dilsiz güzel bir genç kızdır. Bu gelin su, yoğurt ve ekmeği alarak Sümmani'nin yanına gelir ve ikram eder. Suyu içen Sümmani genç kıza ismini, kimin nesi olduğunu sorar. Gelin sağır ve dilsiz olduğundan anlamaz ve yüzünü çevirir. Gelinin hareketlerinden dilsiz olduğunu anlayan Sümmani ona “Narman Kazasında Orcuk Yolunda” adlı koşmayı söyler.

84- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 32

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 30/B

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

SEYYÂH-I ÂLEMİ SEYRÂN EDERKEN

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

♩

(Saz . . . . .)

SEY YÂ HI Â LE Mİ SEY RÂN E DER . .
KAR SI NAN KA GİZ MAN MÜL KI VA TA . .

KEN UĞ RU MA RAST GEL Dİ SEY RÂ NİN GÜ . .
NİN AR DA HAN A CA RA ÇE KER Bİ ZÂ . .

ZEL ÜÇ BEŞ Nİ SÂ NE NİN TA MI SEN DE . .
RİN BA TUM KO TES TE DE GÖR DÜM FER MÂ . .

VAR KİM GÖR SE O LU YOR HAY RÂ NİN GÜ . .
NİN SE Nİ METH EY LE Dİ DERT Lİ SÜM MÂ . .

SEYYÂHI ÂLEMİ SEYRÂN EDERKEN

2

ZEL Nİ CE Kİ CÂ . . NİN . SAĞ . DES TA NİN GÜ . .
 Nİ Nİ CE Kİ CÂ . . NİN . SAĞ . DES TA NİN GÜ . .

ZEL DÖN YAV RUM GÖ . . RE . YİM . GER DA . NİN . GÜ ZEL . . .
 ZEL DÖN YAV RUM GÖ . . RE . YİM . GER DA . NİN . GÜ ZEL . . .

htsumbullu

I.

Seyyâhı âlemi seyrân ederken
 Uğruma rast geldi seyrânın güzel
 Üç beş nişânenin tamı sende var
 Kim görse oluyor hayrânın güzel
 Nice ki cânın sağ destanın güzel
 Dön yavrum görelim gerdanın güzel

II.

Cibce boğazından azmet bu yana
 Bayburt Kelkit Şiran girsin şivâna
 Ahlat'a Erciş'e azmede Van'a
 Bitlis'e Kotur'a Muş'a kervâna
 Nice ki cânın sağ destanın güzel
 Dön yavrum görelim gerdanın güzel

III.

Kars'ınan Kağızman mülk-i vatanın
 Ardahan Acara çeker bizârın
 Batum Koteste'de gördüm fermânın
 Seni methyledi dertli Sümmâni
 Nice ki cânın sağ destanın güzel
 Dön yavrum görelim gerdanın güzel

Eser, kırık havadır.

Seyyâh-ı Âlemi Seyran Ederken⁸⁵

*Seyyâh-ı âlemi seyran ederken
Uğruma rast geldi seyrânın güzel
Üç beş nişânın tamı sende var
Her kim görse olur hayrânın güzel
Nice ki cânın sağ destânın güzel
Dön balam göreyim gerdânın güzel*

*Kırım toprağının çoktur levendi
Gezre ile Küfe'nin müzeyyen bendi
Ak Mescid Karasu güzeller kandi
Gözle Veyene düz mahbûblar bendi
Onlar da hep senin kurbânın güzel
Nice ki cânın sağ destânın güzel
Dön balam göreyim gerdânın güzel*

*Gel Al-i Osmân'a merd-i merdâne
Şehr-i İstanbul'u al dâsitâna
Yahları güzel benzer cinâna
Limon portakallık gül-i gülşâna
Aziz taamları şifâdır cânâ
Mücevher kelâmı koymuş debâna
Nice ki cânın sağ destânın güzel
Dön balam göreyim gerdânın güzel*

85- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 710

*Cibce boğazından azmet bu yana
 Ahlat'a Erciş'e azmeyle Van'a
 Bitlis'e Kotur'a Muş'a kervâna
 Erzurum dadaşı dursun şivâna
 Bir de tenezzül et şu Kürdistan'a
 Onlar da seyretsün barmağın güzel
 Nice ki cânın sağ destânın güzel
 Dön balam göreyim gerdânın güzel*

*Kars'ınan Kağızman mülk-i vatanın
 Ardahan Acar'a çeker hicrânın
 Batum Koteste'de gördüm fermânın
 Sedd-i kametinde yoktur noksanın
 Seni meth eyledi dertli Sümmân'ın
 Nice ki cânın sağ destânın güzel
 Dön balam göreyim gerdânın güzel*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 31

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

DERLEME TARİHİ
2015

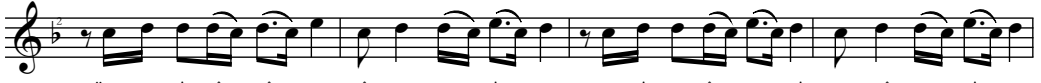
KAYNAK KİŞİ
Hüseyin SÜMMANIOĞLU

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

ÖYLE BİR CÂNÂNA ÂŞIKAM BİLLAH

(Saz . . . . .)

Ö Y L E B İ R C Â N Â . N A . N A Â Ş I K A M . B İ L . L A H V E R İ R A Ş K Â . T E . Ş İ H A R Â R E T . B İ . Z E
D E R S Ü M M Â N İ . V A H . D E N P İ N H Â N O L . M A . L İ V E R D İ Ğ İ N İ . M E . T E H A Y R Â N O L . M A . L İ

D Ü C İ H Â N S E R . V E . R İ H A K P E Y G A M . B E . R İ E D E R M A H Ş E R . G Ü . N Ü Ş E F Â A T . B İ . Z E
M İ H N İ Y E T T E N . Ç İ . K İ P İ N S A N O L . M A . L İ G Ö N D E R D İ K A Ç . N Â . M E V A S İ Y E T . B İ . Z E

D Ü C İ H Â N S E R V E . R İ H A K P E Y . G A M B E . R İ E D E R . M A H Ş E R . G Ü . N Ü
M İ H N İ Y E T T E N Ç İ . K İ P İ N S A N . O L M A . L İ G Ö N D E R . D İ K A Ç . N Â . M E

Ş E . F Â A T . B İ . Z E Ş E F Â A T . B İ . Z E G E L E . F E N . D İ M . G E L . . . . .
V A . S İ Y E T . B İ . Z E V A S İ Y E T . B İ . Z E G E L S U L . T A . N İ M . G E L . . . . .

I.
Öyle bir cânâna âşıkam billah
Verir aşk âteşi harâret bize
Dü cihân serveri Hak Peygamberi
Eder mahşer günü şefâat bize

II.
Vellely vettuha eylemiş tarif
Mest olur methini dinleyen ârif
Mü'minin mi'râcı Kâbe-i Şerif
Var mı ondan büyüğü ziyâret bize

III.
Der Sümmâni vahden pinhân olmalı
Verdiği nimete hayrân olmalı
Mihniyetten çıkıp insan olmalı
Gönderdi kaç nâme vasiyet bize

Eser, kırık havadır.

TRT THM Repertuarında olan 558 no'lu *Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim* ve 1517 no'lu *Gine Bahar Oldu* adlı eserler ile melodik benzerlik göstermektedir.

Hayâl-ı Hâtırdan Çıkmaz Cânânım⁸⁶

Hayâl-ı hâtırdan çıkmaz cânânım

Verir aşk âteşi harâret bize

Dü cihân serveri Hak Peygamberi

Eder mahşer günü şefâat bize

Velleyli vedduha eylemiş tarif

Mest olur methini dinleyen ârif

Müminin mi'râcı Kâbe-i Şerif

Var mı ondan büyük ziyâret bize

Teblike sendedir özün sakındır

Erbâb-ı sarrâfa rumuz dokundur

“Lem” “Ba” harflerinin devri yakındır

Olacak bir şanlı adalet bize

Çıkma doğru yoldan izen sahip ol

Ahdinde sabit dur sözen sahip ol

Kem bakma kimseye gözen sahip ol

Edecek azalar şehâdet bize

Der Sümmâni vahden pinhân olmalı

Verdiği nimete hayrân olmalı

Mihniyetten çekilip ihsân olmalı

Gönderdi kaç nâme vasiyet bize

86- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 263

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 32

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

SANA NİDÂ EDER OL EHL-İ KABİR

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

(Saz . . . . .)

SA NA Nİ DÂ E . . DER . . OL . EH Lİ KA . BİR .
BU BİR NA Sİ HÂT . . TİR . . DİN LE . HA . Kİ KAT . .

BA NA TEB . Dİ . Lİ . Nİ . AL DEV . RAN İ . LE . AL . DEV . RÂN İ . LE . . .
HA VA YA . HARC . ET . ME . MAL İ . LE DEV . LET . MAL . İ . LE DEV . LET . . .

HA Kİ KAT RÂ . . HI . NİN . . DÜR ME . . KÂ . NİN . DIR . .
DER SÜM MÂ Nİ . . NEY . LE . BU LA . . SIN . SİH . HAT . .

DO LAŞ . MA . . HE VÂ . YA . Cİ . NÂN . İ LE . GEL . . . . . Cİ . NÂN . İ LE . GEL . . . . .
SA NA . MÜLK . . O LA . ÇAK . . İ . MÂN . İ LE . GEL . . . . . İ . MÂN . İ LE . GEL . . . . .

htsumbullu

I.
Sana nidâ eder ol ehl-i kabir
Bana tebdilin al devrân ile gel
Hakikat râhının dür mekânındır
Dolaşma hevâya cinân ile gel

III.
Yorgan döşek kazan dinden imândan
Değil bu dünyâda tûy ile yünden
Gece gündüz fikrin kesme Sübhândan
Hakk'a yarayacak amel ile gel

IV.
Bu bir nasihâttir dinle hakikat
Havaya harcetme mal ile devlet
Der Sümmânî neyle bulasın sıhhat
Sana mülk olacak imân ile gel

Eser, kırık havadır.

Anonim olarak seslendirilen *Ceylan Gözlerine Kurban Olduğum* adlı eserin güfte varyantıdır ve melodik olarak aynıdır. Bu eser, Nusret TORUNİ'ye yönelik görüntü arşivinden elde edilmiştir. Dolayısıyla telife yönelik çeşitli müzik kuruluşlarında anonim olarak kayda alınmış olan *Ceylan Gözlerine Kurban Olduğum* adlı eser sahibinin, Nusret TORUNİ olarak yeniden düzenlenmesi gerektiği düşünülmelidir.

Sana Nidâ Eder Ol Ehl-i Kebir⁸⁷

*Sana nidâ eder ol ehl-i kebir
Bana tebdilin al devrân ile gel
Hakikat râhının dûr mekânındır
Dolaşma hevâya cinân ile gel*

*Nice kabramânlar gör bende yatar
Nicesin mevt olur turâba katar
Ben bir kuru yerim yanan taş batar
Altan döşek üstün yorgan ile gel*

*Yorgan döşek kazan dinden imândan
Değil bu dünyâda tüy ile yünden
Gece gündüz fikrin kesme Sübhândan
Hakk'a yarayacak amel ile gel*

*Nice kabramânlar burya sokulur
Nicesi mahvolur yanar yakılır
Ben bir ıssız yerim cânın sıkılır
Bâki yoldaş alıp yâren ile gel*

87- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 324

*Öyle yoldaş al ki yanında dura
Seçilir azalar karıştır tura
Cân çıkar cesetten azmeder sura
Sana yarayacak Kur'ân ile gel*

*Dünyâ benim deme çekersin azâb
Hani tahtın tacın mekânın turâb
Gelir münker nekir sorarlar cevâb
Ezberle dersini lisan ile gel*

*Bu bir nasihâttir dinle hakikat
Havaya harcetme mal ile devlet
Der Sümmânî ne ile bula sıbhat
Sana mülk olacak imân ile gel*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 33

DERLEYEN
H. Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

SEBÂVETTEN BERİ GÖNLÜM BU SİTEM YAKTI YANDIRDI

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Hüseyin SÜMMANİOĞLU

NOTAYA ALAN
H. Tahsin SÜMBÜLLÜ

SA BÂ VET TEN BE Rİ GÖN LÜM BU Sİ TEM YAK TI YAN DIR DI
NE RA HAT EY LE Dİ BA ŞİM NE BİR GÜN DUR DU Fİ GÂ NİM

BE Nİ BİR HÂB İÇ RE KO YUP ÇOK A DÜ LAR U YAN DIR DI
FE LE GİN DES Tİ NE GEÇ Tİ Bİ RAK MAZ HIÇ Gİ Rİ BÂ NİM

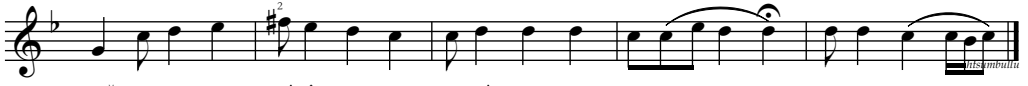
DE RÜ NU DER Dİ Â HI MI SE MÁ VÁ TA DA YAN DIR DI
SEY YÁ HI Â LEM OL MUŞ DUR MA Dİ ÂH İ LE NÂ LÂ NİM

TU TUP CÂ Kİ Gİ Rİ BÂ NİM CE FÁ LA RA DO LAN DIR DI
SÜM MÁ Nİ GÖK LE RE ÇIK TI E FEN DİM Â HU EF GÂ NİM

GÖ ZÜ YAŞ LI GÖN LÜ GAM LI DO LAN DIK ÇA DO LAN DIR DI . . .
GÖ ZÜ YAŞ LI GÖN LÜ GAM LI DO LAN DIK ÇA DO LAN DIR DI . . .

DOĞ RU SU BU Kİ Â LEM DE BE Nİ CAN DAN U SAN . . . DIR DI DOST . . .
DOĞ RU SU BU Kİ Â LEM DE BE Nİ CAN DAN U SAN . . . DIR DI DOST . . .

I.
Sabâvetten beri gönlüm bu sitem yaktı yandırdı
Beni bir hâb içre koyup çok adûlar uyandırdı
Derûnu derd-i âhımı semâvâta dayandırdı
Tutup çâk-i giribânım cefâlara dolandırdı

Gözü yaşlı gönlü gamlı dolandıkça dolandırdı
Doğrusu bu ki âlemde beni cândan usandırdı

II.
Ne rahat eyledi başım ne bir gün durdu figânım
Feleğin destine geçti bırakmaz hiç giribânım
Seyyâh-ı âlem olmuş durmadı âh ile nâlanım
Sümmânî göklere çıktı efendim âh u efgânım

Gözü yaşlı gönlü gamlı dolandıkça dolandırdı
Doğrusu bu ki âlemde beni cândan usandırdı

Eser, kırık havadır.

16 heceli güftelere yönelik söylenen 2. tip ezgidir.

Sabâvetten Beri Gönlüm Bu Sitem Yaktı Yandırdı⁸⁸

*Sabâvetten beri gönlüm bu sitem yaktı yandırdı
Beni bir hâb içre koyup çok adûlar uyandırdı
Derûnu derd-i âhımı semâvâta dayandırdı
Tutup çâk-i giribânım cefâlara dolandırdı
Gözü yaşlı gönlü gamlı dolandırdıkça dolandırdı
Doğrusu bu ki âlemde beni cândan usandırdı*

*Felek sulb-ı pederden aldı beni bir kana kattı
Dokuz ay müddet ile başımı zindâna attı
Beni Mecnûn eden Leylâ murâdım ne yana attı
On birine kadem bastım bu sinem hicrâna attı
Gözü yaşlı gönlü gamlı dolandırdıkça dolandırdı
Doğrusu bu ki âlemde beni cândan usandırdı*

*Ne rahat eyledi başım ne bir gün durdu figânım
Feleğin destine geçti bırakmaz hiç giribânım
Seyyâh-ı âlem olmuş durmadı âh ile nâlânım
Sümmânî göklere çıktı efendim âh u efgânım
Gözü yaşlı gönlü gamlı dolandırdıkça dolandırdı
Doğrusu bu ki âlemde beni cândan usandırdı*

88- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 611

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 34

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
ERZURUM

DERLEME TARİHİ
2014

SEHERDE ÖTER BÜLBÜLLER

KAYNAK KİŞİ
İbrahim ÖZER

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

SE HER DE . . . Ö . . . TER BÜL BÜL . . . LER . . .
DER SÜM MÂ . . . Nİ . . . YEM Bİ ÇÂ . . . RE . . .

A ÇIL . . . MIŞ . . . BA . . . ĞİN DA . . . GÜL LER . . .
NE YÜZ . . . İ . . . LE . . . Gİ DEM . . . YÂ RE . . .

HAK KA . . . Gİ . . . DER . . . DOĞ . . . RU . . . YOL . . . LAR . . .
TA E . . . ZEL . . . DEN . . . BEN . . . Â . . . VÂ . . . RE . . .

U YAN VAK Tİ . . . SE . . . HER LER DE
U YAN VAK Tİ . . . SE . . . HER LER DE

I.
Seherde öter bülbüller
Açılmış bağında güller
Hakka gider doğru yollar
Uyan vakti seherlerde

II.
Her dem yâre varim dersen
Muradıma erim dersen
Hak cemâlin görüm dersen
Uyan vakti seherlerde

III.
Der Sümmâni'yem biçâre
Ne yüz ile gidem yâre
Ta ezelden ben âvâre
Uyan vakti seherlerde

Eser, kırık havadır.

Seherde Öter Bülbüller

*Seherde öter bülbüller
Açılmış bağında güller
Hakka gider doğru yollar
Uyan vakti seherlerde*

*Her dem yâre varım dersen
Muradıma erim dersen
Hak cemâlin görüm dersen
Uyan vakti seherlerde*

*Ben Sümmâni'yem biçâre
Ne yüz ile gidem yâre
Ta ezelden ben âvâre
Uyan vakti seherlerde*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMÂNİ REPERTUAR NO: 35/A

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

ŞU KARŞI KI YÜCE DAĞLAR

§

(Saz . . . . .)

ŞU KAR ŞI KI . YÜ CE . DAĞ . LAR . . . . .
SÜM MA Nİ YEM . OL DUM . TA . . LAN . . . . .

A CEP Bİ ZİM . DAĞ LAR . MO . . LA (Saz . . . . .) KA RA YAŞ LI . BE NİM . A . . NAM . . . . .
Nİ CE GUR BET . EL DE . KA . . LAN BİR KÜ ÇÜ CÜK . ŞEV Kİ . BA . . LAM . . . . .

KA RA LA RIN . BAĞ LAR . MO . . LA . . . . . KA RA LA RIN . BAĞ LAR . MO . . LA . . . . .
DA DAŞ DER DE . AĞ LAR . MO . . LA . . . . . DA DAŞDER . DE . AĞ LAR . MO . . LA . . . . .

§
sümbullu

I.
Şu karşı ki yüce dağlar
Acep bizim dağlar m'ola
Kara yaşlı benim anam
Karaların bağlar m'ola

II.
Kâbe'den gelen hacılar
Yürekte çoktur acılar
Evdeki çifte bacılar
Gözyaşını çağlar m'ola

III.
Sümmâni'yem oldum talan
Nice gurbet elde kalan
Bir küçücük Şevki balam
Dadaş der de ağlar m'ola

Eser, kırık havadır.

35/A ve 35/B eserleri, melodik varyant olup, güftede bir takım değişiklikler söz konusudur.

Guley Çıkmış Yaylaya Gül Cemal Benzer Aya adlı eser ile melodik benzerlik göstermektedir.

Şu Karşı ki Yüce Dağlar⁸⁹

*Şu karşı ki yüce dağlar
Acep bizim dağlar m'ola
Kara yaşlı benim anam
Karaların bağlar m'ola*

*Kâbe'den gelir bacılar
Yürekte çoktur acılar
Evdeki çifte bacılar
Gözyaşını çağlar m'ola*

*Yol üstünde biten otlar
Her gelen bizi öğütler
Kavim kardaş koç yiğitler
Yâralarım sağlar m'ola*

*Nedir cürmüm nedir hatam
Nice gurbet elde yatam
Ak sakallı benim atam
Ciğerimi dağlar m'ola*

*Sümmânî'yem oldum talan
Nice gurbet elde kalam
Bir küçücük Şevki balam
Dadaş der de ağlar m'ola*

89- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 555

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 35/B

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Kangal/SİVAS

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Müslüm SÜMBÜL

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

ŞU KARŞI KI YÜCE DAĞLAR

ŞU KARŞI KI YÜCE DAĞLAR

2

3.SÜM MÂ Nİ YEM OL DUM TA LAN SÜM MA Nİ YEM OL DUM TA LAN

Nİ CE GUR . BET . EL DE . YA TAM . . BİR KÜ ÇÜ CÜK ŞEV . Kİ . BA LAM .

. BA BA DER DE AĞ . LAR . MO LA . . BA BA DER DE AĞ . LAR . MO LA . . . . .

I.

Şu karşı ki yüce dağlar
Acep bizim dağlar mola
Gözü yaşlı benim anam
Oğul der de ağlar m'ola

II.

Yol üstünde biten otlar
Her gelen bizi öğütler
Kavim gardaş koç yiğitler
Dadaş der de ağlar m'ola

III.

Sümmâni'yem oldum talan
Nice gurbet elde kalan
Bir küçücük Şevki balam
Baba der de ağlar mola

Eser, kırık havadır.

TRT THM Repertuarında olan 2749 no'lu *Sultan Suyu Gibi Çağlayıp Akma* adlı eser ile Karara gelirken ezgisel hareketler bakımından melodik benzerlikler göstermektedir.

Şu Karşı ki Yüce Dağlar⁹⁰

*Şu karşı ki yüce dağlar
Acep bizim dağlar m'ola
Kara yaslı benim anam
Karaların bağlar m'ola*

*Kâbe'den gelir hacılar
Yürekte çöktür acılar
Evdeki çifte bacılar
Gözyaşını çağlar m'ola*

*Yol üstünde biten otlar
Her gelen bizi öğütler
Kavim kardaş koç yiğitler
Yâralarım sağlar m'ola*

*Nedir cürmüm nedir hatam
Nice gurbet elde yatam
Ak sakallı benim atam
Ciğerimi dağlar m'ola*

*Sümmâni'yem oldum talan
Nice gurbet elde kalam
Bir küçücük Şevki balam
Dadaş der de ağlar m'ola*

90- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 555

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 36

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

TÂ EZEL TESLİM OLMUŞAM RÂ YINA DİLBER SENİN

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Hüseyin SÜMMANİOĞLU

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

AH . . . . . TÂ E ZEL . TES LİM OL MU . ŞAM . RÂ YI NA DİL BER SE NİN . .
SEN MU HAB . BET MA DE Nİ . SİN . İLM İ LE İM LÂ İ LE . .

A GÖ . ÇAY DIM CE MÂ LİN İ ÇİN Â YI NE DİL BER SE NİN . .
GÖ . NÜL ŞEH RİN Â BÂD ET MİŞ AL LE MEL ES MÂ İ LE . .

KON . DU A DA . LET MÜL KÜ NE Nİ CE HÜK Mİ . SÜ LEY İ MÂN . .
YÂR . PA ZA RİN . KA Vİ EY LE SÜM MÂ Nİ GE . DÂ İ LE . .

YE TİŞ ME Dİ . AS LA KİM SE . PÂ YI NA DİL . BER SE NİN . . YAR . . YAR . .
CE MÂ LİN NÜ . RU HÜ DÂ DIR . BO YU NA DİL . BER SE NİN . . YAR . . YAR . .

I.

Tâ ezel teslim olmuşam râyına dilber senin
Açaydım cemâlin için âyine dilber senin
Kondu adalet mülküne nice hük-m-i Süleymân
Yetişmedi asla kimse pâyına dilber senin

II.

Metheylemiş âyet ile kâmetin izzetini
Nüşhâ-i kübrâ yaratmış ol hûbun ümmetini
Pehlivanlar harceylese pazuda kuvvetini
Zerre kimse dayanamaz yayına dilber senin

III.

Sen muhabbet madeninin ilm ile imlâ ile
Gönül şehrin âbâd etmiş Allemel Esmâ ile
Yâr pazarın kavi eyle Sümmânî gedâ ile
Cemâlin nûru Hüdâ'dır boyuna dilber senin

Eser, kırık havadır.

Aşıklarla yapılan görüşmelerde, Sümmani ezgisi olarak bilinen ve 15 heceli güfteleri seslendirmede kullanılan bir ezgi olduğu ifade edilmiştir.

Tâ Ezel Teslim Olmuşum Râyına Dilber Senin⁹¹

*Tâ ezel teslim olmuşum râyına dilber senin
Açaydın cemâlin için âyine dilber senin
Kondu adalet mülküne nice hükm-i Süleymân
Yetişmedi asla kimse tâyına dilber senin*

*Medheylemiş âyet ile kâmetin izzetini
Nüşâ-i kübrâ yaratmış ol hûbun ümmetini
Pehlivanlar harceylese pazuda kuvvetini
Zerre kimse dayanamaz yayına dilber senin*

*Feth-i bâb ettin cihânı Haydar-ı Ali ile
Damadın Murtaza ceddin izzet-i veli ile
Dost senin zülfün meth etmiş Vedduba Velleyli ile
Yâ niçin müştâk olmayayım müyuna dilber senin*

*Sensin bunca ârifân-ı cihânda burhânı
Sensin on sekiz bin âlem mülkünün dost hubânı
Güzellikte mabbûb idi Mısır ilinin sultânı
Yine tay olmadı hâşâ hüyuna dilber senin*

91- Erkal, Abdulkadir (2015). *Aşık Sümmani Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 658

*Vâsıl-ı dosta yetiştim mübarek kadem ile
Sevdiğin aşkınla şâd et bizleri ol dem ile
Bâb-ı Firdavs-i âlâda Asiye Meryem ile
Lutfun ile davet eyle toyuna dilber senin*

*Eğer nebi eğer mürsel cümle zât-ı zernişân
Eğer âlim eğer aşık meğer sıdk-ı dervişân
Nuh Halil Mûsa ve İsa Davûd oğlu Süleymân
Onlar da yüz sürmek ister pâyine dilber senin*

*Sen muhabbet madeninin ilm ile imlâ ile
Gönül şebrini âbâd etmiş Allemel Esmâ ile
Yâr pazarın kavî eyle Sümmânî gedâ ile
Cemâlin nûru Hüdâ'dır boyuna dilber senin*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMÂNÎ REPERTUAR NO: 37

DERLEYEN
Ender DOĞAN

YÖRESİ
ERZURUM

TERK ETTİM AĞYÂRI DÖNDÜM DÎDÂRA

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Sabri BABA

NOTAYA ALAN
Ender DOĞAN

I.
Terk ettim ağıyârı döndüm didâra
İsmi güzel râhı gözler gözlerim
Bu aşkın elinden yakıldım nâra
O ulu dergâhı gözler gözlerim

II.
Vardım saf saf olmuşlar her divâna
Ben de el bağladım geçtim bir yana
Gönlümü bağladım gâhi Sübhâna
Bir dil-i âgâhı gözler gözlerim

III.
Sümmânî söyledi nasihat için
Nasihat alana şerîât için
Yarın kıyâmette şefaât için
Ol Resûlullâhı gözler gözlerim

Eser, kırık havadır.

Terk Ettim Ağyârı Döndüm Didâra⁹²

*Terk ettim ağyârı döndüm didâra
İsmi güzel râhı gözler gözlerim
Bu aşkın elinden yakıldım nâra
O ulu dergâhı gözler gözlerim*

*Vardım saf saf olmuşlar her divâna
Ben de el bağladım geçtim bir yana
Gönlümü bağladım gâhi Sübhâna
Bir dil-i âgâhı gözler gözlerim*

*Çok ettim isyânı günâbım dengim
Bu aşkın elinden kalmadı rengim
Gözlerin âgâbım göğsün tüfengim
Bakar nişangâhı gözler gözlerim*

*Sümmânî söyledi nasihat için
Nasihât alana şeriât için
Yarın kıyâmette şefaât için
Ol Resûlullâhı gözler gözlerim*

92- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 364

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ REPERTUAR NO: 38

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Kangal/SİVAS

TÖVBEKÂR OL GÖNÜL TARİKTEN ÇIKMA

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
İsmail NAR

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

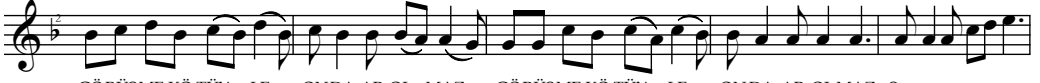
(Saz . . . . .)

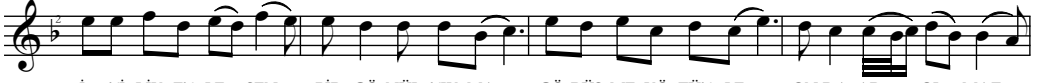
TÖV BE KÂR OL GÖ NÜL . . TA RİK DEN ÇIK MA . TÖV BE KAR OL GÖ NÜL . . TA RİK DEN ÇIK MA .
SÜM MA Nİ AH E DİP . . SA RA RIP SOL MA . SÜM MÂ Nİ AH E DİP . . SA RA RIP SOL MA .

ŞEY TAN DAN ŞE FA AT . . Şİ FA DAR OL MAZ İ Yİ LİK EY LE . SEN . BİR GÖ NÜL . . YIK MA .
GE LEN MEV LA DAN DIR . . KİM SE DEN BİL ME SE VİL Dİ ĞİN YE . RE . ÇOK Ğİ DİP . . GEL ME .

GÖRÜŞME KÖ TÜY . LE . ONDA AR OL MAZ . GÖRÜŞME KÖ TÜY . LE . ONDA AR OLMAZ Saz . . . . .
KE Sİ LİR MUHAB . BET . İ Tİ BAROL MAZ . KE Sİ LİR MUHAB . BET . İ Tİ BAROLMAZ

İ Yİ LİK EY LE . SEN . BİR GÖ NÜL YIK MA . GÖ RÜŞ ME KÖ TÜY LE . ON DA AR . . OL MAZ .
SE VİL Dİ ĞİN YE . RE . ÇOK Ğİ DİP GEL ME . KE Sİ LİR MU HAB BET . İ Tİ BAR . . OL MAZ .

GÖRÜŞME KÖ TÜY . LE . ONDA AR OL MAZ . E FEN DİM E FEN DİM . . HAL BÖY LE BÖY LE Saz . . . . .
KE Sİ LİR MUHAB . BET . İ Tİ BAROL MAZ . E FEN DİM E FEN DİM . . HAL BÖY LE BÖY LE

htsumbullu

I.
Tövbekâr ol gönül tarikten çıkma
Şeytandan şefâat şifadâr olmaz
İyilik eyle sen bir gönül yıkma
Görüşme kötüy le onda âr olmaz

II.
Namertler içinden hicret et durma
Yapacağın bir dost kimseye sorma
Kişizâdelikte kendini kurma
Mezar taşı ile iftihâr olmaz

III.
Sümmânî âh edip sararıp solma
Gelen mevlâdandır kimseden bilme
Sevdiğin yere çok gidip gelme
Kesilir muhabbet itibâr olmaz

Eser, kırık havadır.

Tövbekâr Ol Gönül Tarikten Çıkma⁹³

*Tövbekâr ol gönül tarikten çıkma
Şeytandan şefâat şifadâr olmaz
İyilik eyle sakın bir gönül yıkma
Görüşme kötüyle onda âr olmaz*

*Seyreyle dünyânın kalmakâlını
Gözlerim kâmilin pür kemâlini
Düşürme üstüne el vebâlini
Gönlü havâdadır vefâdâr olmaz*

*Dinleme dünyânın kıyl u kâlini
Düşürme üstüne el vebâlini
Gözetle kâmilin her kemâlini
Zirâ böyle kişi bahtiyâr olmaz*

*Zalimler içinden hicret et durma
Ki hicret sünnettir kimseye sorma
Asilzâdelikte kendini kurma
Mezar taşı ile iftihâr olmaz*

*Hissemend ol kâmillerin sözünden
Gel kemâli kazan özü özünden
Evlât düşse atasının gözünden
Değil Mevlâ râzı berhüdâr olmaz*

*Yürüyüp meydanda hışma gelene
Evvel tövbe edip pişmân olana
Tâ ezelden sana düşmân olana
Sakın teslim olma kafadâr olmaz*

93- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 736

*Fitne münâfıkın yeri nâr iken
 Bir kuluna güzel Mevlâ yâr iken
 Evvelâ adamın vakti var iken
 Sonra yoksul olsa gözü dar olmaz*

*Yoksulluk dediğin ömürler söker
 Katranı kaynatsan olur mu şeker
 Aslı bozuk adam aslına çeker
 Aslı ham demirden cevherdâr olmaz*

*Hevâ-i bevesle ciğerin yakma
 Muhannet eliyle ocağını yıkma
 Elin güzeline kem gözle bakma
 Elin doğru yâri sana yâr olmaz*

*Laf edip âlemde varın söyleme
 İşim uygun deyip yârin söyleme
 Her olur olmaza sırrın söyleme
 Sır iki insana bin pazar olmaz*

*Kemâli var mıdır her bir gedânın
 Lezzeti yok mudur şirin sedânın
 Âhiri haraptır haramzâdenin
 Çalıp çırpma ile kisb-i kâr olmaz*

*Sümmânî âh edip sararıp solma
 Gelen Mevlâ'dandır kimseden bilme
 Sevilen bir yere çok gidip gelme
 Kesilir muhabbet itibâr olmaz*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMÂNİ REPERTUAR NO: 39

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
SİVAS

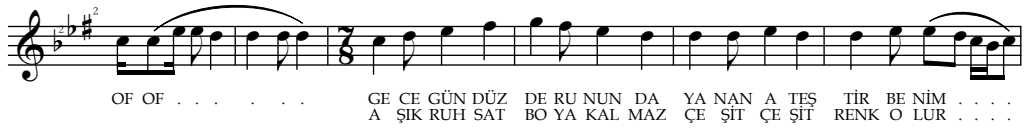
GECE GÜNDÜZ DERÜNÜNDA YANAN ATEŞTİR BENİM

DERLEME TARİHİ
2014

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

Ruhsati'den
(Sümmânî Ağzı)

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

GECE GÜNDÜZ DERÜNUNDA YANAN ATEŞTİR BENİM

2

GİR Mİ ŞİM AŞK DÜK KA NI NA LA LE EL MAN SA TA RİM . . . .
E GER GÜ NA HIM SO RAR SAN KAF DA ĞI NA DENK O LUR . . . .

KEN Dİ FAB Rİ KAM DAN ÇI KAN SA DE KU MAŞ
O NUN İ ÇİN GA MİM GİT MEZ GÖZ LE RİM YAŞ

TİR . BE . NİM . . . (Saz . . . . .)
TİR . BE . NİM . . .

htsumbullu

I.

Gece gündüz derünunda yanar ateştir benim
Sormadı efendi derdim cümleye baştır benim
Girmişim aşk dükkânını lale elman satarım
Kendi fabrikamdan çıkar sade kumaştır benim

II.

Eğer nikâhım sorarsan dördü bitirdim tamam
Eğer evlattan sorarsan yirmi üçtür hemen of
Eğer servetim sorarsan bir eşeğim var inan
Onu da gönlüm gam yemez yolum dirkeştir benim

III.

Tarikatımı sorarsan Nakşibendi itiyim
Eğer mertlikten sorarsan cümlesinden kekiyim
Eğer mezhepten sorarsan çikolatan katıyım
Hem Muhammed sariyârı sevdiğim beştir benim

IV.

Âşık Ruhsat boya kalmaz çeşit çeşit renk olur
Her kim divanım okursa uğruna mihenk olur
Eğer günahım sorarsan kaf dağına denk olur
Onun için gamım gitmez gözlerim yaştır benim

Eser, kırık havadır.

Ruhsati mahlaslı ezgi, Sümmani ezgileri ile benzerlik göstermektedir. Bu açıdan, Sümmani Ağzı ezgi olarak kabul dlebilir.

Gece Gündüz Derûnunda Yanan Âteştir Benim (Ruhsati'den)

*Gece gündüz derûnunda yanan âteştir benim
Sorma be efendi derdim cümleye baştır benim
Girmişim aşk dükkanına al al elma satarım
Kendi fabrikamdan çıkar sade kumaştır benim*

*Eğer nikâhım sorarsan dördü bitirdim tamam
Eğer evlattan sorarsan yirmi üçtür hemen of
Eğer servetim sorarsan bir eşğim var inan
Onuda gönlüm gam yemez yolum bir keştir benim*

*Tarikatimi sorarsan Nakşibendi itiyim
Eğer mertlikten sorarsan cümlesinden kötüyüm
Eğer mezhepten sorarsan çim polattan katiyim
Hem Muhammed çar-ı yârı sevdiğim beştir benim*

*Âşık Ruhsat boya almaz çeşit çeşit renk olur
Her kim divanım okursa şuuruma mihenk olur
Eğer günahım sorarsan kaf dağına denk olur
Onun için gamım gitmez gözlerim yaştır benim*

BESTE
SÜMMANİ TÜRKÜLERİ

Bu bölümde ulusal düzeyde yaygınlık kazanmış örnek Beste Sümmani Türkülerine yönelik notalar ve güfteler aktarılmıştır. Güftelerin, edebi metin farklılıkları gösterdiği tespit edilmiştir. Bu yüzden güfteler, bes-tekarın besetelediği şiir metnine göre verilmiştir. Örnek Beste Sümmani Türküleri aşağıdaki gibidir:

Sıra	Adı	Bestekâr
1	Bir Güzele Müptelayım Ezelden-İntizar	Uğur Işılak
2	Bir Menzile Başa Kadar Varmasan	Salih Turhan
3	Ceylan Gözlerine Kurban Olduğum	Anonim
4	Ervahı Ezelde Levhi Kalemde-İhsan Ederler	Uğur Işılak
5	Şu Karşı Ki Yüce Dağlar	Musa Eroğlu

TÜRK HALK MÜZİĞİ
BESTE SÜMMANİ TÜRKÜLER
REPERTUAR NO: 1

MÜZİK
Uğur IŞILAK

SÖZ
Âşık SÜMMANİ

BİR GÜZELE MÜPTELAYIM EZELDEN

(Saz . . . . .)

BİR GÜ ZE LE MÜP TE . LA YIM . E ZEL DEN . D ERD İ GA MA KAT TI . AH Ü . ZAR BE Nİ .
SÜM MA Nİ YEM KEN Dİ . KEN DİM . OK LA DIM . KİS MET PA ZA RIN DA . İS MİM . SAK LA DIM .

Cİ Ğ ER KE BAP OL DU . NE GE LİR EL DEN . İF LAH ET MEZ DA HA İN Tİ ZAR BE Nİ .
YA RİN GÖ NÜL DEF TE . Rİ Nİ . YOK LA DIM YAZ MIŞ BUN DAN BÖY LE İH Tİ YAR BE Nİ .

Cİ Ğ ER KE BAP OL DU NE GE LİR EL DEN . İF LAH ET MEZ DA HA İN Tİ ZAR BE . Nİ .
YA RİN GÖ NÜL DEF TE Rİ Nİ . YOK LA DIM YAZ MIŞ BUN DAN BÖY LE İH Tİ YAR BE . Nİ .

I.
Bir güzele müptelayım ezelden
Derdî gama kattı ah ü zar beni
Çiğer kebab oldu ne gelir elden
İflah etmez daha intizar beni

II.
Yardan özge hiçbir şeyde gözüm yok
Talepkar olmaya artık yüzüm yok
Garezim sitemim bir kem sözüm yok
Yare şekva kılmış rüzigar beni

III.
Sümmânî'yem kendi kendim okladım
Kısmet pazarında ismim sakladım
Yarin gönül defterini yokladım
Yazmış bundan böyle ihtiyar beni

Bir Güzele Müptelayım Ezelden

*Bir güzele müptelayım ezelden
Derdi gama kattı ah ü zar beni
Ciğer kebab oldu ne gelir elden
İflah etmez daha intizar beni*

*Yardan özge hiçbir şeyde gözüm yok
Talepkâr olmaya artık yüzüm yok
Garezim sitemim bir kem sözüm yok
Yâre şekva kılmış rüzigar beni*

*Sümmâni'yem kendi kendim okladım
Kısmet pazarında ismim sakladım
Yârin gönül defterini yokladım
Yazmış bundan böyle ihtiyar beni*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
BESTE SÜMMANİ TÜRKÜLER
REPERTUAR NO: 2

MÜZİK
Salih TURHAN

BİR MENZİLE BAŞA KADAR VARMASAN

SÖZ
Aşık SÜMMANİ

NOTAYA ALAN
Salih TURHAN

BİR MENZİLE BAŞA KADAR VARMA SAN

2

HA YAL . . . İ LE MİH . MAN . OL . SAN . NE . FAY DA . . . NE FAY . DA
 BA ŞA . . . GE ÇİP PİŞ . MAN . OL . SAN . NE . FAY DA . . . NE FAY . DA

Hısmbullu

I
 Bir menzile başa kadar varmasan
 Sen o yola kervan olsan ne fayda
 Bir dilberin makamına konmasan
 Hayâl ile mihmân olsan ne fayda

II
 Bir ikbâl ki kara olur kalemd
 Sözü hor görünür her bir kelâmda
 Bir güzel ki seni sevmez âlemde
 Yâ sen ona hayrân olsan ne fayda

III
 Arabi Farisi dilin olmasa
 Bülbüle münasip gülün olmasa
 Asla bir mesnette elin olmasa
 Dava ile sultân olsan ne fayda

IV
 Deli gönül bu isyandan beridir
 Bir âh çekse dağ taş eritir
 Her bir güzel bir yığdın yâridir
 Elin güzeline baksan ne fayda

V
 Gel Sümmânî yaradın zikreyle
 Verdiği nimete dâim şükreyle
 Yamân işi tâ ezelden fikreyle
 Başa geçip pişmân olsan ne fayda

Bir Menzile Başa Kadar Varmasan

*Bir menzile başa kadar varmasan
Sen o yola kervan olsan ne fayda
Bir dilberin makamına konmasan
Hayâl ile mihmân olsan ne fayda*

*Bir ikbâl ki kara olur kalemdede
Sözü hor görünür her bir kelâmda
Bir güzel ki seni sevmeyiz âlemde
Yâ sen ona hayrân olsan ne fayda*

*Arabi Farisi dilin olmasa
Bülbüle münasip gülün olmasa
Asla bir mesnette elin olmasa
Dava ile sultân olsan ne fayda*

*Deli gönül bu isyandan beridir
Bir âh çekse dağı taşı eritir
Her bir güzel bir yiğidin yâridir
Elin güzeline baksan ne fayda*

*Gel Sümmânî yaradanı zikreyle
Verdiği nimete dâim şükreyle
Yamân işi tâ ezelden fikreyle
Başa geçip pişmân olsan ne fayda*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ BESTE TÜRKÜLER
REPERTUAR NO: 3

CEYLAN GÖZLERİNE KURBAN OLDUĞUM

MÜZİK
Anonim

SÖZ
Aşık SÜMMANİ

(Saz . . . . .)

1. 2.

CEY LAN GÖZ LE Rİ NE . . .
SÜM MÂ Nİ YİM BEN BU . . .

KUR BAN OL DU ĞUM TAN RI SE LA Mİ Nİ AL MAZ Mİ Sİ NİZ . . .
DER Dİ ÇE KE RİM BA ŞIM A LIP Dİ YAR Dİ YAR GI DE RİM . . .

AL MAZ Mİ Sİ NİZ Saz . . . MEVLAM Sİ Zİ SÜS İ ÇİN Mİ YA RAT MIŞ . . .
Dİ YAR Dİ DE RİM YA RIN MAH SER GÜ NÜ DA VA E DE RİM . . .

1. 2.

SİZ GEL DE ME YİN CE GEL MEZ Mİ Sİ NİZ Saz . . . GEL MEZ Mİ Sİ NİZ . . .
SİZ MAH ŞER YE Rİ NE GEL MEZ Mİ Sİ NİZ GEL MEZ Mİ Sİ NİZ . . .

I.
Ceylan gözlerine kurban olduğum
Tanrı selamını almazsınız
Mevlam sizi süs için mi yaratmış
Siz gel demeyince gelmez misiniz?

II.
Gurbete gidenler azığın alır
Kimisi giderde kimisi kalır
Kimi sevap için kabeye varır
Kabe kapınızda bilmez misiniz?

III.
Sümmaniyem ben bu derdi çekerim
Başım alıp diyar diyar giderim
Yarın mahşer günü dava ederim
Siz mahşer yerine gelmez misiniz?

Bu beste türkü, Sümmani Türküleri bölümünde yer alan ve Nusret Toruni tarafından seslendirilen 33 Rep No'lu *Sana Nidâ Eder Ol Ehli Kabir* adlı türkü ile melodik benzerlik göstermektedir.

Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği-MESAM verilerine göre; *Ceylan Gözlerine Kurban Olduğum* adlı türkü, anonim olarak kayıtlarda geçmektedir. Bu yüzden notası yazılırken eserin besteci bölümünde anonim yazılmıştır.

33 Rep No'lu türkü ile melodik benzerliğinden dolayı bu beste türkü ile ilgili MESAM hak sahibi verisi, anonim yerine Nusret Toruni olarak değiştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Ceylan gözlerine kurban olduğum

Ceylan gözlerine kurban olduğum

Tanrı selamını almazmısınız

Mevlam sizi süs için mi yaratmış

Siz gel demeyince gelmez misiniz?

Gurbete gidenler azığın alır

Kimisi giderde kimisi kalır

Kimi sevap için kabeye varır

Kâbe kapınızda bilmez misiniz?

Sümmâni'yem ben bu derdi çekerim

Başım alıp diyar diyar giderim

Yarın mahşer günü dava ederim

Siz mahşer yerine gelmez misiniz?

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ BESTE TÜRKÜLER
REPERTUAR NO: 3

CEYLAN GÖZLERİNE KURBAN OLDUĞUM

MÜZİK
Anonim

SÖZ
Aşık SÜMMANİ

(Saz . . . . .)

1. 2.) CEY LAN GÖZ LE Rİ NE . . .
SÜM MÂ Nİ YİM BEN BU . . .

KUR BAN OL DU ĞUM . . . TAN RI SE LA . . Mİ Nİ . . . AL MAZ . Mİ . SI NIZ . . .
DER Dİ ÇE KE RİM . . BA ŞIM A LIP Dİ YAR . Dİ YAR GI DE RİM . .

AL MAZ MI SI NIZ . . Saz . . MEVLAM Sİ Zİ SÜS İ . . ÇİN Mİ YA RAT MIŞ . .
Dİ YAR Dİ DE RİM . . YA RIN MAH SER GÜ NÜ . . DA VA E DE RİM . .

1. 2. SİZ GEL DE ME . . YİN CE . . GEL MEZ Mİ Sİ NİZ . . Saz . . GEL MEZ Mİ Sİ NİZ . .
SİZ MAH ŞER YE . . Rİ NE . . GEL MEZ Mİ Sİ NİZ . . GEL MEZ Mİ Sİ NİZ . . . . .

I.
Ceylan gözlerine kurban olduğum
Tanrı selamını almazsınız
Mevlam sizi süs için mi yaratmış
Siz gel demeyince gelmez misiniz?

II.
Gurbete gidenler azığın alır
Kimisi giderde kimisi kalır
Kimi sevap için kabeye varır
Kabe kapınızda bilmez misiniz?

III.
Sümmaniyem ben bu derdi çekerim
Başım alıp diyar diyar giderim
Yarın mahşer günü dava ederim
Siz mahşer yerine gelmez misiniz?

Bu eser, hem uzun hava hem de kırık havaların aynı eser içerisinde birlikte kullanıldığı karma havalardandır.

Ervahı Ezelde Levhi Kalemde

*Ervahı ezelde levhi kalemde
Herkese bir türlü ihsan ederler
Kimi gam çeker de hayal babında
Kimini tahtında sultan ederler*

*Adamın bağırını sözle ezerler
Abeste abeste yola dizerler
Elden ele kabdan kaba süzerler
Yoğururlar sonra insan ederler*

*Sümmani değilsin her işe ağah
Geçer gençlik fayda vermez ah ü vah
İstersen geda ol ister padişah
Sonunda hak ile yeksan ederler*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
BESTE SÜMMANİ TÜRKÜLER
REPERTUAR NO: 5

MÜZİK
Musa EROĞLU

SÖZ
Âşık SÜMMANİ

ŞU KARŞI Kİ YÜCE DAĞLAR

(SAZ . . . . .)

) ŞU KAR ŞI . Kİ . . . . . YÜ CE DAĞ . LAR (Saz . . .
NE DİR SU . ÇUM . . . . . NE DİR HA . TAM . . .

) A CEP Bİ ZİM . . . . . DAĞ LAR MO LA (Saz . . .
Gİ DEM GUR BET . . . . . EL DE YA TAM . . .

) AK PÜR ÇEK Lİ . . . . . GA RİP A NAM . (Saz . . .
AK SA KAL LI . . . . . BE NİM A TAM . . .

) O ĞUL DER . DE . . . . . AĞ . LAR MO LA Saz . . . AĞ . LAR MO LA
SÜM MÂ Nİ . YE . . . . . AĞ . LAR MO LA . . . . . AĞ . LAR MO LA

1. 2. *Hisumbullu*

I.
Şu karşı ki yüce dağlar
Acep bizim dağlar m'ola
Ak pürçekli garip anam
Oğul der de ağlar m'ola

II.
Kâbe'den gelir hacılar
İçimde de derin acılar
Sılada çifte bacılar
Gardaş der de ağlar

III.
Nedir suçum nedir hatam
Gidem gurbet elde yatam
Ak sakallı benim atam
Sümmânî'ye ağlar m'ola

Eserin güftesinde farklılıklar mevcuttur.

Şu Karşı Ki Yüce Dağlar

*Şu karşı ki yüce dağlar
Acep bizim dağlar m'ola
Ak pürçekli garip anam
Oğul der de ağlar m'ola*

*Kâbe'den gelir hacılar
İçimde de derin acılar
Sılada çifte bacılar
Gardaş der de ağlar*

*Nedir suçum nedir hatam
Gidem gurbet elde yatam
Aksakallı benim atam
Sümmâni'ye ağlar m'ola*

————— **SÜMMANİ UZUN HAVALARI**

Bu bölümde aşıklardan elde edilen Sümmani Uzun Havalarına yönelik notalar, edebi metinlerde yer alan güfteler ve hikâyeler aktarılmıştır. Derleme yapılan Sümmani Uzun Havaları aşağıdaki gibidir:

Sıra Adı

- 1 Bugün Nazlı Yârdan Bir Nâme Geldi
- 2/A Bülbül Hasret Kalmış Arzu Vatana
- 2/B Yol Ver Ulu Dağlar Aşam Belinden
- 3 Çoktan Beri Terk-i Vatan Olmuşam
- 4 Efendim Sultanım Sen Benim Şahım
- 5 Ezel Meyli Muahbbeti Var İken
- 6 Yürü Kahpe Dünya Senden Usandım

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ UZUN HAVALARI
REPERTUAR NO: 1

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

BUGÜN NAZLI YÂRDAN BİR NÂME GELDİ

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

HE LE BU GÜN NAZ LI YÂR DAN BİR NÂ ME GEL Dİ
GÜN DÜZ HA YA LİM DE GE CE DÜ ŞÜM DE

DUR MA SIN PE Şİ ME GE LE SIN DE MİŞ
FE LEK KE MEND AT MIŞ GE ZER PE ŞİM DE

ÇOK TAN BE Rİ A TE Şİ NE YA NAR DIM
YÂR NÂ ME YOL LA MIŞ O MUZ BA ŞIN DA

CU Zİ BİR A TE SE YA NA SIN DE MİŞ
SÜM MÂN ÖZ E LİY LE A LA SIN DE MİŞ

MU HAN NET DE MİŞ
MU HAN NET DE MİŞ

CU Zİ BİR A TE SE YA NA NA SIN DE MİŞ
SÜM MÂN ÖZ E LİY LE A NA LA SIN DE MİŞ

I.
Bugün nazlı yârdan bir nâme geldi
Durmasın peşime gelesin demiş
Çoktan beri ateşine yanardım
Cuz'i bir ateşe yanasın demiş

II.
Ne sebep ihtiyar isyana battın
Sebeup ne karşımda ter kana battın
Vaadinde durmadın taşları sattın
Sevdiceğim alıp gelesin demiş

III.
Gündüz hayalimde gece düşümde
Felek kemend atmış gezer peşimde
Yâr nâme yollamış omuz başında
Sümmân öz eliyle alasin demiş

Eser uzun havadır.

Bugün Nazlı Yârdan Bir Haber Geldi⁹⁴

*Bugün nazlı yârdan bir haber geldi
Durmasın yanıma gelesin demiş
Çoktan beri ateşine yanardım
Cüz'i bir ateşe yanasın demiş*

*Görünmez sılası dağları dalda
Başım yastıktadır gözlerim yolda
Der sevdiğim değirmende ne hâlde
Varıp bir hal hatır sorasın demiş*

*Ne sebep ihtiyar isyana battın
Sebeğ ne karşımda ter kana battın
Abdinde durmadın taşları sattın
Sevdiğim alıp gelesin demiş*

*Gündüz hayalimde gece düşümde
Felek kemend atmış gezer peşimde
Yâr nâme göndermiş omuz başında
Sümmân öz eliyle alasın demiş*

94- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 504

HİKÂYESİ⁹⁵

Sümmani-Gülperi hikâyesinden alıntıdır...

Erzurum'un Karayazı ilçesinde bir Ağa'nın bir oğlu vardır. Oğlan evlenme yaşına gelince aynı kasabadan bir genç kıza gönlünü kaptırır. Ne yazık ki gönlünü kaptırdığı genç kız babasının hasmının kızıdır. Durumu annesine söyler. Annesi elinden gelen bir şeyin olmadığını söyler. Sonra bu olayı babası duyar ve öfkeden deliye döner. Genç oğlan babasının kendisinin hakkında söylediği; "Ben Allah'tan oğul istedim ama demek ki hayırlısını istememişim. Bu oğlan hayırsız çıktı. Böyle oğlan olacaksa olmaz olsun" sözlerini duyunca büyük bir yıkıma uğrar ve kasabayı terk eder.

O zamanlar esir ticaretinin yoğun olduğu zamanlardır. Genç oğlan esircilerin eline düşer ve köle olarak esir pazarlarında satılır. O diyar senin bu diyar benim köle olarak yıllarca dolaşır durur. Yıllar sonra yanındaki hemşerisi iki arkadaşı ile beraber Afganistan'da Şah Abbas'a köle olarak gelirler. Burada da yıllarca hizmet ederler. Şah Abbas'ın bir uygulaması vardır. Belirli günlerde kölelere dışarı çıkıp gezme izni verilir. Bu izinle dışarıya çıkan genç ve iki arkadaşı bir derenin kenarına gelerek dinlenirler. Derenin karşısında çok ihtişamlı bir konak vardır. Köleler konağın ihtişamından gözlerini alamazlar ve hayran hayran bakarlar, konağın penceresi açılarak bir kadın çıkar ve onlara bu tarafa niçin baktıklarını sorar. Köleler:

-Biz Şah Abbas'ın köleleriyiz, izin için çıkmıştık, kimseye baktığımız yoktur sadece konağın güzelliğine bakıyorduk.

Kadın onlara memleketlerini sorunca genç:

-Biz Türk'üz, Erzurum denen bir memleketten geliriz.

Kölenin bu lafı üzerine konakta bir takırtılar başlar. Kadının yanına gelen evin hanımı heyecanla

-O köleyi buraya çağır!

Kadın Erzurumlu köleyi eliyle çağırarak, konağa gelmesini söyler. Köle heyecan ve merak içinde konağa girer. Etrafa şaşkın şaşkın bakarken yanına bir hanım gelir. Hanım oldukça heyecanlı ve telaşlıdır. Köleye:

-Sen Erzurum'dan mı gelirsin?

-Evet!

-Erzurum'un Narman ilçesini Samikale köyünü bilirmisin?

-Bilirim ama görmedim.

-O köyden Aşık Sümmani'yi tanır mısın?

95- Erkal, Abdulkadir (2015). *Aşık Sümmani Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 178

-Duymuşluğum vardır fakat tanımışlığım yoktur.

-Şimdi ben seni ve arkadaşlarını azat etsem size bol para verip memleketinize göndermek istesem gider misiniz?

Köle heyecanlanır:

-Bilmem ki arkadaşlarıma danışayım!

Köle arkadaşlarına giderek durumu anlatır. İki arkadaşı da sevinçten havaya zıplarlar.

-Allah'tan daha başka ne isteriz.

Köle hanımın yanına çıkarak teklifini kabul ettiğini söyler. Hanım da:

-Sana bir emanet vereceğim ve sen o emaneti sahibine ulaştıracaksın. Sizi bu görev için azad ediyorum, deyince köle de tamam, diyerek çıkar. Kölenin konuştuğu kişi Gülperi'dir. Gülperi köle için ceylan derisinden bir yelek diktirir. Yine ceylan derisine Sümmani için yazdığı namenin içine saçından bir halka keserek güzelce yerleştirir. İki tane de elmas taşı koyarak katlar ve bu nameyi yeleğin omzunun iç tarafına diktirir. Yola çıkma zamanı gelmiştir. Köle Gülperi'nin yanına gelir. Gülperi yeleği köleye giydirir ve tembihte bulunur:

-Yeleğin omzuna nameyi diktim. Namenin içinde de iki tane taş vardır. Sana bu taşların değerinden daha fazla para veriyorum. Sakın ola ki yanlışla düşüp de bu taşları satmaya kalkışmayasın. Bu emaneti Sümmani'nin kendisinden başkasına sakın ola vermesin. Götürüp kendi eline veresin.

Konuşurken bir ara gözleri boşluğa dalar,

-Sümmani şu anda omuzunda küreği ile değirmenden aşağı doğru inmektedir. Unutma emanetimi onun eline vereceksin!

Aylar süren uzun yolculuktan sonra Erzurum'a gelen köleler burada birbirlerine sarılarak ayrılırlar. Karayazılı köle Narman'ın yolunu tutar. Şekerli köyüne gelir. Köyün ağalarının evine misafir olur. İki ağa köleye nerden gelip nereye gittiğini sorarlar. Köle:

-Ben Afganistan'dan gelirim. Aşık Sümmani'yi görmeye geldim.

Ağalar gence şöyle bir baktıktan sonra:

-Senin halin âşığa filan da benzemiyor. Sazın bile yok. Nedeceksin Sümmani'yi?

-Ben onun maşukasından bir name getirdim. Onu teslim etmem lazım.

Ağaları bir merak sarar. Acaba namede ne yazmaktadır. Köleye:

-Hele ver şu nameyi de okuyalım, merak ettik.

-Hayır veremem. Sözüm vardır sadece kendisine vereceğim.

Ağalar:

-Canım ne var, haberi olmaz ki, okuyup yine vereceğiz.

Köle, “yok, olmaz” diye ısrar ederse de ağalar altından girip üstünden çıkıp köleyi zorla ikna ederler. Yeleğin omzundan nameyi sökerek çıkarırlar. Nameyi açınca içinden çıkar iki elmas taş gözlerini büyüler. Nameye bakarlar anlamazlar. Tekrar katlayarak geri verirler.

Ama taşlara el koyarlar. Köle, yalvarır yakarır. Onların bir emanet olduğunu, o emanet için ta Afganistan’dan buralara geldiğini anlatsa da ağalar, elmasları iade etmeyerek köleyi de zorla gönderirler. Zaten yorgun bitab düşmüş olan köle ağlaya ağlaya Samikale köyünün yolunu tutar. Köye gelir. Köylülere sorarak Sümmani’nin evini öğrenir. Eve gelir ve kapıyı çalar. Fakat evde kimse yoktur. Ordan geçen köyün imamı Sedat Hoca, köleye:

-Sümmani’yi ararsan, o Bardız’a gitti. Orda küçük bir oğlan varmış, ona bir haller olmuş. Ona ne olmuş bakmaya gitti.

-Ne zaman gelir?

-Sümmani bu! Hiç belli olmaz. Bakarsın bir saat sonra gelir, bakarsın iki gün sonra, bakarsın bir iki ay sonra! Sen ne yapacaksın Sümmani’yi?

-Ona bir emanetim vardı da.

-Bana verebilirsin.

-Hayır, kendi eline vermem lazım. O gelene kadar burada bekleyeceğim.

O sırada Sümmani de at üstünde bitkin, durgun yüzü asık, gözlerinden akan yaşlarla birlikte köye girer. Yaşı da ilerlemiş olan Sümmani iyice çökmüş, vücudu zayıflamış bir haldeydi.

Sedat Hoca onu attan indirir. Sümmani köleye bakar.

-Misafirimiz gelmiş!

Sümmani, kölenin yanına gelerek oracıkta oturur. Köle durumu anlatarak cebinden nameyi çıkarır ve Sümmani’ye uzatır. Sümmani, nameyi açar uzun uzun bakar, okuması için Sedat Hoca’ya uzatır.

Sedat Hoca nameyi okuyamaz. Sonra Sümmani’ye: *-Bak burada halka şeklinde bir de saç var. Bir şey demek istiyor herhalde!*

Saçı alan Sümmani uzun uzun bakar ve sazi eline alır:

Derdi cânânıma kıldım şikâyet

Sevgilim bahtım gör ne fal açtı

Tabammül etmeye koymadı takat

Bu seveda serimde kıyl u kâl açtı

*Yüz tutmaya hâk-i pâyı görünmez
Cemâli perdeli mâhı görünmez
Ben deryâya baktım râhı görünmez
Bazı sağ gösterir bazı sol açtı*

*Sümmânî bu derde oldu müsterek
Kul ermez menzile meğer everek
Bugün bir gün yarın iki diyerek
Yâr siyah zülfümde beyaz gül açtı*

Sonra tekrar nameyi eline alan Sümmani, kendince okur ve tekrar sazını eline alır:

*Bugün nazlı yârdan bir haber geldi
Durmasın yanıma gelesin demiş
Çoktan beri ateşine yanardım
Cuz'i bir ateşe yanasın demiş*

*Görünmez sılası dağları dalda
Başım yastıktadır gözlerim yolda
Der sevdiğim değirmende ne halda
Varıp bir hal hatır sorasın demiş*

Gülperi'nin kendisine söylediği “şimdi Sümmani değirmenden aşağı iniyor” sözlerini hatırlayan köle, onu biliyor, şimdi benim taşları kaptırdığımı da anlarsa ben ne yaparım diye telaşlanmaya başlar.

Sümmani köledeki telaşı zaten anlamıştır:

*Ne sebep ihtiyar isyana battın
Sebeğ ne karşımda ter kana battın
Abdinde durmadın taşları sattın
Sevdiğim alıp gelesin demiş*

*Gündüz hayalimde gece düşümde
Felek kemend atmış gezer peşimde
Yâr nâme göndermiş omuz başında
Sümmân öz eliyle alasın demiş*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ UZUN HAVALARI
REPERTUAR NO: 2/A

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

DERLEME TARİHİ
2015

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

BÜLBÜL HASRET KALMIŞ ARZU VATANA

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

BÜL BÜL HAS RET KAL MIŞ AR ZU . VA . TA NA BÖ LEN Dİ Dİ DA MIZ HİC RA . NA . GA MA
Bİ ÇA RE SÜM MA Nİ GUR BE . TE . VAR SA DER Dİ TA ZE LE NİR Sİ LA . YI . GÖR SE

ŞAH OL SAN GUR BET LİK GE LİŞ . MEZ . SA NA SUL TAN OL SAN GE NE GE DA . Dİ YER LER
YA NI LIP BİR TOP LUM İ Çİ . NE . GİR SE NE GEL O TUR NE MER HA BA . Dİ YER LER

ŞAH OL SAN GUR BET LİK GE LİŞ MEZ SA . . . NA . . . . . SUL TAN OL SAN GE NE GE DA . . .
YÖ NE LİP BİR MEC LİS İ Çİ NE GİR . . SE . . . . . NE GEL O TUR BE MER HA BA . . .

Dİ YER LER . . . . . E FEN DİM . Dİ YER LER
Dİ YER LER . . . . . E FEN DİM . Dİ YER LER . . . . .

htsumbullu

I.
Bülbül hasret kalmış arzu vatana
Bölendi didamız hicrana gama
Şah olsan gurbetlik gelişmez sana
Sultan olsan gene gedâ diyerler

II.
Bi çare sümmani gurbete varsa
Derdı tazelenir sılayı görse
Yönelip bir meclis içine girse
Ne gel otur ne merhaba diyerler

Eser uzun havadır.

2/A ve 2/B eserler, birbirine benzer melodik yapıdan oluşmuşlardır. Bu nedenle iki eser güfte varyantı olarak düşünülebilir.

Eserin güftesi ile edebi metin arasında farklılıklar söz konusudur.

Çekmişem Çetindir Gurbetin Kahri⁹⁶

*Çekmişem çetindir gurbetin kabrı
Sen can desen onlar baba diyerler
Çok söylersen seni sanarlar deli
Söylemesen ne çok kaba diyerler*

*Bülbül gitmek ister terk-i vatana
Sinemiz bölendi al kızıl kana
Şah olsan gurbet el gelişmez sana
Sultan olsan yine gedâ diyerler*

*Biçâre Sümmâni gurbete varsa
Derdi tazelenir sılayı görse
Yanılsa bir meclisin içine girse
Ne gel otur ne merhaba diyerler*

96- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 435

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ UZUN HAVALARI
REPERTUAR NO: 2/B

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

YOL VER ULU DAĞLAR AŞAM BELİNDEN

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YOL . VER U LU DAĞ LAR A ŞAM . BE LİN DEN ŞİM . Dİ BEK LER KÖ MÜR GÖZ LÜ . YAR BE Nİ
SÜM . MÂ Nİ YEM KEN Dİ KEN DİM . OK LA DIM ŞAD . LIK TAK Sİ MİN DE YAT TIM . YUK LA DIM

NE ÇE KERİM AY RI LI ĞIN . E LİNDEN . . . KOR KA RİM ÖL DÜRÜR Â HU . . . ZAR BE . . Nİ . . . . .
YÂ RİN Fİ KİR DEF TE Rİ Nİ . YOK LA DIM . . . YAZ MIŞ DEF TE Rİ NE İH Tİ . . . YAR BE . . Nİ . . . . .

NE ÇE KERİM AY RI LI ĞIN . E LİN . . DEN . . KOR KA . . RİM ÖL DÜRÜR Â HU . . . ZAR . BE . . Nİ
YÂ RİN Fİ KİR DEF TE Rİ Nİ . YOK LA . . DIM . . YAZ MIŞ . . DEF TE Rİ NE İH Tİ . . . YAR . BE . . Nİ

I.
Yol ver ulu dağlar aşam belinden
Şimdi bekler kömür gözlü yar beni
Ne çekerim ayrılığın elinden
Korkarım öldürür âh u zar beni

II.
Vay desinler ateşin yok közüün yok
Dahi yâre yalvaracak yüzüm yok
Yokladım kendimi bir kem sözüm yok
Yâre şekva etmiş rüzigâr beni

III.
Sümmâni'yem kendi kendim okladım
Şadlık taksiminde yattım yukladım
Yârin fikir defterini yokladım
Yazmış defterine ihtiyar beni

Eser uzun havadır.

Eserin güftesi ile edebi metin arasında farklılıklar söz konusudur.

Bir dilbere mübtelâyım ezelden⁹⁷

*Bir dilbere mübtelâyım ezelden
Derd-i gama kattı âh u zâr beni
Ciğer kebâb oldu ne gelir elden
İflâh etmez daha intizâr beni*

*Koy desinler alevin yok közün yok
Daha yâra yalvaracak yüzün yok
Yokladım kendimi bir kem sözüm yok
Yâre şekvâ kılmış rûzigâr beni*

*Dünyada bulmadım gönüle mekân
Nerde bir gül bitse etrafı diken
Bende bu âh yârda o baht var iken
Hasret mahpus eder kara yer beni*

*Sümmânî'yem kendi kendim okladım
Şadlık taksiminde yattım yukladım
Yârin fikir defterini yokladım
Yazmış bundan böyle ihtiyâr beni*

97- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 302

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ UZUN HAVALARI
REPERTUAR NO: 3

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

DERLEME TARİHİ
2015

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

ÇOKTAN BERİ TERKİ VATAN OLMUŞAM

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

ÇOK TAN BE Rİ TER Kİ VA TAN OL MU ŞAM
CÂ NİM KUR BAN OL SUN MERT OĞ LU MER DE

Dİ YA RI GUR BET TE CAN DAN U SAN DIM
BE NİM E MEK LE RİM HİÇ OL DU NER DE

EL KAH RI ÇEK MEK TEN ÖM RÜM TÛ KEN Dİ
SE FİL SÜM MÂN Ğİ DER DUR MAZ BU YER DE TÛ KEN Dİ
BU YER DE

AK TI GÖZ YAŞ LA RİM NEM DEN U SAN DIM
HAF TA AY YIL DE ĞİL GÜN DEN U SAN DIM

htsumbullu

I.
Çoktan beri terk-i vatan olmuşam
Diyar-ı gurbette candan usandım
El kahrını çekmekten ömrüm tükendi
Aktı gözyaşlarım nemden usandım

II.
Gönül ister bu an vatanı aşı
Ne kaldı gurbette gelmedik başa
Bende olan derdi yüklesen taşın
Taşlar dile gelir senden usandım

III.
Cânım kurban olsun mert oğlu merde
Benim emeklerim hiç oldu nerde
Sefil Sümmân gider durmaz bu elden
Ay yıl hafta değil günden usandım

Eser uzun havadır.

Eserin güftesi ile edebi metin arasında farklılıklar söz konusudur.

Çoktan Beri Terk-i Vatan Olmuşum⁹⁸

Çoktan beri terk-i vatan olmuşum

Diyâr-ı gurbette cândan usandım

El kabrı çekmekten ömrüm hiç oldu

Aktı çeşmim yaşı nenden usandım

-

Deli gönül ister dağları aşsın

Dünyada ne kaldı gelmemiş başa

Benim gam yükümü yüklesen taşsın

Taş da dile gelir senden usandım

Cânım kurban olsun mert oğlu merde

Benim emeklerim hiç oldu nerde

Sümmânî göç eyle durma bu yerde

Ay yıl hafta değil gündün usandım

HİKÂYESİ⁹⁹

Elmas ile Kabraman hikâyesinden alıntıdır...

Sümmani genç yaşlarında iken sevgilisi Gülperi'yi bulmak ümidiyle Orta Asya'nın hemen her yerini dolaşır. Günlerden bir gün Kırım'a varır. Kırım'da İspir'li Muharrem Usta isimli biri ile tanışır. Bu kişinin kendine ait bir kahvesi vardı. Sümmani akşamları bu kahvede saz çalıp sohbet ediyor, geceleri ise kahvenin bir odasında yatıyordu. Sümmani burada bir ay kadar kalır.

Bu bir ay içerisinde birçok insanlarla tanışır. Bu kişilerden içerisinde biri Sümmani'nin ilgisini çekmiştir. Çünkü oldukça dertlidir. Sümmani derdini dinlemek isteyince önce anlatmaktan kaçınan adam sonra konuşmaya başlar.

98- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 344

99- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 184

Kahraman adında fakir biridir. Trabzon’lu Mehmet Bey adında bir kişinin oğludur. Aslan Bey isminde çok saltanatlı tanınmış birinin Elmas isminde kızına olan aşkını anlatır. Kendisi fakir olduğu için evlenmeye cesaret edemese de Aslan Bey’e aracı gönderir ve Aslan Bey’de maddi durumunun kendisi ile aynı olması koşulu ile kızını vereceğini söyler.

Bundan sonra Kahraman çalışmak için gurbete gelir, bol kazanç sağlar ve dönüp Aslan Bey’den Elmas’ı ister. Aslan Bey kızını verir. Düğün olur ve zifaf gecesi pencerede gölge gören Kahraman düşman diye silahını alarak dışarı çıkıp ateş açar. İki kişi vardır ve Kahraman ikisini de öldürür. Yanlarına varınca bu kişilerin Elmas’ın kardeşleri olduğunu fark eder. Elmas’a kardeşlerini yanlışlıkla öldürdüğünü anlatır ve Aslan Bey’in korkusu ile sılayı terk eder.

Aradan yedi yıl geçmiştir.

Sümmani Elmasa mektup yazmasını önerir ve gelen cevap doğrultusunda sılaya dönmenin daha uygun olacağını anlatır. Elmasta gelen cevap ile tekrar Trabzon’a dönerler. Sümmani, Aslan Bey’le görüşmek için ayrılır. Aslan Bey’e vermek üzere Kahraman ile Elmas’ın mektuplarını da yanında götürür.

Aslan Bey’le tanıştıktan sonra Sümmani mektupları teslim eder ve Kahraman’ın Trabzon’da olduğunu ve onu affetmesini dilediğinden bahseder. Aslan Bey’de mektuplardan etkilenerek Kahraman’ı affettiğini söyler ve onu evine davet eder. Elmas ile Kahraman’ın düğünleri tekrar yapılır.

Düğün sonrasında Sümmani Aslan Bey ile bir hafta kadar birlikte oldukça dostane zaman geçirir. Aslan Bey Sümmani’nin sazından ve sözünden oldukça etkilenir ve Sümmani’yi sevdiği Gülperi’yi bulması için Bedeşan’a göndermek adına maddi destek vereceğini söyler. Sümmani’de nezaketen bu teklifi reddeder. Artık Sümmani Trabzon’dan ayrılmak zamanının geldiğini söyler ve Aslan Bey ile Kahraman’dan müsaade ister. Fakat Aslan Bey Sümmani’den son bir türkü dinlemek isteyince, Sümmani sazını eline alır ve “*Çoktan beri terk-i vatan olmuşum*” eserini okumaya başlar.

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ UZUN HAVALARI
REPERTUAR NO: 4

DERLE
Hasan Tahsin SÜMBÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

EFENDİM SULTANIM SEN BENİM ŞAHIM

DERLEME TAI

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

NOTAYA AI
Hasan Tahsin SÜMBÜ

E FEN DİM SUL TA NİM : SEN BE NİM ŞA HIM SEN BE NİM ŞA HIM
KU LUN DUR SÜM MÂ Nİ : KOY MA ZAH ME TE KOY MA ZAH ME TE

BİR KUL A ZAD ET SEN . . . NO LUR E FEN . . . DİM . . .
SA HÂ VET KÂ NI SIN . . . GEL MER HA ME . . . TE . . .

TÜ TÜ NÜM EF LÂ KE : : : DA YAN DI Â HIM
YA MAN DIR SUL TA NİM : : : SÖY LET ME HA TA

HER KES ET Tİ Ğİ Nİ BU LUR E FEN DİM : : :
GAY Bİ Nİ İL LAL LAH Bİ LİR E FEN DİM : : :

E FEN DİM EY : : : E FEN DİM : : : SUL TA NİM EY
E FEN DİM EY : : : E FEN DİM : : : SUL TA NİM EY

I.
Efendim sultanım sen benim şahım
Bir kul azad etsen n'olur efendim
Tütünümlü eflâke dayandı âhım
Herkes ettiğini bulur efendim

II.
Bunca sefâ nedir ne demhânedir
Kapında biçâre kul divânedir
Benim derdim bana mapushânedi
Hasrette bir kulun ölümlü efendim

III.
Kulundur Sümmânî koyma zahmete
Sahâvet-kânsın gel merhamete
Yamandır sultanım söyletme hata
Gaybını İllallah bilir efendim

Eser uzun havadır.

Eserin güftesi ile edebi metin arasında farklılıklar söz konusudur.

Lutfeyle efendim sen benim şâhım¹⁰⁰

Lutfeyle efendim sen benim şâhım

Bir kul âzâd etsen n'olur efendim

Dumanı eflâke dayandı âbım

Herkes ettiğini bulur efendim

Bunca sefâ nedir ne dem hânedir

Bâbında bîçâre kul divânedir

Benim derdim bana hapishânedir

Hasrette bir kulun ölür efendim

Kulundur Sümmâni koyma zahmete

Sahâvet-kânısın gel merhâmete

Yamandır sultânım söyletme hata

Gaybını İllallâh bilir efendim

HİKÂYESİ¹⁰¹

Sümmani-Gülperi hikâyesinden alıntıdır...

Sümmani-Erbâbi karşılaşmasından sonra aşıklara meraklı olan valinin hanımı uzun bir süre Sümmani'yi denemiş ve kızlarına yönelik methiye söyletmiştir. Son olarak Sümmani'ye kalbinde bir sır tuttuğunu ve bu sırrı çözmesini ardından da kendisine yol vereceğini söyler. “Kocam ve ben bir yastıkta ölecek miyiz?” sırrını Sümmani'ye sorar. Sümmani, bu konuda kendisini mazur görmesini ve kendisine artık yol vermesini ister.

Lutfeyle efendim sen benim şâhım

Bir kul âzâd etsen n'olur efendim

Dumanı eflâke dayandı âbım

Herkes ettiğini bulur efendim

100- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 358

101- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 156

*Bunca sefâ nedir ne dem hânedir
Bâbında biçâre kul divânedir
Benim derdim bana hapishânedir
Hasrette bir kulun ölür efendim*

*Kulundur Sümmânî koyma zahmete
Sabâvet-kânısın gel merhâmete
Yamandır sultânım söyletme hata
Gaybını İllallâh bilir efendim*

Sümmani gaibini Allâh bilir dese de hanımın ısrarı üzerine sırrını şöyle açıklar:

*Sen bir şehzâdesin ben bâb-ı gedâ
Maksadın âlemden bac almak mı var
Elimden ne gelir cân edem fedâ
Buna tektir ta'zir gücenmek mi var*

*Ehl-i sır esrârın verir mi yâda
Elbet bir sahib var erişir tada
Mevlâm sana vermiş bir çift şehzâde
Gönül dervânında gencelmek mi var*

*Senden eksik değil mal ile devlet
Hepsi mükemmeldir yok noksanîyet
Murâdın maksûddun merâmın cennet
Yoksa Beytullâha hac olmak mı var*

*Ne dedim lâ dedim kalmadı tâkat
Hâlîmden bilinsin şâh-ı vilâyet
Vali pašamıza terfiye mesnet
Hükm-i Ali Osmân'da yücelmek mi var*

*Her ne dedim ise dedim nafile
Ne yapşın Sümmânî gelmiyor dile
Sever sevdiğinle efendim bile
Kalıp bir yastıkta kocalmak mı var*

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ UZUN HAVALARI
REPERTUAR NO: 5

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

EZEL MEYLİ MUHABBETİ VAR İKEN

DERLEME TARİHİ
2015

KAYNAK KİŞİ
Hüseyin SÜMMANİOĞLU

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

E ZEL MEY Lİ MU HAB . . . . . BE Tİ VAR . . . . . İ KEN . . . . .
SÜM MÂ Nİ SÖY . LE Dİ . . . . . FAR Sİ A . . . . . RA Bİ . . . . .

ŞİM Dİ YAD EY . . . . . LE MİŞ . . . . . YAR . . . BE Nİ BE Nİ . BE Nİ BE Nİ
GEL Dİ VÜ CUT . . . . . İK LİM . . . . . GÖ NÜL . . . . . HA . RA Bİ

EJ DER HA Mİ . SA Lİ . . . . . AÇ MIŞ AĞ . . . . . Zİ Nİ . . . . .
A VUÇ LA YIP . A LIN . . . . . YER DEN TU . . . . . RA Bİ . . . . .

KOR KA RAM YU . . . . . TA ÇAK . . . . . YER . . . BE Nİ BE Nİ . BE Nİ BE Nİ
SA VU RUN BA . . . . . Şİ MA . . . . . DER . . . BE Nİ BE Nİ . BE Nİ BE Nİ

EJ DER HA Mİ . SA Lİ . . . . . AÇ MIŞ AĞ . . . . . Zİ Nİ . . . . .
A VUÇ LA YIN . A LIN . . . . . YER DEN TU . . . . . RA Bİ . . . . .

KOR KA RAM YU . . . . . TA ÇAK . . . . . YER . . . BE Nİ BE Nİ . BE Nİ BE Nİ
SA VU RUN BA . . . . . Şİ MA . . . . . DER . . . BE Nİ BE Nİ . BE Nİ BEN Nİ

hsumbullu

I.
Ezel meyli muhabbeti var iken
Şimdi yad eylemiş yar beni beni
Ejderha misali açmış ağzını
Korkaram yutacak yer beni beni

II.
Şu yalan dünyaya geldim geleli
Gülmedi şu yüzüm gör beni beni
Yüklendi barhanam gidiyor göçüm
Kalan dostlarımdan sor beni beni

III.
Sümmani söyledi Farsî Arabî
Geldi vücud iklim gönül harabî
Avuçlayıp alın yerden turabî
Savurun başıma der beni beni

Eser uzun havadır.

Kalkın verin bu âşığın sazını¹⁰²

*Kalkın verin bu âşığın sazını
Nasihat eylerse tutun sözünü
Ejderha misâli açmış ağzını
Korkarım yutacak yer beni beni*

*Şimdi menzilimiz yüceden yüce
Çok mesârif edip girmeyin borca
Varından ziyâde bir altın parça
Sarıp gül kefene sar beni beni*

*Sümmânî dünyâdan uçmuş gidiyor
Ecel şerbetini içmiş gidiyor
Cümle yârenleri kalmış gidiyor
Mahşerde görürsüz siz beni beni*

102- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmânî Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 301

TÜRK HALK MÜZİĞİ
SÜMMANİ UZUN HAVALARI
REPERTUAR NO: 6

YÖRESİ
Narman/ERZURUM

KAYNAK KİŞİ
Nusret TORUNİ

YÜRÜ KAHPE DÜNYA SENDEN USANDIM

DERLEYEN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

DERLEME TARİHİ
2015

NOTAYA ALAN
Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ

YÜRÜ KAH PE DÜN YA SEN DEN U SAN : DIM SEN DEN U SAN : DIM
İS RA FİL DER YÁ YA MEC NÜ NU ÇO : LE MEC NÜ NU ÇO : LE

PEY GAM BE Rİ Ā HİR : ZA MA NI NET TİN : : : :
AS LI YI SEV DÁ YA : KE RE Mİ KÜ LE : : : :

HAY BER KA LE Sİ Nİ BEN DİN DEN SÖ : KEN BEN DİN DEN SÖ : KEN
BUN CA Á ŞIK LA Rİ BİN TÜR LÜ HÁ : LE BİN TÜR LÜ HÁ : LE

A Lİ Gİ Bİ AS LAN MER DÁ NI NET TİN : : : : :
BİR GÜN DER LER KO CA SÜM MÁ NI NI NET TİN : : : : :

YAR : : : : : YAR : YAR : : : :
YAR : : : : : YAR : YAR : : : :

HAY BER KA LE Sİ Nİ BEN DİN DEN SÖ KEN : : : : :
BUN CA Á ŞIK LA Rİ BİN TÜR LÜ HÁ LE : : : : :

A Lİ Gİ Bİ AS LAN MER DÁ : NI NET TİN : : : : : DÜN YA VAY
BİR GÜN DER LER KO CA SÜM MÁ : NI NET TİN : : : : : DÜN YA VAY

YÜRÜ KAHPİ DÜNYA SENDEN USANDIM

2

YÂR
YÂR : : : : : : : : : : :
DÜN DÜN YA VAY
DÜN DÜN YA VAY

htsumbullu

I.
Yürü kahpe dünya senden usandım
Peygamberi âhir zamanı n'ettin
Hayber kapısını bendinden söken
Ali gibi aslan merdânı n'ettin

II.
Böyle gelmiş bu dünyanın mazisi
Kalem yazmaz kitap almaz yazısı
Fatimatü'z-Zehra'nın çift kuzusu
İmam Hüseyinle Hasan'ı n'ettin

III.
Bu aşkın yolunda hızlı giderdi
Hak için canını kurban ederdi
Bir akçeye bin deveyi güderdi
Veysel gibi sadık çobanı n'ettin

IV.
İsrâfil deryâya Mecnûn'u çöle
Aslıyı sevdâya Kerem'i küle
Bunca âşıkları bin türlü hâle
Bir gün derler koca Sümmân'ı n'ettin

Eser uzun havadır.

Yürü Kahpe Dünya Senden Usandım¹⁰³

Yürü kahpe dünya senden usandım

Peygamberi âhir zamanı ne'ttin

Hayber kapısını bendinden söken

Ali gibi aslan merdâni ne'ttin

Böyle gelmiş bu dünyanın mazisi

Kalem yazmaz kitap almaz yazısı

Fatimatü'z-Zebra'nın bir çift kuzusu

İmam Hüseyinle Hasan'ı ne'ttin

Bu aşkın yolunda hızlı giderdi

Hak için canını kurban ederd

Bir akçeye bin deveyi güderdi

Veysel gibi sadık çobanı ne'ttin

İsrâfili deryâya Mecnûn'u çöle

Ashyı sevdâya Kerem'i küle

Bunca âşıkları bin türlü hâle

Bir gün derler koca Sümmân'ı ne'ttin

103- Erkal, Abdulkadir (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No: 4. Syf. 399

KAYNAKÇA

- Akkaş, Salih. (2015). *Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Müzik Politikaları (1923-2000)*. Ankara: Sonçağ Yayıncılık
- Çil, Mehmet. (2008). *Sümmâni*. İstanbul: Âşık Sümmâni Vakfı Yayınları
- Düzgün Dilaver. (2008). *Âşık Edebiyatı*. (Türk Halk Edebiyatı, Ed. Oğuz, Öcal). Ankara: Grafiker Yayınları
- Emnalar, Atınç. (1998). *Türk Halk Müziği ve Nazariyatı*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınevi
- Erkal, Abdulkadir. (2012). *Âşık Sümmâni Divanı*. Ankara: Birleşik Dağıtım
- Erkal, Abdulkadir. (2015). *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın No:4
- Köprülü, Fuad. (1964). *Türk Saz Şairleri*. Ankara: Milli Kültür Yayınları
- Köprülü, Fuad. (1989). *Edebiyat Araştırmaları*. İstanbul: Ötüken Yayınları
- Kürkçüoğlu, Erol. (2014). *8-9 Kasım 1877 Aziziye Zaferi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No:1049
- Oğuz, Öcal. (1995). *Azerbaycan ve Türkiye Sahasında Âşık Edebiyatının XVI. Yüzyılına Dair*, Ankara: İpek Yolu Üniversitesi Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri
- Özalp, M. Nazmi. (2000). *Türk Musikisi Tarihi-Cilt I*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları No: 3109
- Özbek, Mehmet A. (1998). *Türk Halk Müziği El Kitabı-I Terimler Sözlüğü*. Ankara: AKM Yayınları
- Özkan, İsmail Hakkı. (1994). *Türk Müsikisi Nazariyatı ve Usulleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları
- Öztuna, Yılmaz. (1987). *Türk Musikisi-Teknik ve Tarih*. İstanbul: Türkp petrol Vakfı Lale Mecmuası Neşriyatı
- Öztuna, Yılmaz. (1990). *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Öztuna, Yılmaz. (2000). *Türk Müsikisi Kavram ve Terimler Ansiklopedisi*. Ankara: AKM Yayınları
- Sümbüllü, Hasan Tahsin. (2006). *Türkiye'de Ayak Kavramının Geleneksel Türk Halk Müziği Kaynağında Ne Ölçüde Kullanıldığının İncelenmesi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Sümbüllü, Hasan Tahsin. (2007). *Geleneksel Türk Halk Müziği Kuramı Açısından AŞıklık Geleneğinde Kullanılan "Ayak" Kavramı*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sanat Dergisi, Sayı: 12

Tanrıkorur, Cinučen. (1998). *Müzik Kimliđimiz Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Ötüken Yayınları

Tanrıkorur, Cinučen. (2003). *Osmanlı Dönemi Türk Musikisi*. İstanbul: Dergah Yayınları

TRT THM Sözlü Eserler Repertuarı

Tuna, Kenan. (2001). *Erzurum Türküleri ve Nazariyatı*. Ankara: Semih Ofset

Uluç, Murat Özden. (2002). *Müzik Sözlüğü*. Ankara: Yurt Renkleri

Yardımcı, İlhan. (2008). *AŞık Sümmâni*, Konya: Dizgi Ofset Yayınevi